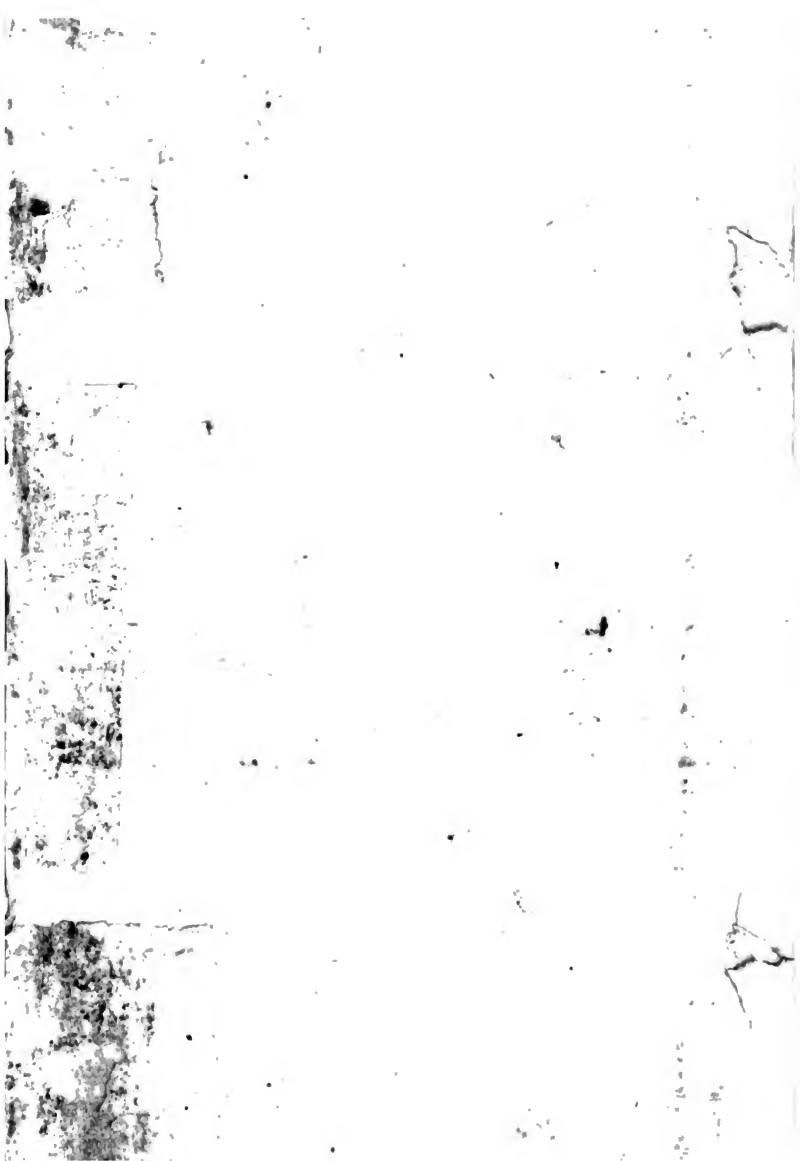


Med. g.

11

m





Ex libris Franc. Widman
Philos. & Medici. Borovis.

February 1865 Winnipeg

D. M. M. M.

Med. gen. H. ^m

Med

They free

Ar. c. n. t. i. n.

17

IOANNIS
ARGENTERII

CASTELLONOVENSIS

MEDICINAE PROFESSORIS

de Consultationibus Medi-

cis siue (vt vulgus vo-

cat) de Collegian

di ratione

Liber.

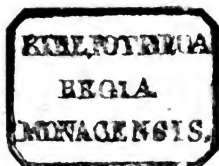


CVM PRIVILEGIO

Cudebat Laurentius Torrentinus

Ducalis Typographus.

FLORENTIAE M D L I.



REVERENDISSIMO,

amplissimóq. Viro, Ioanni Grimano Pa-
tricio Veneto, Patriarchæ Aqu-
leensi dignissimo, Ioannes
Argenterius S. D.



Conscripseram fortè an-
tè aliquot annos meis di-
scipulis de Consultandi
ratione breuem quan-
dam tractationem, quã
superiore anno, quũ esses
ad balnea Lucensia, Ioãnes Baptista Su-
sius Philosophus, & Medicus tuus (vt alia
quædam mea) primum audivissime legi; &
postea per literas suas non solum commen-
davit, sed etiã me honesta, & amica per-
suasione inuitavit, vt ederem. Cuius qui-
dem hortatu impulsus cœpi diligẽtius ean-
dem materiam certis horis in otio, quod
mihi ex continuis negotijs relinquebatur,
tractare, & excolere. Ac nescio quo mo-
do vel rei ipsius magnitudine, vel fortè ma

iore, avidioreque meo studio rudimenta illa ad integrum libellum excreuerint: quæ nunc edere non sum veritus, sperans fore, ut hæc, quæ longè elaboratiora essent, studiosis placere possent; quorum lineamenta à docto, ingeniosoque viro iam probata fuissent. Emitto igitur libellum hunc, & quicquid est in eo mei laboris, tibi dedico. Vir amplissime: ut ea tuo favore, & gratia commendata ad studiosos artis nostræ perueniant, quæ à me paucis fuerunt inchoata, tradita, & iam hortatu eius, quem meritò plurimi facis, sunt (quātum licuit per alia studia) aucta, & perfecta. Debent illi quidem tibi tantum, quantum sentient se profecisse meo labore; & ego plus quàm illi, quòd ab his præclarissimis ingenijs, quæ domi alis, & magnis præmijs foues, persuasus; aliorum utilitatem in honesto opere quæserim, et hæc ediderim: quibus ostendere cuperem quanta sit tua liberalitas & magnanimitas, cuius rei il-

lud maximum est indicium quòd Danie-
lem Barbarum conciuem tuum non alia
ratione , quàm ob illius excellentes virtu-
tes tuarum maximarum dignitatum, &
bonorum hæredem elegeris: quantique li-
teratos omnes facias ; eo quòd me, Fallo-
piamque nostrum unà cum multis alijs
charissimos virtutis nomine habeas. Nam
ego sentio me plus tibi debere , quàm hæc
leuia numera , quæ ad tuarum virtutum
memoriam posteris mandare studeo, per-
soluere possint. Agitur enim octauus an-
nus , quum Reuerendissimus , Illustrissi-
musque Cardinalis Gadus me in Italiam
ad docendum perduxit ; & tibi non vul-
gari amicitia (vt solet) studiosos quoscun-
que omnibus modis iuuare , coniunxit .
Quo quidem factum est , vt tu postea me
semper plurimum amaueris. Cuius rei
tum multa alia habeo testimonia ; tum il-
lud maximè, quòd studia, operaque mea
Sebastiano Foscarino, Nicolaoque Tiepo-

lo, clarissimis, doctissimisque viris, qui ob
 suam summam eruditionem, maximamq.
 in rebus gerendis prudentiam iam multos
 annos uestram illam celeberrimam
 Academiam Patavinam amplif-
 simi uestri senatus auctoritate
 moderantur, & regunt, com-
 mendaueris. Accipies
 ergo hos qualescunq.
 meos labores, meq.
 (ut facis)
 ama-
 bis.

LAVRENTIVS GRYL-
lus Germanus Medicinæ Stu-
diosus S.



Vi artem Medicā hoc nostro seculo, docendo scribendōq. profitentur, non omnes eandem disciplinæ viam ac rationem sequuntur. Pleriq. enim in antiquorum scriptorum placitis adferendis, discutiendis conciliandisque perpetuò versantur, & in hanc rem vniuersum suum studium & industriam conferunt. Vnde, vt fit, magno artis nostræ detrimento, sectæ nascuntur, autorum opinionibus nimis addictæ & pro dogmate tuendo magis quàm veritate vindicanda inter se dimicantes. Qui enim superiori ætate, Auicennam principem secuti, Auicennistas se appellauerunt, scæda barbarie vniuersam medicinam contaminârunt & propemodum extinxerunt, tametsi vero tandem meliora studia probatîque autores nobis restituerētur, fieri tamen haud potuit quin iisdem etiam vehemēter abuteremur. Qui verò Galenicos se venditant, certis quibusdam scriptoribus Græcis, haud secus atque mancipia se subiece

runt, ita vt ab illorum decretis, ne latum quidem vnguem discedant, ipsisque in vniuersum acquiescant & omnia quasi ex tripode pronunciata accipiant & approbent. Atq. hi certe potissimum, omnē docendi rationem methodicā & solidam veritatis inuestigationē ē medio sustulerūt. Rati scilicet antiquos inuenisse omnia: cuncta esse cōplexos nunquā errasse, nec ita negligenter tradidisse quicquā, quod melius à nostris hominibus tractari possit. Ideoq. per omnia illis acquiescendum esse sibi persuadēt nec enim addi nec deminui nec immutari quicquā posse. Alii vero contra (quorū sententiam meliorem libera & præclara quæq. ingenia sequuntur.) Veteribus quidē nos multa debere, illorūque scripta diligenter euoluenda iudicant: cæterum autem ab ipsis neque omnia comprehensa neque ad amussim elaborata singula & perfectā esse putant. Quin & homines eos fuisse & humano more non raro errasse. Proinde non temere illis in omnibus assentiendum nec in eorum verba iurandum censent. Sed contra potius quæ ipsi silentio præterierunt aut vix attigerunt, sine quibus tamē ars absoluta esse nequeat ea nostro inge-

nio & inuentione esse adiicienda recte ab illis inuenta & tradita, probanda: falsa & rationi minus cōsentanea audacter improbanda & veris rationibus emendanda: & denique negligēter scripta, diligentius & accuratiori studio perpolienda, donec suam perfectionem tandem hæc ars aliquando adsequatur. Et eos hercle qui ita statuunt vt ingenuè quod sentio dicam, potissimum audiendos ac imitandos & reliquis omnibus longè præferendos semper iudicaui. Hi etiam inter scriptores nostri temporis, vt pauci sunt, ita soli palmam obtinere ac solidam laudem mereri mihi videntur. Soli enim ferè propria condunt: soli ignorantia atque sectarum iugo excusso, quid in quaque re verum sit solertissimè indagant: soli deniq. nostram artē mutilam, afflictam & quasi denuò collabentem, stabiliunt, ornant, perficiūt & augent. Quo in genere, cū alii quidam non sine laude versati sunt: tū vero in primis Ioan. Argenterius vir vt liberi, ita excellētis ingenii & summæ doctrinæ. Cui quātum ars nostra debeat quantūque præstiterit & quid in posterum de illo sit sperādum, velim equidem omnes candidos rerum æstimatores cun-

ctosque huius artis studiosos, ex re ipsa potius quàm mea prædicatione cognoscere. Qui enim opus illius superiori anno editum legere non grauabuntur, facile intelligent quantum in difficillimis rebus lucis & incrementi nostræ arti attulerit. nisi vero quis inuidia & inani sectarum studio motus, honestos & præclaros ipsius conatus damnet, vt certè quosdā egregiè facere videmus, qui; siue quòd ipsi nihil præstare possint: siue quòd timeant, ne abrogata per illum hac secta, suæ doctrinæ, autoritatis & rerum omnium naufragium faciât, ipsum quantum possunt, opprimere, ex scholis eiicere & omnibus fortunis euertere conantur. Cui profectò gratiæ cum primis erāt habendæ, ob antiquam, liberam ac veram docendi rationem reuocatam & in scholas quantum per inuidiam licuit introductam. In primis etenim communia & certa rerum principia ponit, è quibus omnia quasi fontibus deriuat, nec ab iis vnquā discedit: confusum nihil docet: suis limitibus & certo ordine omnia comprehendit: nec animo acquiescit donec cuiusq. rei naturam, genera, differentias, causas & effectus ad vnguem inueniat: Quæ in-

terta sunt, non congestis temere autorū
 sententiis, vt pleriq. faciunt, sed demon-
 stratione. & veris rationibus confirmat.
 Rerum naturam in omnibus consulit, &
 ab ea potius quàm scriptorum autoritate
 probationum momenta petit. Galenum,
 Auic. & alios autores probat quatenus
 rationi congrua dicunt: sin minus, eorū
 errores minimè dissimulat, nec iis excu-
 sandis, vt multi faciūt, frustra se torquet,
 sed eos libere reprehendit & rationibus
 confutat, quæ ipsi omiserunt, adiicit, su-
 perflua refecat, perplexa euoluit, confusa
 in ordinem redigit, non à quo quidq. sed
 quàm recte sit dictum spectans. Quæ equi-
 dem methodum nequaquàm inuidia op-
 primendam sed ab omnibus doctis sum-
 mo applausu excipiendam, propagādam
 excolendamque existimo. Ego enim cum
 hætenus Ioan. Iacobi Fuggari viri cum
 primis generosi & magnanimi, ductu &
 auspiciis, per Italiæ scholas, præcipuos
 quosq. medicos, præceptores & amicos
 habuerim, eos ad communia studia iuuā-
 da, quantum in me fuit, semper excitaui
 & hortatus sum. Qua in re apud Argen-
 teriū, paulò etiā liberius omnium studio-
 sorū causam egi. Etenim, in Aphor. Hip.

& de febribus cōmentaria & alia nō pauca, admirabili ratione ac methodo cōscripta, meis atq. aliorū precibus adductus, subinde ingēti totius artis cōmodo, in lucē est editurus, si modo his ingratisissimis alioqui tēporibus aut studiosis hęc nō ingrata fore: aut bonorū principū fauore se nō penitus destitutū intellexerit. Præsentem autē libellū, à multis doctis iam dudū efflagitatū & approbatū, in summis occupationib. reuisum & vtcūq. elaboratū, cū quotidie vrgeretur, maturius etiā quā vellet, vt suorum desiderio satisfaceret, euulgare coactus est, cū nullius præsertim hoc tēpore de hac re scriptū extet. Maxima vero vtilitatē hęc tractatio adferre poterit, nō solū his qui quotidie in cōsultationibus medicis versantur aut aliquādo versabuntur, verum etiā omnibus medicinæ studiosis, cū quasi brevis & succincta quædā methodus medendi sit, & insignia exempla, de industria ex præcipuis medicinæ capitibus deprōpta & perspicue atq. compendiosè explicata habeat, ita vt præter communia cōsultādi præcepta præcipuos fere euentus, de quibus vt plurimum ad colloquia medici vocantur singulatim complectatur. Valete.

IOANNIS ARGENTE-
 RII CASTELLONO-
 VENSIS

De consultandi ratione Liber.

De utilitate huius tractationis. Cap. I.



CONSULTANDI,
 siue ut *Vulgus* uocat, colle-
 giandi ratio omnibus modis
 utilissima est, ac digna pro-
 fecto, in qua laborent inge-
 niosi, artisque nostræ studio
 si. Nam ea nihil aptius inueniri potest in hac no-
 stra facultate ad honorem, & famam comparā-
 dam; nimirum quum quisque in consultationibus
 possit ostendere, quantum literarum studio pro-
 fecerit, quidque medendi usu sit consequutus;
 Quamobrem sæpius uidemus inscitiam multo-
 rum, qui pro doctis diu sunt habiti, astutiamque
 pro uirtute simulata eruditione, ignaris uendi-
 tarunt, in consultationibus perinde delectam; ut
 postea famam omnem, quam immerito sibi para-
 uerant, amiserint; aliorum uero uirtutem, quæ

& in multis
 no consultationibus
 cognoscantur.

antea suis studijs contenta, multis haud quaquā
 perspecta fuerat, aut fauore, uel aliorum inuidia
 obruta delituerat. statim emerfisse, ac dignas
 suas laudes recepisse. Nec mirum profecto, si qui
 dem in consultationibus cognoscitur medicorum
 doctrina, ingenium, modestia, multaeque aliae uir-
 tutes, quae beneuolentiam hominibus comparare
 solent. Est praeterea utilis haec facultas ad inge-
 nij exercitationem; quandoquidem necesse est
 medicum, qui audientibus tot alijs doctissimis ui-
 ris, in eisdemque studijs uersatis, spectante etiā
 saepius nobilium, eruditorumque uirorum coro-
 na, de uniuersa sua arte nonnunquam dictu-
 rus est, se ita componere, & studio praemunire,
 ut & sua ualidissimis rationibus confirmare, &
 alijs nonnunquam firmis argumentis resistere;
 uel etiam illorum opiniones (si fortē à ratione
 alienae fuerint) acriter refellere ualeat. Ac non
 solum quidē medicis, sed etiam aegrotis, alijsque
 omnibus, quorum causa consultationes instituun-
 tur, magna ex hac re prouenit utilitas. Ex bonis
 enim consultationibus bona resultant consilia,
 paranturque opportuna auxilia, spes quoque illis
 accrescit, acceditque obedientia, si prius non fue-
 rat, dum unius medici opera regebantur; aut si
 haec aderant, confirmantur; quum uident multo-

rum consilio sibi deliberata esse uitæ præsidia; quibus contemptis sentiunt imminere magna uitæ discrimina. Quo magis profectò mirari licet neminem de hac re tantopere necessaria, quidquam hætenus literis mandasse, aut certe non satis expendisse, quid uniuersum hoc negotium postulet; dum breuia quædam, ac nulla arte coherrentia præcepta quidam (ut auaiò) de eo tradiderunt. Nec est quod putemus id ab illis prætermisum, quòd per se quilibet, quod in hac re quærit, facile inuenire posset. Nam quum de uniuersis medicinæ partibus sæpe sit in cōsultationibus tractandum; ac uideamus omnes ferè medicos de iisdem, diuersisque rebus nec eodem ordine, nec modo differere; prorsus id ostēdit arte esse opus, sine qua nemo unquam, quid rectè commodè dicatur, intelliget. Quòd si nihil aliud huius rei difficultatem ostendere possit, id non obscurum est argumentum; quòd doctissimi etiam homines putent hanc tractationem nulla arte posse contineri. De hac igitur re nos nōnulla trademus præcepta, quibus uel alios incitem ad meliora excogitanda; uel ut mihi materiam parem ad eadem aliquando maiore diligentia, & studio elaboranda. Ac ne temere procedat nostra tractatio, certa capita in ea constituemus. Sic enim quili-

bet quod cupit facilius inueniet, & singula à suis fontibus ducta agnoscat.

Quibus constet consultandi
ratio. Cap. II.

ILLUD in hac re primū tradendum esse
puto de quibus rebus sit in consultationibus
differendum. Nam frustra alia queremus, nisi
prius statuerimus, quæ, & quot sint à nobis ex-
plicanda. Deinde quum de multis dicendum sit,
medicum perspicere oportet, à quo sit auspicand-
um, & in quo desinendum. Vbi enim ordo ad-
est, omnia inter se arte certa cohererent, ac prio-
ra sequentibus lucem adferunt. Vbi uerò sine or-
dine loquimur, omnia obscuriora redduntur, con-
fundunturq. Dicent quidem de iisdē rebus artis
ignarus, & doctus; sed quum ille ignoret, quid
primum, quidue deinceps poni debeat, corrupto
ordine inscitiam suam prodet; hic uero seruata re-
rum serie, & omnibus suis in locis dispositis,
quam habet ex arte facultatem, omnibus admi-
rabile ostendet. Quibus positis duo sequuntur, ut
scilicet omnia probet certa aliqua ratione propo-
sitæ rei accommodata, & singula rectè pronun-
ciet. Nam si probatio rebus desit, aut instrumen-

tis

Quid.

Quin muredo.

tis eius abutamur, aut denique aliter quàm oportet rebus probationes adhibeamus; generosum, & doctum, qualem fingimus, medicum haud quaquam agnoscemus. Quòd si in pronuntiatione erratum fuerit, illa quæ maximi alioqui sunt momenti, artificiosèque excogitata, gratiam suam amittent. Ex quibus quidem patet his quatuor uniuersam consultandi rationem constare; materia inquam idonea, de qua dicamus; ordine, quo singula digeramus, suisque in locis collocemus; apta probandi ratione; & elocutione. Nam etsi alterius facultatis uidetur esse præcepta tradere de elocutione: quoniam tamen artem nostram inter alias omnes præstantissimam quorundam scurrilitate, hac de causa infamari uideo; placet id tractationis huius quartum caput constituere.

probationes valde recte accommodantur.

pronuntiatione diuina in medicina.

bonis continetur
 3 iuris.

De quibus differendum sit in Consultationibus. Cap. III.

IN hac re plurimos sanè medicos hallucinari uideamus, quum de alienis à medicina, aut saltem à re propòsita, uel de his, quæ nullius prorsus sunt momenti, temere disputant. Quosdam enim uideas, ut docti appareant, ex Astrologia, uel

De quibus filius
 dicitur.

Philosophia naturali, aut alia demum arte, in qua sentiunt se uersatos, quedam proponere, quibus is, cuius gratia consultamus, nihil emolumenti est unquam accepturus; quas quæstiones Galenus noster Logicas uocare selet, quod s. ad exercitationem, uel ostentationem faciant; nihil autem ad id, quod quærimus consequendum pertineant. Sic ex medicina ipsa nonnulla ui quadam in consultationes sæpe trahuntur, quæ ut à re, de qua agitur, sunt aliena; sic illa utilium considerationem impediunt. Agnouimus enim quendam, qui quum de temperamento ægrotantis dicturus esset, hinc sumpta occasione, quærere solebat, an daretur temperies in homine æqualis ad pondus; alium uerò, quum de Crisi mentio incidisset, ut Astrologiam suam ostentaret, proposuisse disputandum, an dierum decretoriorum ratio ex cœli, astrorumque motu, uel potius ex morborum natura sumenda esset. Denique qui huius rei artem non tenent, dum ignorant, de quibus potissimum sit dicendum; tempus in his, quæ inutilia sunt, conterunt. Quo fit ut illi quum de auxilijs agendum est, uel iam tacere cogantur, utpote omnibus molesti, ne alijs. s. locus negetur, qui postea dicturi sunt, uel ea temere colligant necessaria præsidia, quæ habent in usu, minime ad eorū

Error & inanis
consultationum
opus.

inventionem ex superflua, & inani illa sua ratio-
 cinatione adiuti. Quod quidem nō faciet, qui in-
 telliget, quæ sit apta consultationum materia. In
 his tamen, de quibus differendum est, non equi-
 dem impedio, si quis nonnulla aliquando diligen-
 tius expendat; aut quæ adhuc sunt controuersa,
 explicare uelit; aut etiam attingere cupiat quo-
 rundam opiniones, qui aliter de ea re senserint.
 Hæc. n. si moderate fiant, ubi oportet, & adfunt
 docti auditores, qui, quod est exactum in rebus,
 audire cupiunt; consultationes reddunt longè do-
 ctiores, iucundioresque. Nam professoribus, qui
 presentibus suis studentis dicunt, plus aliquid,
 quàm alijs, in hac re concedendum esse puto,
 cenſeoque plurima illis conuenire, quæ reliquis
 sunt fortè uitiosa. Sunt porrò ea, de quibus in con-
 sultationibus differendum est duo in uniuersum,
 finis inquam, & ea, quæ ad finem consequen-
 dum referuntur. Præter hæc alia omnia sunt su-
 peruacanea, temereque adferuntur. Fines au-
 tem duo, qui in consultationibus proponuntur,
 cognitio, & actio. Nam aliquando petuntur me-
 dici consilia ut cognoscamus, quis, qualisue sit
 præſens corporis ſtatus, uel futurus euentus, aut
 quid præceſſerit, uel aliquid aliud, quod ad præ-
 ſentia, præterita, uel futura pertinet, quod in ſola

Quæ uisum diſſimile
 explicari.

Quæ uisum
 quæ uisum

namque diſſimile,
 que diſſimile.

Fines conſultatio,
 mo.

conſultatio ob cogniti-
 uum.

cognitione positum est, nec præterea à medicis auxilia requiruntur; quæ etsi rarò in usum ueniunt, tamen horum causa consultationes quoque instituuntur, nec à nostra tractatione reijci debent quæ artem aliquam postulant. Querunt. n. aliquando parentes, an eorum liberi sint uitales, & salubres, uel ante iustam ætatem morituri, aut futuri morbofi. Sunt qui scire cupiunt, qualis sit eorum natura, & temperies, alios aliud capit desiderium aliquid de se, suisque cognoscendi. Ceterũ actiones, siue officia, quæ medicus exercet, ex generalibus medicinæ partibus orta sunt, ut alibi ostendimus, conseruatio, præseruatio, curatio, mitigatio, & restauratio. Quicquid enim mollitur medicus, id facit, ut uel tueri præsentem sanitatem, uel præcauere morbos imminentes, aut præsentibus mederi, uel symptomata lenire, aut conualescentes restaurare. (sub qua parte senum tractationem comprehendo) arte aliqua commode possit, & horum potissimum causa medicos consulimus. Agendũ ergo de his in consultationibus, quæ faciunt ad illa consequenda, quæ ut diuersa sunt, ita diuersa, nec numero eadem esse oportet, de quibus sit differendum. Nã de alijs agendum est, quum nobis proponimus cognitionem citra opus aliquod, de alijs uerò quum

officia nudi
q.

conseruatio.
præseruatio.
curatio.
mitigatio.
restauratio.

præsidia expetuntur, quibus possimus conseruare, præseruare, aut aliud ex prædictis officijs exercere. Necnon peculiararia quædam etiam genere discrepantia considerata sunt in curatione, uel conseruatione, de quibus superfluo in alijs ageretur. Quamobrem necesse est proponere unumquemque finem, & media inuestigare, quæ in eum referantur.

Finis proponendus.

De quibus differendum sit, quum ponitur finis consultationis cognitio. Cap. IIII.

DE his solum hic esse agendum, quæ ad scientiam, cognitionemque rei propositæ faciunt, omnibus constare puto; sed diuersa quoque hæc statuantur pro finis differentia. Alia enim spectanda sunt, quum aliquid, quod sit secundum naturam dignoscere uolumus, aliud uerò quum petitur cognitio de eo, quod est præter naturā. Diuersa præterea est præteritorum cognitio à presentibus, aut futuris rebus. Ac in unoquoque pro rerum discrimine, quarum cognitio queritur, de certis rebus pertractandum. Alia enim salutem, aut mortem præagiunt; alia morbi longitudinem, aut breuitatem; alia rerum causas; alia effectus ostendunt. Commune tamen singu-

Finis diff. ratione.

lis est, quòd ex signis suis uniuersa consideratio
 instituat^{ur}, ex quibus naturam eius, de quo agi-
 mus, & denique quod querimus, intelligemus.
 Est illud quoque commune, quòd omnis cognitio
 uel de re praterita, præsenti, uel futura propona-
 tur. Quin & illud à nobis alibi ostensum est uni-
 uersa signa à quatuor fontibus duci, nempe à rei
 essentia, causis, effectibus, & proportionē, siue
 cum alijs similitudine. Nec est quod peculiarem
 hoc loco tractationem quispiam à nobis requi-
 rat, quando horum explicatio integrum opus
 postular^{et}, quod de signis quatuor libris distin-
 ctum iam dudum edidimus: tamen rudiorum gra-
 tia obiter ostēdemus exemplo uno quod ars ipsa
 in hac re singulis promittit. Querat ergo aliquis
 à medicis, an is, qui morbo aliquo laborat, mori-
 turus sit, uel euasurus. Dicet de hac re in consul-
 tatione medicus, ita ut omnes signorum fontes
 consulat, & interim à certo principio auspice-
 tur, quod huiusmodi esse potest. Quoniam de sa-
 lute, aut morte nobis præsagiendū est; ideo breui-
 ter de hac re dicam. Et quia morbos illos saluta-
 res fore credimus, quos uel natura, uel ars expur-
 gare possunt, lethales uerò illos præsident, qui
 naturæ, artisque uires exuperant, ex signis, colli-
 go hominem hunc moriturum. Imprimis quòd

Signum à 9 by
 re p. 101. 2. in c. 12.

Ex. 1. m. p. 1. m.

morbi genus sit febris, atque ea quidem putrida, uehemens, continua, maligna, composita, inordinata, inaequalis, quaeque omnia tempora habeat longa, graua, & apta, nataque sit ob certam quandam proprietatem perimere. Et si quae aliae a forma morbi, genere, differentiis, partibus, & proprietatibus notae sumi possunt, in medium adferendae. Postea uero fontem alium excutiet, qui causas continet. Erit enim lethalis, si morbus is, qui uitae fontem, uniuersumque corpus occupauerit, penitus infederit; si ex bile æruginosa in corpore infirmo, cacochymo, & adstricto constiterit: Si ualidae causae illam pepererunt, subsunt uero infirmæ uires, quæ reluctari debent: Si nulla ab initio adhibita fuerint remedia, aut illa mala; aut si commoda, non tamen profuerunt; aut si non iuuant nisi maximæ; aut si illa desunt, quæ sola prodesse possunt: Si aliae adsunt causæ, quæ augent, fouentque morbum, ut aer ambiens, locus, animi perturbationes, & alia huiusmodi, quibus aliquando resistere nequeunt egrotantes, nec medici succurrere ualent. Ac (ut semel dicam) ex generibus causarum signa petenda, quæ idem pariter monstrant. Querenda postea sunt indicia, quæ ex effectibus petuntur: ex actionibus inquam, excrementis, qualitatibus corporis, aut

essentia.

Causæ.

ex generibus
causarum.

effectibus.

alijs operibus, quæ in eo peraguntur. Nā; lethale est in febris, si pulsus deficiunt, aut intercipiuntur, celerrimi, crebrique euadunt: si continuum adest delirium, aut accedunt convulsiones; uel languidissime mouentur membra, aut præter uoluntatem ad pedes labitur qui laborat; si non appetit, aut sitim non sentit; quum lingua est aspera, aut nigra; & excrementa penitus retinentur, aut præter uoluntatem emittuntur, aut excernitur quod corpori est familiare; uel plurimæ in qualitatibus sunt mutata: necnon quum frigent perpetuò extrema, interna uerò uruntur: cutis liuescit, aut nigris, liuidisque pustulis aspergitur, uel præter modum squallida, duraque redditur. Hæc enim, & similia mortem præsagiunt ex febre. Postremo spectandum est, quid alijs euenerit, qui fortè eodem tempore morbo eodem laborarunt. Nam si omnes,

aut plurimi perierunt, consentientibus alijs notis, mortem præsagiemus uenturam.

Ac ex hoc uno exemplo instrui poterit rudior medicus ad alia cognoscenda.

similibus morbo.

De quibus differendum sit, quum de a-
ctione aliqua consultamus. Cap. V.

VOT, & quæ sint Medici officia alibi di-
ligenter ostendimus; & id etiam paulo an-
te obiter cōmemorauimus. Verū quoniā multa
in singulis officiis cōmunia pertractanda sunt,
ne cogamur eadem superfluo labore repetere;
operæpretium esse duco rem in uno patefacere,
& singula diligenter pertractare, ex quo quæ
ad alia officia pertinent, nullo negotio intelligen-
tur; à nobisque postea quadam ueluti affinitate
trahentur. Et quia agrotantium beneficio po-
tissimum medicorum consilia quærentur; in his
placet expendere de quibus sit dicendum. Nam
non solum ea, quæ ad reliqua officia pertinent,
hoc intellecto, facile postea patebunt; sed etiam
frequentius in usum ueniunt de ægris consultatio-
nes; habentque hæ maiorem, quàm aliæ, difficul-
tatem: adeò ut pleniorē artem exposculent, quæ
cognoscamus, quid conueniat; quidque alienum
sit, doceat: etsi quæ inueterato errore sunt rece-
pta, patefaciat. Inualuit etenim apud omnes fe-
rè medicos hæ consuetudo, ut quum de ægrorum
salute deliberandum est, imprimis de ægri natu-
rali temperamento, corporisque structura; dein-

confusum medicis
rationes consuetudinis.

de de morbi natura, causis, signis, & postremo
 de curandi ratione dicant: idque eo (ut puto) per
 suasi de temperamento primum agendum esse
 censent, quod nemo intelligere possit, quæ obli-
 qua sunt, & naturæ contraria, nisi prius eo in-
 tellecto quod est rectum, & secundum natu-
 ram. In qua re plurimum aberrare mihi uiden-
 tur. Primum quòd sepius de temperamento teme-
 re agant. Quum enim nonnulli sint morbi, qui
 constante naturali temperie alia ratione affli-
 gunt; quales sunt, qui structuram dissimilium
 partium, conformationis, magnitudinis, numeri
 compositionisque uitio labefactant; quid opus est
 (quæso) de temperamento hic uerbosius etiā, ut ple-
 rosque facere uidemus, agere? Deinde si de eo agē-
 dum est, non tamen propterea primo loco dicen-
 dum; sed eo ubi illius consideratio requiritur. Id
 quod contingit, uel quum prædicere uolumus, uel
 curationem instituere; quemadmodum optimè à
 Galeno est traditum: temperametum. s. & om-
 ne, quod est secundum naturam conferre ut co-
 gnoscamus quātum à naturali statu corpus rece-
 dat. Ex quo postea quid uenturum sit, prænu-
 ciamus. Siquidem tantum periclitatur homo,
 quantus est hic recessus: & curationem institui-
 mus remediorumque quantitatem moderamur.

hinc hinc con-
 siderandis co-
 capite.

An tempus primum
 loco in disputatione
 de temperamento
 agatur.

ubi.

Nam usque adeò intendi præsidia oportet, donec illa morbosis causis redduntur equalia. Morbi uerò, & alia, quæ sunt præter naturam, facile sepe cognoscuntur absque ulla explicatione status, quæ secundum naturam est. Quis enim temperamenti naturalis notas requireret, ut agnoscat febrem esse, quæ hominẽ tenet, quũ id per se omnibus pateat? Sic si cõtusa, aut luxata, uel uulnerata est pars aliqua, uel præter modũ excreuit, aut in alio ex his morbis, qui proprii sunt instrumentis, uitium consistit, cognitio illius temperamenti mentionem haudquaquã desiderat. Quæ si de seruanda sanitate similariũ agatur, & necessaria & prima forte fuerit: si de instrumentariis partibus conseruandis sit tractandum, de structura illarum differendum: de temperamento uerò uel nunquam, uel tunc solum, quando conseruandi rationem quærimus, quæ absque tutela temperamenti fortè fieri nequit. Temere uerò de naturali structura mentio fiet, quum de temperatura custodia deliberandum est; propterea quòd ea nihil ad id confert. Quorsum enim hominis staturam, figuram, partium numerum, situm, & connexum commemorabimus, si præsidia solum expetuntur, ad conseruandam temperiem idonea? Ergo naturalium omnium consideratio

nec in egrotantibus, nec in aliis semper necessaria: quâdoquidem in sanis de temperatura tutela deliberare possumus absque instrumentariis partibus. In agris uerò tunc requiritur consideratio eorum, quæ secundam naturam sunt, quum illa absque his dignosci non possunt: Sed non statim nec in omni re de omni agendum. Vbi enim de luxata parte restituenda in propriam sedem fortè deliberamus; ignoramusque, an ea exciderit à naturali positura; uel quale sit uitium, aut quantum, naturalis structura cõtemplatio iuuat, temperamentum uerò minimè. Sic ubi membrum aliquod in magnitudinem excreuit præter modum, metimur quantum sit uitium, contemplatione eius, quod sui generis est secundum naturam. Denique tunc solum commemorare debemus ea, quæ secundum naturam nobis insunt, quando alia absque his percipi nequeunt: Id quod nunc in rei ipsius cognitione, alias uerò in quantitate uel qualitate, aut alia re est faciendum. Sunt. n. aliquando minimæ à naturali statu euerfiones, ut in lentis febribus apparet, de quibus quum dubium sit, an morbus adsit, uel non, cogimur expendere quæ naturalia sunt sui generis: ex quo illud postea deprehenditur, quod alioqui intelligi non poterat. At si compertum sit febrè

esse; illud uerò non pateat, quantus sit illius excessus; in hoc, quod est obscurum, petenda est cognitio ab eo, quod secundum naturam est. *Est tamen semper aliquid in agrotis, quod sui tutelam per similia postulat; aliud uerò quod sui ablationem indicat, utpote naturæ contrarium.* Nam uires agrotantis in omni morbo tueri debet medicus: & alia omnia, in quibus uicium non est; ut corporis structuram, si sola febris urget: quæ uicium est intemperaturæ, non autem instrumentariæ alicuius partis. Eodem pacto laborante uno membro, illi medelam adhibemus: reliqua uerò, quæ sana sunt, similitum usu in suo statu seruare contendimus. Ex quo sequitur de duobus omnino differendum esse, quum de ægris cōsultamus; nempe de eo, quod est secundum naturam, aut certe sui custodiam indicat: & de eo, quod præter naturam est, quod per contraria est abigendum. At quum illa diuersa sub se contineant; si quidem aliquid est in utroque statu, quod ad constitutionem corporis pertinet; & in ea naturam suam obtinet, ut sanitas, & morbus: aliud, quod est illius causa, ut humor, obstructio, putredo, & alia huius generis: aliud demum, quod ad effectus pertinet; qui in his, qui præter naturam afficiuntur, symptomata dicuntur. De his ergo

28.

Adhibere in agrotis / scilicet.

Uires agrotantis / contrariunde.

est agendum; sed (ut diximus de eo) quod est prae-
ter naturam primo, & per se; de alio uero quate-
mus ad cognitionem alterius facit, aut sui custo-
diam postulat: querendaque imprimis est natu-
ra illorum, genus, differentia, & partes: sed quo-
niam illa sepe latent, signa requiruntur, ex qui-
bus quod queritur, dignoscamus. At quum ob
causarum diuersitatem mutetur agendi ratio; tra-
ctationem suam postulant & causae. Ipsa uero
curatio, & reliqua medici officia, quae in resti-
tuendis aegris exercentur, rationem quandam
exposcunt, ne temere quicquam fiat. Igitur (ut
in uniuersum dicam) de morbo, symptomatis in-
signibus, de signis illius, causis, & actione disse-
rere debet medicus, quum de aegrorum salute
deliberat. Nam nonnunquam uocantur medici
ad morbum expellendum ut febrem; nonnun-
quam ad dolorem mulcendum; aut somnum con-
ciliandum urgente uigilia; aut restituendas uires
collabantes; aut ad aliud symptoma, quod uche-
menter infestet, leniendum. At quum dubium
est, an purgandum sit, uel sanguis mittendus, aut
ducenda uina in aegris, consultationes instituun-
tur de abigendis causis. Integrae tamen consul-
tationes fiunt, ut de omnibus deliberemus, quae
in aegrotante reperiuntur salutem impedire, &

mutatis
dyscrimibus

integras consulti-
ones.

præter naturam affligunt. Nec plura habet præcipua capita hæc tractatio. Nam reliqua considerationem non habent distinctam, sed ad horum explicationem faciunt: status enim naturalis contemplatio locum habet, quum de certis signis agimus, uel alio loco, quum expendimus quid admittant uires in propulsione eius, quod est præter naturam. Tantum enim custodia uirium studemus, quatenus retenta uita morbosos affectus propulsare nobis licet. Agimus de uictus ratione consueta, ætate, regione, cæli statu, sexu, animi moribus, & reliquis omnibus, quæ mutandi corpus nostrum uim habent; quum causas morborum illorumque excessum, & reliquas differentias querimus. Locus affectus causæ ratione obtinet; symptomata alia signa fiunt. Scopus agendi, & indicationes ad actionem pertinent, & in eo capite locum suum inueniunt. Partium situs, connexio, figura, magnitudo, conformatio, & numerus suam habent explicationem; quando uel cognitionem instituimus eius, quod est præter naturam, uel opus aggredimur. Diuersa siquidem præsidia ob illorum diuersitatem sunt necessaria. Sic sanè si quedam alia sunt, de quibus dicere solemus in consultationibus prædictis capitibus ea inferuntur; ac de illis suo loco per-

tractabimus, docebimusque quam uno durat loco, quæ uerò in pluribus vim suam obtineant. Quæ uerò de singulis capitibus propositis explicanda sint, postea docebimus, quum ostenderit de quo capite prius sit agendum.

Quo ordine singula sint digerenda. (cap. VI.

Quid primum lo-
ci. obliuiscere.

QVVM de multis differendum sit in consultationibus. sequitur explicandum, de quo primum dicendum sit, quid uerò alio loco demceps pertractandum. Id quod rei natura ostendit. Nam id, cuius causa aduocantur medici, primum locum merito sibi uindicare debet. Itaque si ad morbum abigendum accersimur, de eo primum dicendum erit, si ad symptomata lenienda, de illis primo loco disputabimus. Quod si de causis morborum tollendis deliberandum est, illæ primæ suam explicationem desiderabunt. At si nobis agendum sit de integra salute, & omnibus propellendis, quæ hominem urgent, certè à morbo auspicari nos oportet; quoniam ad illum omnia alia referuntur: Siquidem morbi signum, symptoma, causa, & curatio dicitur. Esto igitur (ut exëplo res doceatur) quòd aliquis per febres laboret

laboret dolore capitis, qui lenitionem postulet,
 & huius causa conuocentur medici, quid aliud
 (quæso) dicet, aut à quo auspicabitur præterquã
 à dolore, cuius naturam, & uim expendet, re-
 mediaque proponet, quæ putat idonea ad eum mi-
 tigandum, temere uerò (meo quidem iudicio) ille
 tentabit de febris natura, & alijs symptomatis,
 aut causis, quæ reliqua mala pariunt, loqui. At si
 ad hominem liberandum ab omnibus malis, qui-
 bus molestat, accesserimus; ineptè uel à dolore,
 aut ab humore molestante, uel ab occasionibus
 mali, aut à signis, uel curatione incipiemus; sed
 statim querendus erit morbus, qui infestat, &
 de eo disputandum, quid uerò de eo dicendum sit.
Sequenti capite ostendetur. Secundo loco de sym-
ptomatibus dicendum, quæ nos ad agendum mo-
uent. Nam quoniam sæpe morborum differentiæ
eadem habent causas, quas huiusmodi sympto-
mata, ne cogamur bis causas istorum repetere;
præstat post morbos de symptomatis differere.
Occurrunt deinde morbi causæ; cognito enim
morbo, illiusque differentijs, & symptomatis,
agnoscimus quoque curatione opus esse: id quod
quum fieri nequeat, nisi causæ tollantur, propte-
rea de illis differere cogimur; quibus perfectis
prædicendum est; & signa omnia colligenda,

predicamus
vtilius.

dicimus
vtilius.

quæ euentum morbi prænunciant. Docet enim prædictio, an curandum sit, uel nihil agendum; siquidem morbos desperatos sola prædictione dignamur, aut certè nullo generoso remedio tractamus, ne ob infelicem euentum utilia præsidia infamemus: eos autem omni ratione abigere aggredimur, qui operam nostram admittunt. Tunc enim commodè prædicere possumus quæ futura sunt, nimirum quum ex natura morbi, generibus, differentiis, symptomatibus, partibus, & causis prognostica signa, ut & alia, sumantur. Hæc enim pro sua natura, magnitudine, paruitate, assiduitate, intermissione, benignitate, malignitate, simplicitate, compositione, æqualitate, ordine, & reliquis differentiis salutem, aut mortem, breuitatem, aut longitudinem morbi, solutionis modum, & omnis denique euentus rationem prænunciant. Quod si salutaris morbus indicetur, ultima pars, quæ curationem, causarumque remotionem docet, suum locum, suamque tractationem postulat. Sunt tamen nonnulla ex his capitibus, quæ mixtam & confusam cum alijs tractationem habent, eo quòd ad illorum cognitionem assumantur. Nam morbum dicere non possumus huius generis esse, aut ad hanc differentiam pertinere, nisi signa adferantur, quæ

ostendant ita esse. Sic asserimus hanc, uel illam esse causam ex suis signis ducta probatione, & ipsarum quoque causarum sit cōmemoratio, præseri-
m si procatarctica fuerint causæ: ubi ostendere uolumus tum genus, tum differentias morbi. Dicet enim medicus hanc febrem esse putridam quod cum rigore inuadat, quod sequantur sudores, quod eam putrefacientia commiserint: quod quum facit, causarum & symptomatum mentionem facit, quatenus hæc signa sunt; & proinde non omnium signorum tractatio peculiare caput facit, sed eorum, ex quibus futura predicimus; quippe quum reliqua duo genera toties ueniant in usum, quoties aliquid est ostendendum; causæ uerò peculiarem habent explicationem; quando non ut signa, sed ut causæ constituentes, augentesque morbum considerantur, quæ postea magis patebunt ex singulorum tractatione. Verum antè quàm id aggrediamur, refellenda mihi uidetur quorundam opinio, qui ex inueterata consuetudine moti censent obiter omnia, quæ apparent in agrotante, quæque ab eo gesta sunt, ex quibus morbum contraxit, ab initio esse commemoranda: Veluti si quis forte dolorem lateris ex insolatione contraxerit, aut ex cursu, uel ex alia occasione, eam primum esse referen-

exemplum.

Ratiōnis cōmissa
cōfusiōnis.

dam iudicant. Quod ego nunquam probare possum; nam sic omnia omnibus miscentur, & sæpius coguntur eadem repeti: siquidem quum causæ postea quærantur, occasiones quoque explicare oportet. Nonne (quæso) magis probabimus medicum & eum maiore artificio uti putabimus, si accersitus ad hominem dolore lateris correptum, de natura illius doloris dicere incipiat, & postea proximas causas, ac deinceps occasiones doceat, quàm alium, qui ab ipsis occasionibus exordiat, atque ita causas eius, de quo nihil adhuc est dictum, inuestigare laboret. Sequamur ergo prædictam docendi rationem, quæ nihil temere ponit, & singula suis locis explicat.

Artificia/
Ingenio.

De Morbo quæ dicenda. Cap. VII.

PAUCOS uideo scire, quid in hac re dicere expediat. Si enim forte differendum sit de pleuritide, ostendunt illi quidem morbum esse, sed eas omittunt differentias, quas affectus admittit, quæque curationem variant. Sunt qui nec genus quidem affectus, de quo agunt, tentant docere qui scilicet nihil elaboratum quærant, sed in crassa quadam rerum cognitione consistunt. Nam si hi forte de uertigine, aut cholerica passione, uel tinea, aut insomnijs, quæ hominem infe-

stent, aut alio simili malo dicere debeant, solo nomine contenti, nequaquam ostendent se uel de morbo, aut symptomate, uel morbi causa agere; quod tamen imprimis ignorandum non est. Itaque si non constet morbum esse affectum illum, de quo agimus, ob antiquorum uarias de hac ressententias (ueluti quum nonnulli apoplexiam morbum, alij uerò symptoma scribunt esse) ut intelligatur, de quo genere mali agatur, rem ab initio distinguat, & ratione aliqua probet, quæ & sibi, & alijs fidem faciat. Quòd si nō constet præter naturam esse affectum, ut sæpe in leuissimis, aut latentibus malis contingit, proponendum est, an illud huiusmodi sit, aut non, probandumque ex proprijs indicijs quod uerius putamus. Nam *Quid agendum si di-*
accidunt nonnunquam & de his disputationes, *bin est, ut committit*
& quum unus iam conualescere hominem, alius uerò adhuc ægrotare contendit. *unus sit agere.* Quo casu primum uidendum in quo statu sit corpus; quo comperto de natura illius, & loco affecto protinus agendum. Ac ut exemplis res innotescat. Ponamus hominem ob excedentem in corpore calorē decumbere. Dicet in hoc casu Medicus hominem præter naturam habere, quum nequeat solita uitæ officia exercere, & eum febre teneri, quæ quum sit aliquid præter naturam, necessario in-

Febris.

ter morbos, uel causas morborum, uel symptoma-
 ra poni debet: esse autem morbum, quā ab omni-
 bus sit receptum febris nomine morbum signi-
 ficari; tumque medici dicant febribus deberi cu-
 rationem, quod quidem solum morbis tribuitur,
 propterea eam nō esse calorem præter naturam,
 sic enim causa morbi foret, sed ipsam intemperie,
 & eam quidem calidam, non autem siccam; eo
 quod omnis febris ob calorem labefactat actio-
 nes; Siccitas uerò etsi in omni febre, ubi materia
 penitus non repugnat, adest, non usque adeo ta-
 men in omnibus intēditur, ut illius ratione actio-
 nes offendi ostendere possimus. Quod quum acci-
 dit, ut in marasmo, iam non solum esse febrem,
 sed præterea siccum affectum, qui hominem cū
 febre urget, dicimus; quemadmodum febres pe-
 stilentes non solum in febre, & temperie uitium
 habent, sed etiam in tota substantia, quod docene
 medicamenta illis accommodata, quæ non tam
 refrigerando, & humectando, quam quod uni-
 uersa substantia repugnent, illis medentur. Ex
 quo fit, ut duplex quoque in illis sit affectus, fe-
 bris scilicet & morbus in tota substantia. Est
 igitur febris intēperies, & ea calida solū, id est,
 in qua calor præter naturā exuperat, natiumq.
 corrumpit, non quod duo calores in febricitante

Quid febris.

poni debeant, unus secundum naturam, qui nutritionis, sensus, motus, & aliarum omnium actionum, quæ in uiuente exercentur, sit causa; alter uerò præter naturam, qui febrem constituat, & omnia destruat, quæ in homine fiunt; sed quòd unus sit, plus quàm naturalis status postulet, autus, qui quàm plurimum excedit, omnes naturæ functiones euertit, prorsusque inutilis, & præter naturam censetur: qualis est, qui gangrenas excitat in partibus, & alias quasunque putredines. Quum uerò certa quadam mensura exuperat, nō prorsus inutilis redditur ad coctiones peragentes, & alia obeunda munia, quæ ad hominis salutem pertinent: propterea dicitur esse mixtus in febre, & suppurationibus calor ex naturali, & ex, qui est præter naturam: non quòd duo diuersi calores sint mixti, sed quòd ita unus exuperet, ut nec plane agere possit secundum naturam; sicui contingit, quum animal ualet; nec prorsus præter naturam, ut in putredine accidit; Verum iuxta opera efficiat plus uel minus utilia animanti; prout plus, uel minus à naturali statu recedit. Est autem febris simularium partium morbus, quoniam intemperies: nec obstat quòd ledat actiones instrumentorum, quoniam nō quicquid ledat functiones partis, illius morbus est; Sed quod

De diuersis
caloribus in febribus.

Alia nō sumpt hanc
ab morbo, sed at ob
naturam naturam
et

est vitium in ipsius constitutione, & compositione. Ac nec simularium omnium, totiusque corporis, sed cordis duntaxat morbus est febris, quandoquidem per accessiones, quæ cum rigore inuadunt, & in epialis, ac lipialis, nec non etiam in ardentibus nonnullis febribus extrema frigent immodicè; Solum uerò cor, & partes illi vicinæ calent. Quòd si postea in plurimis febribus calor expanditur à corde in uniuersum corpus, non propterea totius corporis febris passio dici debet, sicut nec syncope, nec stupor, aut resolutio. Quorū illa cordis passio, & si interim uniuersæ actiones corruunt, hæc uerò neruorum mala sunt, & dicuntur: quanquàm postea reliquæ partes, quæ uim sentiendi, & mouendi à nervis recipiunt, mali sociæ euadant. Quòd si quis dicat nec cor ipsum perpetuò calere, quando homines, qui ex febre moriuntur, frigidum expirant: & per initia accessionum pulsus parui eduntur, is planè errat: quum in his, qui frigidum expirant, dum moriuntur, amplius non sit febris, sed frigidus morbus ex caloris dissolutione natus: uel quòd ob defectum spirituum transmitti nequeat calor, qui cordis substantiam occupat. Pulsus uerò initio accessionū parui eduntur, non quòd calor non exuperet in corde, sed quòd refrigeratæ sint arteriæ

in febribus

in febribus
parui pulsus
initio
exsuperet

excedente calore ad interna viscera. Atque ex hoc illud quidem sequitur eos errare, qui ponunt morbum in permanere quadam dispositione, siue (ut aiunt) in facto esse. Nam quum febris omnis substantiæ, partiumque simularium ipsius cordis sit passio, si morbus omnis esset ponendus in facto esse, sola hæctica febris esset; Siquidem in alijs humores, & spiritus sunt excalescenti substantia uerò cordis est in ipso calefieri. Lædit porro febris omnes functiones naturales (inquàm) vitales, & animales, propterea quòd commune illarum instrumentum, nempe calor natiuus in omni febre lædatur. Ex quibus quidem patet quæ ad essentiam ipsius febris pertinet. Docuimus enim morbum esse, non causam morbi, nec symptoma, quum nec actio læsa, nec excrementum, nec qualitas aliqua sit ex primis nata; Et cum quidem morbum esse simularium partium, & simplicem, solo scilicet calore excedente; & qualis sit huiusmodi calor, & cuius sit passio ipsa febris, quasque actiones lædat. Ex quibus omnibus potest elici huiusmodi definitio: febris est intemperies calida præter naturam in corde omnes actiones corporis lædens. Poteritq. medicus hoc uno exemplo intelligere, quo modo de essentia cuiuscunque affectus, morbi præsertim sit disputandum, si res con-

Cur febris sit
morb.

Definitio
febris.

26

Quæ per hunc
cui explicanda.

Dignum hic f:

Tempora morbi
cognoscenda.

trouersa sit. Nam ubi illa patet, frustra laboran-
dum non est. Ac post essentiam genera, diffe-
rentia, & partes morborum explicanda. Porro
differentia enumeranda non omnium morbo-
rum, sed quas præsens recipere potest, & quæ
curationem mutant. Docendum enim est, si for-
tè de febre aliqua dicendum sit; quòd morbus sit
similarium partium, quum sit intemperies, quòd
ea calida; quòd diaria, uel putrida, uel hectica,
quod est genera docere; quòd sit continua, uel in-
termittens; simplex uel composita; benigna, uel
maligna; magna uel parua; acuta uel non acuta;
ordinata uel inordinata; æqualis uel inæqualis;
ex hac uel alia causa nata; mordax ad tactum
uel mitis; & similia: quod quidem est differen-
tias, quæ præsentī malo conueniunt commemo-
rare. Neque enim eadem in omnibus locum ha-
bent, & quæ habent, haudquaquam prætermit-
tendæ, quæ ad curationem, & prædictionem fa-
ciunt. De partibus uerò morbi ignorandum non
est; an in prima parte siue principio sit, aut in se-
cūda potius, id est, augmento, uel in uizore: aut iam
remissione, id est, ultimam obtineat, quādo item
inceperit, & quandiu durauerit. Nec omittere
oportet explicationem particularium temporū;
uidendumque an aliquas accessiones habeat, &

quales, an scilicet longas, uel breues; graues uel leues, ordinatas, uel ordine carentes, equales uel inaequales; uno uel alio modo, aut tempore inuadentes, incrementales, uigentes, & declinantes. Quid item in omni parte fiat; quomodo scilicet in febribus incipiat, an cum horrore, uel frigore, aut uomitu, aut alio modo, quando incipiat calor emergere, quam diu duret horror, quando incipiat sudor; an cum uigilia, uel syncope, aut alio symptomate urgeat; quoque tempore hæc infestent, an scilicet ab initio uel incremento, aut in uigore, aut declinatione accessionis, aut per uniuersam accessionem hæc perdurent; quo modo desinat accessio, an per excretionem, uel coctionem, uel aliter, an ad purum interuallum perueniat; an potius aliquid semper relinquat ex prioræ accessione; quanam partes longiores, principium ne, an incrementum, an uigor, uel declinatio. Eadem uel similia in singulis accessionibus pro illorum natura notanda. Hæc enim omnia uiam parant ad prædictionem, & curationem: quæ nisi pateant, signa adferenda, quæ persuadeant, quod asserimus. Dicet ergo medicus, exempli causa, si forte in semitertianam febrem inciderit febrem hanc esse putridam, compositam, magnam, continuam sed quæ exacerbationes

Exemplum de
febris huiusmodi.

habeat inaequales, longas, ordinatas quidem, sed
confusas, graues praesertim alternis diebus quae-
que cum horrore, uel etiam solo frigore ubi scili-
cet nota est febris, inuadant; item quòd calor illa-
rum difficile emergat, longumque sit accessio-
nis principium, & incrementum; declinatio uerò sa-
pe sequatur cum leui sudore; grauis autem sit ui-
gor. Denique uniuersam illius naturam depin-
get, illiusque omnes differentias percurreret, quas
obtinet, ut febris huiusmodi est; & quas postea
recipit, ut ab alijs semitertianis discrepat; adse-
retque indicia, quibus probet & eam semiter-
tianam esse, & omnes eas differentias recipere.
Ceterum de loco affecto etsi pertinet ad partem,
quae de causis agit, tractare, quando pars affe-
cta causa quaedam morbi est; tamē quoniam uix
illius mentio praetermitti potest, quum morbi ge-
nera, & differentias percurramus: Ideo oportu-
num est hic expendere, quanam sint de eo com-
memoranda. Queret itaque medicus an uniuersum
corpus, uel quaedam, aut una duntaxat pars
laboret, quid primario, quid secundo, quid pro-
prie, stabilique affectu egrotet; quid uerò leuius
in corpore afficiatur, quidue morbi sit ueluti fo-
cus; illudque expendet, an in parte principe, &
nobili, uel saltem publicum munus in corpore ob-

De primo afflicto
& afflicto.

eunte, uel potius in his, quæ reguntur ab alijs, nullamque dignitatem obtinent, uel etiam sibi soli seruiunt; an in externis, uel internis, superioribus, uel inferioribus partibus, ubi denique morbus consistat. Ac ut maneamus in exemplo de febre, age queramus locum, ubi humores putrescant in febribus intermittentibus, an scilicet in habitu corporis, ut vulgus medicorum putat; an potius in uenis ipsis (ut nos credimus) uel etiã in corde, ut ratio docet. Nam si aliter fieret, urina non posset febrium intermittantium tempora docere; si quidem ea, Galeno authore libro quarto de Sanitate tuenda index est coctionis, & cruditatis humorum, qui in uasis, nequaquam uerò eorum, qui in habitu corporis continentur: scribitque in libro de Differentijs febrium sedimetum urinarum esse tanquam cinerem humoris ex putredine, & coctione, quæ in uenis fit, derelictum. Temere praterea in his febribus adhiberemus remedia, quæ ad obstructions internas faciunt; nec opus esset uenam secare, ut locus illis daretur commodior, quando satis esset externos meatus aperire; ex quorum densitate, & cõstrictione calor in habitu augeretur, & putredo fieret. Adhæc quomodo fieret uomitus incipiente accessione, aut accessionem ipsam, uniuersamque

Exempl. de febre.

Urina quæ indicat.

Sedimentum.

febrem non solum uomitus, sed alui fluxus, & urinae copia finirent; quippe quum nequeat alius humor per eas partes euacuari, quam qui in partibus internis, aut in uasis continetur. Nonne & illud quoque accideret aut omnes, aut certe biliosas febres intermittentes, soluta prima accessione, nequaquam redire posse? Si enim ex humore contento, putrescenteque in habitu corporis febris nascitur, illeque excutitur praesertim in tertianis in prima accessione, adeo ut nihil relinquatur, quod purum interuallum ostendit quenam relinquitur bene affectis internis partibus, nouae accessionis causa: Id quoque alia ratione confirmatur, quod id nequeat esse omnibus intermittentibus febribus commune. Nam ut bilis, ob tenuitatem facile per uniuersum corporis habitum spargitur; sic certe pituita, & melancholia utpote crassi, & uiscidi humores nequeunt spargi per exigua ea spacia, carnemque ipsam, & illic putrescere, ut illi uolunt. Quir & lassitudo omnes tertianas non comitatur, quum ea, quae ulcerosa dicitur, ex humore bilioso per carnem sparso fieri putetur? quir tumores à pituita illic contenta in his, qui quotidiana laborant, perpetuò non nascuntur? Sunt & multa alia argumenta, & probationes contra hanc opinionem, ut in

opere nostro de febribus aliquando ostendimus:
Nec Galenus, aut alius antiquus auctor nostræ
repugnat sententiæ. Quòd uerò in febribus putri-
dis nequaquam etiã pestilentib. putrescant humo-
res in corde facile probare licet. Nam alioqui se-
queretur nunquã posse accendi febrem putridam
incipiente putredinis causã à corde. Demus. n.
oriri putridam ex ira, aut ab alia cordis pertur-
batione; quomodo quaso aliter potest fieri putri-
da hæc febris, quàm quòd putredo incipiat à cor-
de. Nam quòd putrida fiat à uapore putrido ab
humore putrescente eleuato, & ad cor perueni-
te, uerum quidem est in his febribus putridis,
quæ ex inflammationibus nascuntur; at in alijs,
quæ ex obstructionibus proueniunt, aut ex cor-
dis affectibus oriuntur, alia excogitanda ratio
est, quæ nullo modo constare potest, nisi ponamus
in humoribus in corde cõtentis putredinem esse.
Præterea quum humores sint in corde longè cali-
diores, quàm in reliquis corporis partibus, faci-
lius autem quod calidius est alijs, putrescat; quur
reliquarum partium humores inuadet putredo;
eos uerò, qui in corde sunt, haudquaquam attinget?
Deinde si febris est tantummodo, quum ali-
quid præter naturam est calefactum in corde,
erit profectò putrida, quum aliquid erit in illo pu

humores in corde
 putrescent in feb.
 inter multos.

trefactum. Quomodo enim (quæso) aliqui potest
 esse febris putrida nulla re putrescente in corde,
 in quo fons, & locus est febris? Nam ut solidas
partes spiritus, & humores excalefieri oportet,
ut, hæc, ca, diaria, uel synocha fiat; sic sanè opor
tet humores putrescere in illo, ut putrida nasca-
tur. Sunt & aliæ à nobis adductæ in eo opere ra-
 tiones, quas hoc loco superfluum est adferre: nec
 aliquid obstat nostræ huic opinioni. Non enim
 propterea necesse foret omnes putridas pestilen-
 tes fieri; si putredo in corde ponitur, nimirum
quòd non putredo humorum in hoc, uel illo loco
pestilentem, aut alterius generis putridam, sed
diuersa putredo faciat; quod & alibi ostēdimus.
 Nunc uerò satis sit obiter docuisse locum putre-
 dinis in febribus intermittētibz non esse in ha-
 bitu corporis ponendum, sed in uasis ipsis, ubi
 uniuersi humores continentur. Habent tamen
singulæ febres intermittētes suum focum; à
quo scilicet materia suppeditatur apta ad febriu
singularum generationem. Atque ex hoc patet
uniuersum corpus per febres putridas affici, ma-
ximè tamen, & præcipue cor, internaque uasi,
& febrium singularum focos; reliquas uerò par-
tes leuius laborare, nec primario, sed secundariò,
 lēdi, atque etiam in ipso corde per huiusmodi
 febres

foci sunt
 intermittētes.

febres humores maximè, & primò pati; solidas
 uerò partes minus, & per consensum. Quod ex-
 plum regula esse poterit ad ea explicanda, quæ
 in singulis de loco affecto superius adnotanda
 esse diximus. Quæ quidem ad prædicendū euen-
 tum mali, & ad remedia idonea excogitanda
 viam parant, & medicum instruunt.

De symptomatis quid dicere
 oporteat. Cap. VIII.

SYMP TOMATA quedam sunt, quæ
 quoniam morbum necessario sequuntur, nul-
 lam peculiarem tractationem in consultationi-
 bus requirunt; utpote quæ tanquam signa consi-
 derentur; alia uerò sunt, quæ morbi uehemen-
 tiam, morem, & nonnullas alias differentias
 comitantur: quæ quum uehementer agrotos ur-
 gent, medici operam sibi peculiarem postulant;
 de quibus in consultationibus uel separatim, uel
 quum de morbis, quibus hæc sunt coniuncta,
 agimus, dicendum est. In quibus illud est obser-
 uandum, quod paulo antea de morbo notandum
 esse diximus. Nam imprimis symptomatis, de
 quo agimus, natura, deinde genera explican-
 da, postea uerò differentia commemoranda,

Symptomata
 differentia.

Deinde de sympt.
 explicanda.

querendaque causa; ac postea videndum quid
 praesigiant futurum. Postremo tradenda ratio
est, qua leniri, abigique ualeant. Quae omnia suo
 loco docebimus. Nunc enim ea, quae ad naturam,
 genera, & differentias symptomatum perti-
 nent, quaeque de his in consultationibus dicere
 oportet, solum tradere institui. Sunt porro sym-
ptomatum omnium duo genera actio inquam la-
sa, & opus praeter naturam. Actio quaedam na-
turalis, alia uitalis, alia animalis. Opera, quae in-
 ter symptomata ponuntur, quaedam ad qualita-
 tes corporis, quae secunda uocantur, pertinent
 (nam primae morbos constituunt.) Alia ad ex-
crementa, alia ad humores referuntur. Ac in
 unoquoque symptomate genera mali, ut dixi-
 mus, expendenda. Veluti si actio est, de qua agi-
mus, uidendum est, an sit abolita, debilis, aucta,
deprauata siue corrupta, aut tristis. Id quod per-
 spiciet, & probabit eo intellecto, quod sub uno-
 quoque uitio continetur: de qua re nos in libro no-
 stro de generibus, & differentiis symptomatum
 abunde & diligentius fortasse, quam alij, qui ha-
 etenus scripserunt egimus; ubi docuimus debi-
lem uocari functionem, quae nunquam, uel lon-
giore tempore perfectionem operis sui assequi-
tur, uel illud ob infirmitatem intermittit, aut co-

Symptomatum
 genera.

Actio.

Opera.

Actio laesa

Qualis functione

*fusa est, aut paulatim agit, quæ confertim sunt
 obeunda, uel post iustum tempus opus aggredi-
 tur; uel minor est, uel segrius agit, posteaquam
 rem est aggressa, uel rarius facit, quod sæpius
 fieri oporteret. Deprauatam uerò intelligimus *(deprauatam
 finis.)*
 esse, quæ ignorat an agendum sit, uel non perci-
 pit res, quales sunt, uel rem unam pro alia fa-
 cit, uel corruptam qualitatem rebus inducit, uel
 inordinata est, aut intercepta, uel alio modo in-
 æqualis, quæque per partes obitur, per quas non
 debet, aut certè per eas exercetur, quæ suam fi-
 guram haudquaquam seruant. Pertinent ad tri-
 stem, & præter naturam iucundam actionem
dolor, & uoluptas, aut certè huiusmodi operatio
nem hæc tanquam passionibus sequuntur. Cæterum
ad auctam actionem contraria uitia spectant
his, quæ ad debilem pertinere sunt dicta. Iam ue-
 rò abolitam functionem intelligimus, quæ uel *(Abolita finis.)*
 nunquam restitui potest, aut quæ sensibus aboli-
 ta apparet; omnem tamen potentiam redeundi
 ad naturalem statum haudquaquam amisit. Ita
 quæ si fortè de soporosis affectibus ducendum sit,
 adferet medicus sibi proponi symptoma actionis
animalis, nempe sensitivæ facultatis, quod qui-
dem est in excessu quodam, & proinde in actio-
ne aucta collocandum. Ac quoniam plurimæ re-*

periuntur in hoc genere differentiae, proprias explicabit, an scilicet leihargus sit, uel coma, aut cataphora, uel carus, uel catoche, siue catalepsis; inuenta; propria differentia generaliore alias deinceps quæret, quæ in singulis affectibus reperiuntur. Vt uti si coma fuerit, docendū erit, an illud sit profundum, uel uigilans, aut quòd reuies somnos habet, & sic de reliquis. Quòd si hæc ad genera potius referre uelis quàm ad differentias, relinquentur iam differentia ipsæ explicandæ. Notandum enim erit in sopore, an continuus sit, an potius per intervallo urgeat, an grauis, uel leuis, an solus uel cum alijs effectibus coniunctus, an certis periodis repetat, an potius temere inuadat. Quo item tempore morbi, & accessionis magis urgeat, minuatur, uel desinat; etsi quæ aliæ reperiuntur in singulis utiles differentia nequaquam illæ sunt prætermittendæ. Eodem pacto si de dolore fortè agendum sit, quoniam in cōtrouersia ponitur an actio sit, & ea deprauata, poterit medicina professor discipulorum adstantium gratia quedam de hac re diligentius in consultationibus proferre, ut quod uerissimum, & exactum in re tandem intelligatur. Ac ne in nomine diutius hæreat, imprimis explicabit, quonam modo doloris no-

men sumere uelit; an scilicet pro dispositione dolorifica, an uerò pro dolore ipso; prout scilicet omnes communi quodam conceptu dolorem intelligunt; errareque illos docebit, qui dolorem nunc pro actione, siue actu, quo dolemus; nunc uero pro eo, quod sequitur actionem, sumi putant; quum due priores illæ significationes duntaxat apud Philosophos, & medicos reperiantur: fingi quidem potest aliquid in hac re: aut similitudines quædam adferre licet, non tamen propterea ostendere unquam illi poterunt dolorem sumi pro actu, quo dolemus. Nō enim si aliud quidpiam dupliciter dicitur, ita licet ex illo efficere doloris quoque nomen duplici eo modo sumi; quando non ex similitudine duplices significationes, sed ex usu loquendi mutuandæ sunt. Quod si concedere uelimus alios authores eo modo dolorem usurpasse; illud certè nunquam ex Galeni opinione ostendent, qui in multis Commentarijs Aphorismorum, & ex doloris differentijs, & remedijs, ac causis apertè testatur non aliter se doloris nomen intelligere, quàm uel pro dispositione dolorifica, aut pro eo, quod uoluptati opponitur. Quod si ita est, temere ille defenditur, quum reprehenditur, eo quòd dixerit dolorem esse actionem laesam, quum sit passio, & molestia,

quæ actionem læsam sequitur, aut quæ in ipsa actione percipitur. Atque hanc nostram opinionem tum Galenus ipse (ut in opere nostro ostendimus) sequitur, & ij, qui eum defendere volunt, comprobant, quum eum tandem deferant, quem se defensurum erant polliciti; nostramque amplectantur sententiam; nec possint unquam respondere Galeni locis, ubi idem quod nos sentit; nec ostendere quo modo sit actio deprauata, si quis gratis illis concedat esse actionem læsam. Maneat ergo illud inuiolatum dolorem nūquam actionem esse deprauatam, sed eam passionem, & molestiam, quæ ex actione nascitur, nempe ex perceptione rei molestantis. Atque hæc sufficiant de actionibus læsis, ex quibus discet medicus in consultationibus definire singula uitia actionū, & sua tueri, & aliena cōfutare, quæ certis rationibus haudquaquā sunt cōfirmata. Cæterū in excretionibus quedā explicanda, quæ pertinent ad excrementa, alia uerò ad excretionis rationem. In excrementis quid ipsis primò substantiam, deinde qualitates, tertio quantitatem, ultimo ordinem spectamus. Dicit itaque medicus sanguinem esse pituitam, bilion, melancholiam, serum, pus, cibum, semen, limbricum, pinguedinem, alui excrementum, ra-

Dolore enim
fit.

Quid in excre-
mentis, per rationes.

mentum, uasis portiunculam, sabulum, lapidem
 uel aliud denique, quod excerni potest: atque il-
 lud ostendet utile esse, & naturale excrementum *S. r. b. p. u. m. i. n. a.*
uel toto genere, uel alio modo præter naturam;
ilque uel sincerum, uel cum alio mixtum: quod
 est substantiam, & differentias in ea repertas
 docere. Deinde pronuntiabit illud calidum esse, *q. n. i. b. i. u. i.*
 frigidum, siccum, humidum, durum, molle, acre,
 mordax, viscidum, friabile, crassum, tenue, lene,
 sperum, inæquale, & si quæ aliæ sunt qualita-
 tes tactiles notabit. Expendet postea colorem,
an nigrum, album, rufum, pallidum, rubrum,
aut alio simplici colore, aut uario sit præditum,
spectabit & odorem, an grauius oleat, & qui
torus uel nequaquam olfactum offendar. Quod
si ex his fuerit excrementis, quæ sapore diuini a-
rii offunt, ut salua, sudor, aut pituita, uel san-
guis, quæ per os reijciuntur, quæret an salsum,
uel amarum, acre, aut dulce, insipidum, acidum;
austerum sit, quod excernitur. Nec omitten-
 dum est, si cum sonitu aliquo, uel absque illo ali-
quid emittatur. *q. n. i. b. i. u. i.* In quantitate animaduertet, an
multum, uel paucum, uel mediocre sit excremen-
tum. *o. r. d. o.* Illud uero ad ordinem spectat, quid prius
quid deinceps, & quid simul exeat. Plurimum
 enim refert si prius sanguis, quàm pus, uel urina

Ratio excretionis. per pudenda, aut si stercus, antequam pus, uel humor per ulcera intestinorum euacuentur. Iam uero ad excretionis rationem spectant modus, tempus, locus, & qualitas excretionis. *Modus.* Spectat enim modum, qui querit, an paulatim, uel confertim, an saepius, an una uice solum, an plura uice, quam alia quidpiam excernatur. *Tempus.* Tempus habet multa notanda. Nam plurimum refert scire, an continuè, uel per interualla fiat excretio. Quod si per interualla, an per certas accessiones, an potius incertas, & inordinatas excretionem moucantur: an in die decretorio, uel accessionis, uel alio; an in morbi uel accessionis principio incremento, consistentia, uel declinatione, uel alio tempore fiat excretio & an ea inueterata sit, uel recenter inceperit; an perseueret, uel non, postea quam coepit. Præterea an statim emittatur excrementum, an longè postea quam irritatio aliqua incepit; ueluti in dysenteria plurimum refert, an statim post tormina excernatur sanguis uel alui excrementum, an multo postea. Denique tempus, quo incepit, quo durat, & peragitur excretio, præterire nequaquàm oportet. *Locus.* Locum uero consideramus per quem fit excretio, an scilicet per uterum, uel intestina, uel uesicam; an per nares dexteram, uel sinistram;

uel secundum rectitudinem cum lesa parte, aut
sine rectitudine per coniuncta uasa, an per ue-
nam uel arteriam, an per locum naturalem,
& consuetum, an per eum, qui prater naturam
est, uel per alia deniq; partem sanguis uel aliud
quidpiam exeat. A quo an s. à toto, uel parti-
bis, uel parte, dextra, sinistra, externa, inter-
na, superiore, inferiore, anteriore, posteriore,
principe, non principe; affecta, uel nequaquam
laborante, à coniuncta, uel secundum rectitudi-
nem posita, ac (ut semel dicam) à quo materia
moueatur, ignorare non oportet. Expendimus
& locum, in quem tendit, quod excernitur; an
s. extra corpus, ut in sanguinis profluvio, & al
ui fluxu contingit, mittatur humor, uel in cor-
pus, idque uel in uniuersum; an in plures, ut in
arthritide fit; an in unam duntaxat in qua specta-
mus, an nobilis sit, aut certe quæ publicum mu-
nus exerceat, an ignobilis, superior, inferior, an
terior, posterior, dextra, sinistra, exterior, inte-
rior, rara, densa, mollis, dura, solida, caua, ossi-
bis uel carne circumdata, aut alia ratione affe-
cta. Ceterum qualitatem excretionis in hoc spe-
ctari dicimus, si facile, difficile, cum dolore,
aut sine illo, sponte, uel arte fiat. Item si indica-
ta, decretoria, symptomatica, fida, infida, per-

A 2^{mo}.Locum in quem
tendit.Qualitatem excretionis
in quo spectatur.

98.
 singula q.
 in excretionem.
 Exempla.

fe^{ct}a, uel imperfe^{ct}a cum signis co^{ct}ionis, uel
 absque illis peragatur. Ac in nonnullis excretio
 nibus quædam sunt proprie notanda; ueluti in his
 quæ per os reijciuntur, refert nouisse, an spuen-
 do, uel screando, uel tu^{ssi}endo, uel uomendo, ali
 quid regeratur; quæ quidem ad excretionis qua-
 litatem potius quàm ad modum referenda esse
 puto. Dicit ergo medicus, si de his, quæ per al-
 uum excernuntur. agendum sit, sanguinem esse
 cum multa bile (si ita fortè contingat) & ob id
 partim toto genere, partim uerò sola qualitate,
 præter naturam esse excrementum; quodq. utrū
 quæ sit copiosum; calidumque sentiat in exitu,
 & acre, quod sanguis crassus, niger, bilis uerò
 flaua atque item crassa, nonnunquã uerò mixtio
 ne serosi humoris pallida conspiciatur, & quòd
 sanguis parum commixtus cum bile exeat; quòd
 quæ grauius utrumque excrementū oleat, prius
 uerò excernatur sanguis, quàm bilis; & hæc cō-
 fertim, ille uerò paulatim, crebræ tamen fiant
 utriusque excretiones; inter quas illæ maiores
 esse soleant, quæ assumptum cibum sequuntur;
 nullum seruari ordinem inter excretiones, sed
 eas aliquãdo anticipare, uel tardare, nec in alijs
 semper similes esse præsentis præcritis. Præte-
 rea quod inceperit excretio statim ab initio nul

lo precedente morbo, quòd iam inueterata sit, in eodemque tenore perseveret, quòd sanguis post leues dolores statim emittatur, bilis uerò longè postea; quodque ille à crassis intestinis exulceratis, bilis uerò ab hepate, uniuerſoque corpore prodeat quodque sponte fiat excretio, symptomatica que sit, quæque nihil fidum, perfectum cum signis cruditatis habeat: quòd item difficile feratur, ac cum dolore uentris, & totius corporis molestia urgeat: quòd febrem post aliquot dies intru-
lerit, nec eam quidem admodum leuem. Hæc & similia commemoranda, quæ ex prædictis fontibus faciliè trahuntur; singulisque casibus, prout res habet, rectè accommodantur. Quibus perspectis causæ explicandæ, & occasiones omnes commemorandæ, de quibus sequenti capite, agemus. Quapropter nunc ad ea transire opportunū est, quæ in corpore retineantur, in quibus quidem substantiam, qualitatem, quantitatem, tempus, locum, modum, ordinem, retentionisque formam, & quandam qualitatem notare debemus. Nam quid, qualèue, & quantum sit, quòd retinetur; quandoque illud inceperit cohereri, & an continua, uel per interualla fiat retentionis, & an statim nullo præcedente morbo, an uerò post ægritudinem aliquam cœperint de

Quæ circa Retentionem
consideranda.

tineri naturalia excrementa, per spectum habere
 re necesse est, quemadmodum nec illud ignorare oportet, in quo corporis loco cohibeantur, aut
retineri coeperint, an in uniuerso scilicet corpore, uel in aliquibus, aut una duntaxat parte, quarum
conditionem expendere oportet, ut supra fecimus, quum de excretis ageremus. Modum
 modis. considerabit, qui docebit paulatim, aut confer-
etum, uel per uices factam esse retentionem. In hoc pariter ordo
 ordo. quaritur, ut intelligamus, si multa excrementa detinentur, quid primum,
quidque deinceps cohiberi coeperit. Ceterum ad formam illud pertinere dixerim, si facilis,
 forma. aut difficilis, uoluntaria, aut inuoluntaria; si
symptomata, uel naturæ providentia, utilis denique, aut inutilis prorsus sit huiusmodi retentio.
 quibus. Iam uerò ad ea accedo, quæ ad qualitates pertinent, quæ præter naturam sunt. In quibus
pariter, ut in excrementis primum expendet, cuius generis sit qualitas, an scilicet ex his, quæ
ad uisum, uel gustum, odoratum, auditum, aut tactum
etiam pertinent eaque simplex uel composita, et an illa uel toto genere, aut aliter præter naturam sit, expendet, explicabitque deinde speciem
mali; an scilicet intensa sit, uel remissa, an deprauata, uel penitus abolita qualitas, quæ

*sanis corporibus est propria. Postea commemo-
 rabit modum quo genita est, an scilicet paula-
 tim cœperit, uel cōfertim inuaserit, an una, &
 continua uice factum sit, quicquid est mali; an
 potius quod semel incepit, alijs uicibus sit au-
 ctum, præterea non contemnet tempus, quo in-
 cœpit uitium, an scilicet inueteratum illud iam
 sit, an recens, an in morbi principio, uel incre-
 mento, aut consistentia, uel uigore, aut declina-
 tione emerferit; an incœperit ipsum malum, an
 alijs potius successerit. At nec illud prætermittet
 quod ad tēpus pertinet, quo affligit. Etenim
 operæpretium est scire, an continue infestet hu-
 iusmodi qualitas, an per interualla, & ea qui-
 dem certa, uel incerta redcat, & quando id fiat,
 in ipso ne accessionis morbi initio, uel incremē-
 to, uel statu, aut remissione, aut in ipso interval-
 lo, an quā natura excernit aliquid uel retinet,
 an alio tempore, an in diebus decretorijs, aut in
 dicatorijs uel alijs incipiat, augeatur, uigeat, re-
 mittatur, aut alia aliqua mutatio in illa contin-
 gat. Ad hæc illud quoque notandum est, an sta-
 tim emergat, uel paulatim, quoties redit quali-
 tatis uitium. Postremo locum ignorare hand-
 quaquam oportet affectum: Siquidem expedit
 intelligere, an uniuersum corpus, uel partem*

*modis Græcians
 præuic emittentis.*

Tempus.

Locus affectus.

unam duntaxat, aut plures, & quas ex illis occupet noxia qualitas, dextrasue, uel sinistras, superiores, uel inferiores; anteriores, uel posteriores, externas, internas, principes, & publicas; an ignobiles, & priuatas; & an omnes, quas infestat, æqualiter afficiat. Item in quo corporis loco primum fuerit conspicua, & à quo ueluti à fonte in alia spargatur. Ac poterit studiosus lector ex morbo regio uel ex diuitie, & gracilitate corporis, aut ex elephantiasi exempla sumere, in quibus recensere poterit, quæ superius adnotauimus, & se, aliosque exercere, ne cogamur nos tot, tantisque exemplis tractationem præter modum augere.

De causis quæ dicenda. Cap. IX.

HIS quæ superius sunt dicta de morbis, & symptomatis statim adnectenda sunt suæ causæ; ut uia paretur ad prædictionem, actionem quæ. Quod quidem ne temerè fiat, protinus ab initio commemoranda sunt, causarum genera, quæ tum in morbis, tum symptomatis generatim spectantur; uidendumque cuius generis ratione singula, quæ causæ alicuius censentur esse, subeant. Nam quum in morbis formam, efficiens,

quæ causæ
in morbis consistunt.

instrumentum, materiam, subiectum, & cau-

sas cum quibus, & sine quibus consideremus
plurimum refert hæc inter se distinguer. *Formæ.*
Quapropter docendum, qualis sit propria cuiusque
morbī forma: *efficiens.* Alia siquidem est intemperatu-
ra, alia uerò structuræ uitiatæ forma. Quid præ-
tereā morbum gignat, constituat, augeat, foue-
at, & tollat, quidque eum pepererit, occasionem
que dederit: quid item sit tanquam materia mor-
bi, quid tanquam subiectum, uel ut instrumen-
tum, & demum quid tandem sit ex causis cum
quibus genitus antea est, & nunc augetur, per-
seueratque, aut minuitur morbus. Deinde in
singulis causis ab immediatis progrediendum
ad remotissimas, laborandumque interim, ut
omnes, quæ intermediæ sunt, enumerentur.
Tertio ex uniuersa causarum multitudine, quæ
ad eundem affectum generatim concitandum
pertinent, reijciendæ sunt, quæ ad rem non faci-
unt. Quarto certa rerum genera constituere
oportet, à quibus tum aliæ nonnullæ tum maxi-
mæ effectrices, materiaq; sumuntur. *modis actionis*
Postremo *causæ.* modum, & rationem docere oportebit, qua sin-
gula causæ potissimū uerò effectrices eam, quā
habent uim, exerceant: an scilicet per se, uel per
accidens, an sua substantia, uel qualitate, uel quā-
titate, uel ordine, aut agendi modo, uel tempo-

re, & mora, aut subiecti ratione, an primario,
 uel per consersum, an ut propriæ uel communes, an
 ut internæ, uel externæ, uel ut coniunctæ uel
 remotæ: item an actû, uel potentia sint causæ.
 uel alio tandem modo ea præsent, quorum causæ
 esse dicuntur. Ac ut exemplo rudioribus fiat
 res clarior; ponamus hominem senem crapulæ
 deditum, sanguine, & pituita redundantem,
 podagra solitum laborare, atque in illam hyber-
 notempore (quum forte liberalius prandisset, &
 equitando Aquilonis impetum tulisset) cum fe-
 bre, & dolore uehementi incidisse. Dicit me-
 dicus in hoc casu uarias esse causas, tumorem in
 quam pedum morbum constituere. Vt qui ma-
gnitudinem, structuram partis, & temperiem
quoque uitiet; materiam uerò morbi esse sangui-
nem, & pituitam; ex quibus tumor erigitur.
 Morbum peperit Aquilo, auget uerò cruditas,
 humorumque copia: Eundem fouet partis, &
uniuersi corporis imbecillitas, aerq; ambiens fri-
gidus: subiectû est pes dexter, aut sinister, aut
uterque; & in eo una pars magis quàm alia; si
 forte ita contingat digitos grauius laborare aut
 talum, aut malleolos, aut aliquam aliam pedis
 partem. Sunt quoque imbecillitas loci, & ua-
 saliora reddita ex consuetâ fluxione, causa cui
 quæ.

ex. m. p. h.

podagra.

qua facile recipiuntur, qui eò decumbunt humores. Quòd uerò sit dolor uehemens, causa petitur ex materia, quæ sanguinis ratione partem calefacit, & ob eiusdem tum pituitæ copiam membrum maximè sensibile tendit. Quòd autem diuturnus sit affectus, in causa est materia crassa, & copiosa, subiectum infirmum, crapula, quæ materiam suppeditat, aëris ambientis frigus, quod humorem digeri prohibet, exprimitque ad locum affectum. Est autem tumor immediatus, interna, communis, actu, per se, quæ quantitate, & qualitate eorum, quæ in se continet, causa est hic uerò ex humore collecto in parte natus est, collectio ex fluxione, hanc peperit aër in pleno corpore per accidens densando externas partes, exprimendoque ad internas, & eas potissimū quæ pati sunt aptæ, & solitæ superfluā materiā recipere: Ex dolore uerò & partis calore, arteriæ, quæ illic cōsistunt, præter naturā calefunt, conceptumque calorem per communiter cor di communicant; à quo postea in uniuersum corpus per omnes arterias spargitur; atque ita febris oritur. Atque ex hoc quidem exemplo patet, qualis sit forma morbi, quidque illum constituat, foveat, augeat; quid interna, externa communis, actuque sit causa, quid item occasionem mor

bo dederit, quid per se, & per accidens, uel sua qualitate; aut quantitate obsit; quid item primario, & secundario fiat; quid præterea materia sit, quid subiectum, quid tanquam causa cū qua prædicta consistunt. Nec non patet progressus ab immediatis ad remotissimas; quidque primò, quidue deinceps, & à quo unumquodque sit ortum. Quòd si omnis podagræ causas referre placeret, illis reiectis, quæ ad præsentem casum nō faciunt, licebit alias astruere, & comprobare. Quin & illud patere omnibus potest, tum efficiētes causas, tum materiam ipsam ab his, quæ uel assumuntur, uel excernuntur, retinenturque, uel geruntur, aut extrinsecus afficiunt, sumi.

Causæ sympt.
munda.

Iam uerò ad symptomatum causas accedamus: quæ quum omnes petantur tãquam à generibus causarum uel à facultate, quæ actionis est causa, uel à communi, uel proprio instrumento, uel agente, uel fine, aut materia, aut à causa sine qua non, nec omnes hæ, causæ in omnibus symptomatis considerentur. Age ponamus exemplum unum in omni genere symptomatum, & expendamus, quid in singulis postulet ea methodus, quam in causis obseruandam esse diximus. Proponantur igitur inter actiones lasas appetentiæ deficientes, aut abolitæ causæ inuesti-

actionis læsæ
symptom.

ganda. Dicit medicus ad hunc modum sumpto
exordio à certo quodam principio. Si fames est Fames.
sensus alimenti deficientis, uel sensum huiusmo-
di sequitur, duas profectò oportet primis illius
esse causas, sensationem scilicet & id, quod sen-
sum afficit, quarum læsio appetentiam labefa-
ctat. Sic enim uidemus delirantes nequaquam
appetere alimentum, quoniam scilicet sensatio-
nem in uentriculo factam non apprehendunt. O in non
apprehendunt.

Quod etiam his contingit, qui contusum, aut ali-
ter cerebrum habent affectum: adeo ut sensifi-
ca uis nequeat ad uentriculum ferri; nec non il-
lis, quæ propemodum emortuum sensum habent 3.
in uentriculo. Quare sensus requiritur, si fames
fieri debet. Affici quoq; oportere sensum ex hoc
constat, quoniam repleto uentriculo cibo & po-
tu, appetentia desinit; ideo scilicet nō adest, quod
sensum afficiat. Verum etsi affici oportet sen-
sum, non tamen omnia, quæ id possunt præstare,
ad appetitum faciunt. Nam si à re grauante, uel
replente, aut mordicante, uel calefaciente, re-
frigerante, uel uulnerante, uel denique ab omni
re præterquam à uacuantibus afficiatur, ingere-
di alimenti desiderium nullum fiet, sed expellen-
di potius id, quod molestat. Sola itaque uacuan-
tia appetitum efficiunt. siquidē id, quod replet, O in non
apprehendunt.

in uentriculo
humore

appetimus. At quum uacuari possit uentriculus
à digerentibus, comprimentibus, & ab attra-
hentibus, siue sugentibus ab eo humorem, hæc
omnia semper ad appetitum excitandum idonea
esse nequeunt, quippe quum uideamus per fe-
bres, æstiuumque aerem uniuersum corpus uehe-
menter digeri, minui tamē appetentiam. Quam-
obrem ea solum ad appetitum faciunt, quæ per in-
de uacuant, ut temperiem partis, in qua faculta-
tis robur residet, simul cum humore non dissol-
uant, sed eam cōferuent, & tueantur. Sic enim
frigida, acerbæ, acida, salsa, eo quòd constri-
gendo exprimunt humorem à uentriculo, appeti-
tum conciliare dicuntur; calor uerò natiuus dige-
rendo moderatè, quum naturæ sit instrumentū,
& uenæ corporis inanitæ sugendo eundem hu-
morem, appetentiam pariunt. Acris uerò, &
amara eandem uim habent, ubi pituitoso humore
uentriculus abundat, adeò ut calidiore, uehemen-
tioque remedio opus sit ad dissoluendum, &
uacuandū. Verum ex prædictis appetentiæ cau-
sis efficaces, ueræque sunt, quæ à natiuo calore,
uenarūque suctione, utpote à proprijs innatisq;
instrumentis sumuntur. Vnde uidemus austera,
& acida, quæ ingeruntur, nimium ad appeti-
tum conferre, propterea quòd parua, inæqualisq;

quæ appetitum
faciunt.

in uentriculo
humore

ab illis fiat euacuatio; pueros autem omnium opti-
me, plurimumque appetere, eo quòd natiuo calo-
re illi abundant : quod etiam his usu uenit, qui se
se mediocriter exercent; siquidē huiusmodi exer-
citatione calor crescit; à frigidis uerò humoribus,
ut acida pituita, humoreque melancholico contē-
tis in tunicis uentriculi, uel plus quàm oportet, in-
crenditur appetitus: uel ad absurda ingerenda ex
citatur; quando scilicet talis humor corruptam *canina*
simul qualitatem obtinet, hinc dicta βουλιμία *fames.*
& canina fames nascitur. Itaque si prædictæ
causæ ad appetitum faciunt, illis contrariæ eun-
dem minuent, perdent, & corrumpent : quod
& ratio atque experientia docent. Nam si sen-
satio læditur, ad portionem læsionis appetitus
quoque labefactatur. Læditur autem sensus uel *læso sensus.*
læsa facultate, quæ sensum ipsum uentriculo lar 1.
gitur; uel ea, quæ sensationes apprehendit, & 2.
dijudicat; uel læso instrumento, per quod demit 3.
titur ipsa facultas; uel ipso uitiato subiecto, in 4.
quo hæc uis exercetur. Igitur per contusiones,
obstructionesque cerebri alimentum non appe-
tunt animalia, quoniam facultas non influit à
fonte læso: delirantibus uerò deest appetitus,
quòd illi sensationes, & alterationes, quæ in sen-
sorijs sunt, non apprehendant, nec dijudicent.

*Instrumentum
Sensus .*

Senibus autem minuitur, quoniam obtusior iam illis est sensus, deestque calor, qui humorem consumere debet. Est porro instrumentum sensus nervus, qui quum obstruitur, aut uulneratur, aut uinculis intercipitur, aut temperies, & substantia illius dissoluitur, uel corrumpitur; rationi consonum est ladi sensum illarū partium, in quas inferitur: & proinde illius uitio, qui ad uentriculum peruenit, appetitum labefactari contingit. Ceterum ipse uenterculus, & maximè illius os subiectum est, siue proprium instrumentum, in quo exercetur appetitus; qui quum patitur, noxam, ut aliæ causæ appetentiæ, infert: Sic enim febres pestilentes perdunt appetitum, corrupta substantia, & forma illius partis; uel ob malignos humores genitos in uentriculo; uel aliunde ad illum confluentes; uel ob malignam earum temperiem; ex quo affectu emoritur facultas, quæ non nisi in certa temperie, & forma, siue (ut dicere solemus) tota instrumenti substantia uigere apta nata est. Eodem pacto ardentes febres, & immodica siccitas, aut frigus uentriculi, aliæque omnes excedentes intemperaturæ ad excessus portionem uel destruunt, aut minuunt appetitum, dissoluto temperamento nervorum, ipsiusque uentriculi, cum quo fa-

cultas pari modo simul afficitur. Iam uerò ad aliud genus causarum, quod sensum afficit, appetitusque, est causa, pertinent illa, quæ uacuationes impediunt fieri. Si enim ex certa uacuatione appetitus oritur, necesse profectò est eundem offendi, si deest, quod uacuet, aut aliter quàm oportet id faciat. Sic sanè orium, & frigida, humidaque corporis temperies inepta dicuntur esse ad appetitum conciliandum, quoniã ratio nò excitatur calor natiuus dissolutionis auctor, frigidityte uerò temperaturæ minuitur, humore que obruitur, atque hac ratione somnus longior eo quòd calorem diutius in partibus internis detineat, plurimumque humorem ad eas conuertat, impediaturque digeri corpus, inappetenti causa est. Vnde neminem uidemus statim à somno paratum esse ad edendum, nimirum quòd post illum requiratur uigilia, per quam calor ad exteriores partes commotus secum humores trahit, & uentriculum unà cum alijs uisceribus uacuat. Cui operi statim succedit alacris, insignisque edendi appetitus: Labor uerò, uigilia, cogitatio nimia, febres (ut antea diximus) uehementiores, & alia huius generis, quæ uolentius corpus digerunt, dissoluuntque partis temperiem, natiuumque calidum, non minus, quàm alia appetentiam

prosterunt. In quo quidem exemplo iam patere possunt, quæ generali ea methodo sunt comprehensa. Nam sensus, & id, quod sensum afficit, immediate, uel (ut medici uocant) coniunctæ sunt appetentiæ causæ, & ille causæ sine qua non, nimirum quum sensus appetentiam nõ faciat, sed absque eo fieri nequeat, cum illo uerò rectè fiat: quæ autem sensum afficiunt, effectrices sunt appetentiæ causæ: uenter uerò est subiectum, & instrumentum, in quo fit appetitus: neruus autem instrumentum, per quod facultas sentiendi exercetur, calidum uerò innatum commune est instrumentum, quo natura tum ad sentiendum, tum ad alias omnes functiones obeundas utitur: quatuor uerò qualitates primæ, & aliæ, quæ ab illis proficiscuntur, appetentiam efficiunt, quoniam uacuant: In ædia, somnus, uigilia, otium, labor, cogitatio, cibus, potus, humor biliosus, melancholicus, pituitosus causæ sunt quæ illas pariunt qualitates, uacuantque corpus, quæ omnia tandem ab his, quæ assumuntur in corpus, uel foris adhibentur, aut geruntur à nobis, uel retinentur, & excernuntur, ducuntur. Ad quæ genera quum est peruentum, ultra progredi non datur; & interim patet progressus ab immediatis, proximisque causis ad eas, quæ à

suis effectibus sunt remotissima. Qui progres-
 sus etsi in alijs generibus nonnullis causarum,
 ut in materia apparet; tamen in efficientibus
 maxime necessarius est, ut ea inuenta, & abla-
 ta, quæ cæteras primum mouet, reliquæ simul
 una cum morbis suis, & symptomatis auferan-
 tur: ueluti in exemplo proposito, si ita cõtingat,
 ut appetentia minuatur, quoniam sensus non affi-
 citur, id autem fiat; quòd corpus nõ uacuatur;
 Id uerò accadat, quoniam calor non excitatur,
 cuius causa sit otium, hoc pariat carcer. Igitur
 si quis uelit appetentiam homini restituere, im-
 primis curabit, ut is liber fiat, deinde se exer-
 ceat; nam ad exercitationem sequitur uacuatio,
 hanc sequetur affectio sensus in ore uentriculi,
 hanc appetitus. Patet & ex hoc, quæ sit causa
 inappetentia: quoniam enim otium est, quod po-
 nitur causa, constat nec ob sensus defectum, nec
 ob ea, quæ uolentius digerunt humorem. nec ob
 facultatem, uel instrumentum aliquod, nec ob
 subiectum: sed quòd desint, quæ sensum afficere
 sunt apta, appetentiam minui: atque ita per ab-
 negationem aliarum causarum confirmabimus
 eam esse causam huius mali, quam ex certis in-
 dicijs agnoscimus ponendam esse. Eodem pacto
 si quis doloris (quem antea definimus) uolupta

Per uacuatio
 Appetitus.

Doloris vitiis
Confusio innotuit
no.
 tisque causas querere uelit, non ex opinione mul-
 torum authorum, quorum sententiæ tractatio-
 nem reddunt obscuram, & confusam, sed ex
 ipsa rei natura petere cupiat; id ille hoc modo cō-
 modè faciet. Sumpto scilicet ex ipsius doloris
 definitione principio. Nam si dolor est molestia,
quæ exristi actione, uel in illa potius oritur
 (præstat enim molestiam uocare utpote omnibus
 notam dictionem, quàm passionem, cuius signi-
 ficationes uix à Philosophis intelliguntur) con-
 stat prorsus duas necessarias esse causas ad dolo-
 rem excitandum, actionem scilicet uel (ut rem
 contrahamus ad dolorem corporis) sensum, &
id quod sensum afficere potest. Etenim sensus
 solus doloris causa non est; quum sæpè sentiamus
 absque dolore, nec absque sensu quæ alterant, læ-
 duntque corpus nostrum, um aliquam habent
 dolorem inferendi; quod docent, quæ ossa uulne-
 rant, aut contundunt citrà dolorem. Quum ue-
rò ea, quæ apta nata sunt dolorem committere,
sensu percipiuntur, dolor nescitur, dum illa agunt
 & molestant: unde perceptio, aut cognitio læsio-
 nis, doloris non est causa immediata; quum nec
 causa sit (cuius enim generis causa fuerit?) sed
 modus est & generationis doloris. Nam (ut dixi-
mus) quum sensus percipit lædentia, oritur do-

lor; causæ uerò sunt, & dici debent tum sensus ipse, sine quo dolor fieri nequit, & id, quod sensum afficit. modi uerò agendi actioque ipsa & actionis ratio à causis ipsis seiunguntur. Ceterum ut sensus fiat, necesse est subiectum ipsum huiusmodi esse ut sentire possit: Num hoc posito frustra ponuntur aliæ conditiones, quod scilicet possibile esse debeat, calorisque haudquaquam expers; siquidem quod sentire, illud quoque par est aptum, & calorem aliquem habere; neque enim existimare oportet cartilagine ossa, & ligamenta non dolere ob caloris defectum, quum id alia ratione illis contingat nempe quod sensu careant, alioqui nerui frigide partes, non minus fortasse quam cartilago, & ligamenta haudquaquam dolerent. Vt autem possit pars sentire *quid sensui afficitur.* necesse est, ut neruos habeat, feraturque per illos à primo sensorio sentiendi facultas. Tertio ut ea uis quæ sensationes apprehendit, & diiudicat nequaquam laboret. Quo fit, ut in resolutionibus membra corporis non sentiant, quod scilicet sint obstructi nerui; nec delirantes dolent, aut qui uulnerantur in acri certamine; illi quidem quod mente laborent, nec apprehendant, aut diiudicent sensationes; hi uerò quod distrahant à multis partibus, natium calorem, omnem

Doloris
causae.

que sensum, dum animo, & motu potissimum
victoria incumbunt. Porro id, quod uim habet
dolorem inferendi, duo habeat necesse est, ut
scilicet magnas possit, & subitas facere muta-
tiones. Nam quod huiusmodi est, si ex genere
rerum sit, quæ dolorem parere possunt, Semper
dolorem facit, siue ad naturalem statum malè
affectam partem, siue ad eum, qui præter natu-
ram est, beneuolentem ducat. Sunt uerò in
uniuerso rerum genere quæ dolorem parere posse
putantur, eo quod magnam, & subitā mutatio-
nem efficiant, alterantia & continuum soluentia.
dico autem alterantia soluentiaque cōtinuum nō
autem ipsam alterationem solutionemque dolo-
rem facere, nimirum quum solutio ipsa non mo-
lestet nec sentiat, quod ostendunt uulnera iam
facta sed illa quæ solunt. Ac inter alterantia so-
li calori, & frigori huiusmodi uis conceditur:
quippe quum siccum, & humidum credantur
non posse subito quidpiam afficere, & interim
magnas mutationes in re moliri. At à calore,
& frigore dolorem nasci nemo est, qui dubitet,
docente id quotidiana experientia. Verum non
perinde constat, an hæc id faciant alterando,
an potius quod continuum soluant mihi tamen
probabilior uidetur eorū opinio, qui alterantia

opinio nostra
215.

eo quod continuum soluant, doloris causam esse
putant; & si interim neminem uideo, aliqua ra-
tione euidenti suam opinionem hac in re proba-
re, id quod nos efficere conabimur. Igitur
 quum caloris una sit natura, & agendi ratio,
uideamus autem ignem comburendo, & ex-
ulcerando dolorem parere; mirum profectò nisi
alijs calefacientibus eandem vim tribuerimus.
Deinde si solus calor faceret dolorem non soluē-
do continuum, ubi uehemens esset calor, ut in fe-
bribus ardentibus, quur in omni parte excalefa-
cta & admodum sentiente dolor non esset? His
autem qui continui solutionem immediatam cau-
sam ponunt, in promptu ratio est, quod nō omnes
æque distendi possint ex humorum ebullitione;
unde potissimum circa renes & in capite per fe-
bres dolores urgent; quoniam etsi partes illæ mi-
nus calent minusque forte sentiunt, quàm quæ
circa cor, & thoracem sunt posite, tamen pluri-
mus uapor, & humor in illis continetur, qui mē-
branas, & uasa tendunt, ideo dolor in illis, ne-
quaquam uerò aut certè leuior in alijs nascitur.
Præterea id docet dolor, qui à calore oritur, qui
semper cum quadam tensione infestat: fundit
enim calor humores, ex quorum ebullitione plu-
rimi uapores attolluntur; ex quibus tensio, &

continui solutio proveniunt : quod testantur possissimum dolores capitis ex sole contracti, qui semper cum aliqua sunt tensione. Idem ostendunt manus, quæ igni admotæ tumescunt, dolentque.

*Calor quomodo
soluit y hinc.*

Solvit igitur continuum calor non erodendo (sic enim in omnibus partibus vehementer excalefactis dolor fieret) sed ob fusionem, & tensionem, quam quoniam omnes partes uel ob humorum paucitatem, quos in seipsis continent, uel ipsarum laxitatem, aut soliditatem pati nequeant; ideo non omnes dolent à calore, etiam si sensu exquisito sint præditæ, frigus uerò, eo quod inæqualiter exprimendo cumulet in parte una humorum magis, quàm in alia, propellatque materiam à superficie ad interiora, tensionis, solutionisque continui interuentu doloris quoque est author. Nec aliam quidem existimare oportet esse causam doloris, quoniam partes refrigeratæ ad ignem propius admouentur, quàm quæ ex fusionem petitur. Nā et si contrarius est calor frigori, non tamen propterea pellendo ille huic resistit, sed laxando potius, & euocando ad superficiem, quæ à frigore fuerant compulsæ, fit itaque dolor tunc, quia humores protrusos à frigore calor affatim fundit, & allicit, ex fusionem autem continui diuissio, ex qua dolor nascitur. Atque ita calor, & frigus

tendendo continuum uolant dolorisque sunt cau-
 sa. Secunda uerò qualitates idem faciunt uel cõ-
primendo, quomodo dura, grama, & crassa do-
lorem faciunt; uel pungendo, aut incidendo, ut
uulnerantia, aut erodendo ut acres, & morda-
ces humores, qui uehementissimos sæpe dolores
hac ratione commouent. Caterum uoluptatem
inferunt, quæ partes male affectas subito, sed
non cum uehementia ad suum statum perducunt,
si ea, quæ mutationem efficiunt, alterando id fa-
ciant, alioqui etiam adiungi potest uehementia;
ut apparet in uacuationibus, quæ maximos dolo-
res statim leniunt, uoluptatemque maximam pa-
riunt, ubi magna, & subita fit uacuatio; frigus
uerò, aut calor uehemens pariter dolorem com-
mittunt. Quare non mirum, si ab illis dolor na-
scatur, quum sanitatem uehementi, & subito
illorum usu restituere nitimur. Parit & uolupta-
tem in male affectis corporibus leuis quoq; mu-
ratio, quod docent frictiones, quæ laborantem
sensum per lassitudines recreant, & delectant.
Nascitur autem & uoluptas in sensorijs bene
habentibus ab his, quæ perficiunt organum, &
sensum; suntque hæc similia, & conseruantia.
Etenim boni odores olfactum, musica auditum,
& grati saporis palatum mira uoluptate affi-

Secunda similitudo
 & quomodo dolorem
 efficiunt.

ciunt. Atque hæc sufficiant de doloris, & uoluptatis causis: ex quibus licebit intelligere quæ, & quot sint proximæ doloris causæ, quæ uerò remotiores, quoque modo ab ipsis causis proueniat; quid item rationem causæ cum qua, & sine qua, aut efficientis obtineat, quid præterea sit tanquā instrumentum, & subiectum, quid tanquam facultas. Nam materia, & finis, & forma in hoc genere symptomatum nullam uim habent: siquidem forma in symptomatis solum consideratur, quum unum genus ab alio seiungimus. Materia habet suam uim maxime in coctione, & nonnullis alijs naturalibus functionibus. Vsus potissimum in pulsibus, & respiratione locum habet. Quare si de causis aliarum actionum differendum sit, sumere oportebit ex uniuersis generibus causarum, quæ instituto conveniunt. Nos enim omnium exempla in breui hac tractatione prosequi haudquaquam debemus. Nec tamen uolumus deesse rudioribus, qui ex uno genere exempli minime possint colligere, quæ ad alia symptomata pertinent. Quapropter quum iam satis de actionibus, & his, quæ in actione fiunt, sit à nobis disputatum, superest, ut exemplum ponamus de excretis, & retentis & qualitatibus corporis. Ponantur igitur inuestigandæ causæ primū
alii

alui siccioris, deinde humidioris. Dicet in hoc
casu medicus, sumpto initio ab immediata causa,
Et à certo quodā principio. Siccior aluus, sicciora siccioris alui
que illius excrementa redduntur, eo quòd illis causare.
minus adsit humoris, quàm opus sit. Id autem
contingit, uel quòd pauciora sumantur alimen-
ta, uel sicciora quàm conueniat, uel quòd satis
quidem assumatur, sed absumatur posteaquam
ingestum fuit alimentum. Non assumitur autem
nutrimentum, uel quòd desit materia, uel uitio fa-
cultatis appetitricis, uel instrumentorum, ut gu-
læ, uentriculi, dentium, Et aliarum partium, quæ
ad ingerendum alimentū sunt necessaria. Quæ
autem deficiat materia, aut non nisi siccior sup-
petat, non est medici querere; quādoquidem ars
hæc nō hominum inopiæ succurrere, sed illis me-
deri, quibus suppetunt præsidia est nata. Ipsa ue-
rò facultas læditur læsa partis temperie ab omni
insigni qualitate, potissimū tamē ab excedēte ca-
lore, uel humore. Cæterum assumptus humor ab-
sumitur, uel quòd ebibatur, uel digeratur in hali-
tū, uel quòd aliud trāsferatur; Sic. n. exsiccantia,
Et acerbæ alimenta uentrem constringunt, Et
duriora, paucioraque illius excrementa reddunt,
quòd scilicet humorem eorum ebibant, Et consu-
mant. Calor uerò intestinorum, Et uentriculi idē
f

facit, quoniam eundem humorem digerit, in uaporemque uertit: quæ uerò distributionis humoris in alias partes sunt causæ, in duplici sunt genere. Quædam enim ipsum humorem attrahunt, idque uel primò, & immediate, uel secundariò, nempe quòd immediatam causam excitent; alia uerò non trahunt quidem humorem, sed causæ sunt sine quibus attractio fieri non posset, & cū quibus commodissime peragitur. Etenim musculi ani refrigeratio, sicciore alui causa dicitur; propterea quòd musculus ex refrigeratione contractus diutius excrementa in aluo retinet, ex qua retentione fit, ut hepar magis ad se attrahere possit humorem, qui cū excrementis miscetur, dum illa secundum naturam habent. Pertinet & ad hoc genus causæ bilis parciore, quæ ad intestina fertur, quæ quum nequeat expultricem uim satis irritare, facit, ut diutius in uentre morentur excrementa. Est & in hoc genere causæ retentiue facultatis robur, & propultricis infirmitas. Hæc enim longioris retentionis causæ sunt; longior autem retentio maioris distributionis, hæc autem humorem absorbit, qui immediata causa est exsiccationis alui. Quinetiam uenarum latitudo, per quas permeat humor, causa est cū qua distributio facilius fiat. Cæterum attrahit ad se

Causæ exsic-
cationis alui.

humorem plus quàm oportet à uentriculo, & in-
testinis hepar, uel ob naturalem aliquem affe-
ctum uel præter naturam; uel quòd impellatur
ab alijs causis, quum ipsum interim nò laboret.
Est autem naturalis affectus magnitudo hepa-
tis, & calidior, sicciorque secundum naturam
temperies. Nam magnū hepar copioso cibo opus
habet. Quo fit, ut si illius magnitudini non re-
spondeat uenterculus in cibo assumendo, & cō-
ficiendo, excrementa sicciora reddantur: quum
scilicet hepar illorum humorem ad sui nutritio-
nem auidius rapit. Sic quibus hepar calidius, sic-
ciusque est fere fit, ut illis aluus adstringatur,
quoniam attrahitur continuè humor ad hepatis
humectationem, refrigerationemque. Cete-
rum inflammationes eiusdem uisceris, erysipela-
ta, & ceteri affectus calidi, & sicci præter na-
turam eadem ratione aluum exsiccant. Iam ue-
rò aquilonia constitutio, febres, urinæ proflu-
uium, sudores copiosi, aliæque excretiones natu-
ræ modum excedētes, reliquarūq; partium, quæ
post hepar in corpore sunt collocatæ, affectus ca-
liidi, & sicci aluum exsiccare putantur, quòd
quum plurimū humoris ab illis cōsumatur, cogi-
tur hepar successione quadam uenterculum, &
intestina exsugere. Ceterum humidioris alui

f ii

Amor in hepatis
 validior.

2.
 3.

Humidioris
alim. causa.

causa est copiosior humor cum excrementis mixtus, hic autem humor adest, uel quòd aliunde adueniat, uel quòd nò satis absumatur; quod moderatum est. Suppeditatur sanè aliunde, uel quòd assumatur, quo modo cibi humidiores, aut copiosiores, aut uarij; sic & potus alium humidiores reddunt; uel quòd aliunde influat: qua ratione excrementa à supernis partibus ad uentrem delata alium humectant. Sic enim febres colliquantes, quæ humores fundunt, capitisque intemperies, quæ fluxiones ad inferiores partes excitant, uentris excrementa præter modum humectare, copiosioraque reddere creduntur, uel quòd immittatur; ad quod genus austrinæ constitutiones, & pluuiosæ pertinent, quæ quoniam extrinsecus immittunt superfluum humorem, alios humefacere à medicis dicuntur. Caterum non satis absumitur humor assumptus, uel quòd partes, in quibus continetur, frigidiores, humidioresque sint; quo modo frigida, humidaq; uentriculi, & intestinorum intemperies excrementa alui reddunt humidiora, uel quòd nò satis per corpus digeratur: id quòd contingit, uel quòd hepar nò atrahat, quantum oportet; uel quòd uentriculus, & intestina nò satis retineant, aut quòd uia sint obstructæ, per quas humor ad hepar, reliquasq; par-

Cum humor
simpliciter non satis
absumitur.

1.

2.

tes ferri debet. Atqui hepar deficit in attractione, uel quòd non stimuletur ad eam obeundam, uel quòd nequeat stimulatum attrahere: id quòd euenit propter imbecillitatem natam ob debilitatum calorem, uel ob aliam insignem admodum intemperiem. Illud uerò contingit, quādo extreme partes corporis, quæ hepar exhauriunt, non admodum digeruntur, uel propter otium, aut externum frigus, aut ob alias causas, quæ externam superficiem densant, uel humorem haud quaquā extenuare, in uaporēque uertere nequeunt. Iam uerò non satis retinet uenter, uel quòd retentrix facultas sit imbecilla ob intemperiem humidā; uel ob aliam, quæ plurimum à medio critate excesserit; uel quòd ipsa expultrix ante tēpus excitetur. Id quòd fit, quū importunè stimuletur à multitudine materie, uel qualitate uellicāte; unde ob bilem copiosiorē, quæ ad uentrē, & intestina mittitur, aluum humidū reddi credimus aut quum retentrix potentia suū opus ante tempus deserit ob debilitatem ex intemperie natam. Tunc enim cogitur expultrix insurgere & protrudere, quæ amplius retineri, & elaborari non possunt. Atque ex his exemplis intelligere poterit studiosus lector, quomodo inuestigande sint causæ aliorum omnium, quæ ad excreta, & reten-

ta pertinere diximus. Quòd si quis exemplum aliquod in uitiatas qualitatibus pariter requirat, breuiter illi satisfacere conabimur. Ponamus igitur aliquem flauo colore præter naturam præditum, huius profectò una erit immediata, coniunctaque causa, humor biliosus, qui cuti subijcitur plusquam expediat copiosus: cuius rei causa est uel quòd huiusmodi humor plurimus gignatur, aut quòd à sanguine nò expurgetur, sed una cum illo per corpus distribuatur, & feratur; uel quòd ipsa bilis à sanguine secreta in eas partes moueatur. Porro plurima gignitur bilis, aut uitio materiæ, quæ assumitur, aut efficiētis causæ: materiæ quidem calidæ & siccæ, aut parciōris, aut quæ suapte natura in eum humorem degenerare sit apta. Efficiunt uerò bilem quædam in prima generatione, ut hepar, & uenæ præter modum excalescētæ, & exsiccætæ; alia uerò eandem gignunt, posteaquàm boni humores sunt procreati; idque uel in uniuerso corpore, quod faciunt omnia, quæ insigniter calefaciunt, siccantque; tum illa quæ ob certam proprietatem sanguinem uitiant, atque in bilem degenerare cōgunt, cuius generis uenena nonnulla esse dicuntur, quæ propterea regium morbum committere sunt comperta. Alia uerò ex

exemplum
vini, p. 100. y. m. l. 2. u.

etiam
causæ.

Summaria
bilis.

uniuersa massa bilem sibi moliuntur, quum exca-
lesacta proprium nutrimentum corrumpunt. Sic
 igitur partes, quę sunt in habitu corporis, cistis-
 quę ipsa male affecta procreando biliosum humo-
 rem, ex affluente nutrimento, flauum colorem
 sibi conciliant. At qui non expurgatur sanguis
à bile, uel uitio facultatis nequeuentis allicere ad
se bilem familiarem humorem, aut expultricis
exoluta quę huiusmodi materiã tanquã noxi-
am animanti ad intestina, & uesicam dum ualet
extrudere solet, uel quoniam instrumenta, &
uię, per quas ferri consuevit, sunt obturate, uel
à comprimentibus, uel obstruentibus: nam reli-
qua quę claudendi meatus uim habet, ut adstrin-
gentia, densantia, congelinantia, quęque susci-
dere faciunt concavitates, contractis uisum
unicis locum haquaquam habent in meatibus
nternis ad bilis expurgacionem destinatis, uel
eiam quòd materia aliquando sit crassior, aut
copiosior, quã attrahi expurgariq; possit, idẽ
accidit. Iam uerò secernitur moueturque bilis ad
cistẽ uel expultricis facultatis per morbos impor-
tunẽ, aut etiam tempestinẽ irritatẽ. Quare ratio
ne regius morbus ante septimũ, & in ipso septi-
mo, & post illum etiam in febris contingit.
Quorum omnium causę ab alijs nascuntur, &

f

iiii

illa rursus ab alijs, donec perueniunt sit ad qua-
tuor rerum genera, quæ omnes in corpore nostro
mutationes moluntur, ad ea (inquam) quæ assu-
 muntur, extrinsecus afficiunt, excernuntur, &
 retinentur, uel à nobis solis, aut cum alijs gerun-
 tur. Quem quidem progressum quum unusquis-
 que admonitus ex superioribus exemplis facere
 possit. Atque in hoc, & prædictis exemplis
 singula animaduertere præcepta, quæ superius
 sunt comprehensa: Nihil aliud in hac re super-
 esse uideo, quàm ut ad ea, quæ sequuntur, tran-
 seamus.

De signis, & prædictione quid di-
 cere oporteat. Cap. X.

Signorum
 temporu.

SIGNORVM quædam esse, quæ præteri-
 ta, alia quæ præsentia, alia uerò quæ futu-
 ra monstrent, ab omnibus medicis est receptū.
 Qua quidem in re illud imprimis uidendum est,
 an de omni genere in consultationibus sit dissi-
 rendum, & quo loco de singulis dicendum. Con-
 stat profecto omnia ea signa in usum uenire;
 quædoquidem oportet quæ præsentia sunt digno-
 scere, & futura prædicere, & sæpe quæ præ-
 terita sunt commemorare. Sic enim diariam esse

Signa in vna
 remane.

febrem, quæ hominem urget, & nequaquam putridam agnoscimus, si præteritæ vigilia, uel alterius causæ euentis, à qua sit nata, notæ in corpore appareant. Pari ratione malignū ulcus & periculosum censemus esse, quod feræ intulerunt: quin & ex ulceris natura, & qualitatibus quid præcesserit, deprehendimus. Verum demonstratiua, & memoratiua signa peculiarem, & seiunctam in cōsultationibus tractationem, (ut antea quoque ostendimus) haudquaquam obtinet; sed cum rebus præsentibus, quarum cognitionem quærimus, semper coniunctam. Neque enim asserere possumus aliquid esse in corpore secundum naturam, aut illi contrarium, & hoc uel morbum esse, uel illius causam, aut symptomata: nec istorum genera, aut differentias dignoscere possumus; nisi signa statim adferantur, quæ ostendant ita esse. Sic sanè dicimus (si fortè contingat de eo deliberare) hominem febre laborare, quoniam signa statim adferuntur, quæ rem eo modo habere declarant, illam quoque putridam, simplicem, tertianam, benignam, aut denique alterius generis, uel differentie esse; quoniam protinus id testantur illorum notæ, quæ partim ex prægressis causis, partim ex his quæ adsunt, peruntur. Quare demonstratiua, & me

*Demons. de memo-
rat. signa.*

Predictiones.

moratina indicia statim ab initio, & alibi to-
ries, quoties ostendendum est aliquid esse, ve-
niunt in usum. At predictiones tunc solum lo-
cum habent, & cum quidē separatim ab omni
tractatione, & proprium, quum iam de natu-
ra generibus, differētis affectuum, causarum,
& symptomatum disputatum est. Ex illis enim
omnibus colligere nitimur, quid sit futurum.
1. Ex quo illud pariter innotescit, quid sit agen-
dum; naturæ ne uniuersum negotium commit-
tendum; aut etiam tentanda artis præsidia, aut
2. nihil moliendum, in rebus propterea desperatis. Sic
3. sanè medicos omnes facere uidemus, ut postea
quàm prædicta omnia explicauerint, dicant sibi
agendum esse de eo, quod ad prognostica atti-
net, tanquam id propriam, & seiunctam tra-
ctationem obtineat: alia uerò signa obiter sint
commemoranda, quum genera, differentias af-
fectuum, causarum, & symptomatum, quæ cor-
pus infestant, recensemus. Iam uerò quum illud
pateat, de quibus signis sit agendum in consul-
tationibus, & quo loco singula sint excutienda,
sequitur, ut doceamus, quænam oporteat per suas
notas ostendere. Quod quum iam pateat in re-
bus præsentibus, & præteritis; siquidem omnia
illa, quæ cognitu necessaria hæcenus dixi-

propositiones finem
habet.

mus, sua postulant indicia, relinquitur, ut ea so-
lum percurramus, quæ ad futura pertinent. In-
ter quæ illud primum locum sibi vindicat, ut ex-
plicemus quem finem res sit habitura, de qua agi-
mus, quando nec solutionis modum, nec tempus,
nec aliud quicquam, quod ad futura pertineat,
hoc ignorato, intelligi potest. Quo posito muta-
tionis tempus prædicere oportet, an cito scilicet
uel tardè, quo die, quæue hora, denique quo tem-
pore accidet, quod futurum prædiximus. Ter-
tio modum præagire necesse est ipsius mutatio-
nis, quòd scilicet uel paulatim, uel confertim ea
continget; quodque ea uel magna, uel parua fu-
tura sit. Quarto præagiendum erit, cuiusnam
beneficio nature, uel artis potius, aut utriusq;
opera, uel alijs id continget, quod prænuunciamus
uenturum. Quinto succedit mutationis quali-
tas, an scilicet facilis erat uel difficilis, fida, uel
infida, perfecta uel imperfecta. Sexto per quæ
mutatio fiet, ignorare non oportet, an excre-
tio, uel alteratio, ut concoctio, aut nutritio, uel
aliud quidpiam sequetur, quod finem imponat,
mutationisque sit causa quedam. Septimo locum
præagire expedit, per quem mutatio continget,
an scilicet per externas partes, uel internas, &
hanc uel illam, ut per urinam, aluum, uomitum,

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

uterum, narium uenas, uel per alium denique locum corporis fiet, quod fore præſagimus. Quod si plures sint affectus, ordo quoque requiritur, ut intelligamus quid primum, quid uerò deinceps succedet. Ac ut res in omni corporis statu rudioribus pateat; proponet medicus si de sanis agat prædicendum esse, an is, qui præſens est status, durabit, aut mutabitur: quòd si id contingat in quod mutatio fiet, an scilicet in sanitatē deteriore, aut meliorem, uel etiam in morbum; & quòd hæc citò cōtingent, aut tardè, ut in iuuentute, aut declinante ætate; quòd uere, autumno, hyeme, æstate; quòd in plenilunio, uel de crescente ipsa Luna; quòd circa noctem, uel meridie, uel alio tempore ea sint expectandas; quòdque confertim, uel paulatim id fiet: quòd uehemens, aut parua erit mutatio in suo genere: à naturali conditione, quòd paruus erit morbus, in quem labetur, qui iam ualet; quòd ea, quæ extrinsecus corpori obsunt, aut excrementa, uel retenta, uel quæ geruntur à nobis, uel assumuntur, mutationem efficient; quòd item facilis, aut difficilis erit mutatio. Nam fidam, infidam, perfectam, uel imperfectam in hoc statu corporis nō aptè querimus; quæ quidem propria sunt ijs, qui ægrotant. Item quòd illa, quæ sanitatem labe

factabunt, id facient alterando, uel continuum
soluendo, aut corporis structuram utiando: quòd
affecto capite, uel hepate, uel alia parte in alias
malum transibit: quòd primum temperies corpo-
ris mutabitur, ex qua reliqua mala (si fortè plu-
ra prädixerimus futura) prouenient. Sic sanè in
conualescentibus prädicemus quosdam ad sanita-
tem ueram properare, alios uerò relapsuros in
morbum similem præcrito, aut alium quempia;
idque uel cito, uel tardè (ut spes est) fore præsa-
giemus. Item quòd paulatim succrescētibus mor-
borum causis recidiuam patietur, aut ablatis reli-
quijs prioris mali sanitatem assequetur; quòd na-
turæ beneficio, nihil moliente arte, aut huius
etiam auxilio parabitur sanitas; aut morbus ac-
cidet ab his, quæ sunt relictæ ex antecedente ma-
lo, uel ex corrupta uiuendi ratione, aut alia qua-
cunque noua occasione. Præterea quòd facile,
aut difficile ad sanitatem perueniet; quòd ex cru-
ditate, aut retentione, uel nimia effusione excre-
mentorū morbos sibi pariet; uel ex coctione;
quæ foeliciter obitur, sanitatem pristinam con-
ciliabit; quòd morbum excitabunt alui excreme-
ta: quòd prius restituetur unus, quàm alius affe-
ctus, qui in conualescēte ex morbo sunt relictī.
Cæterum in his, qui iam ægrotant; dicet medi-

*Stagijn de conuālēt
amibūs.*

*Responsum de
re febrium lib. vi.*

cus, si fortè ita speret salutare fore, aut lethalem, aut eius generis, qui nunquam sanatur, nec occidit, ut elephātiāsis, quòd liberabitur, aut morietur, qui laborat in adolescentia, quòd morbo comitiali laborantibus contingit: quòd in uere, quòd ferè accidit quartana correptis, quòd intra quadraginta dies, si morbus ex acutorum genere fuerit; quòd decimoquarto, aut intra hūc diem, undecimo, uel septimo, uel quarto, uel primo: quòd uigesimaquarta hora, quòd circa noctem; in accessionis principio, medio, uel fine continget mutatio. Item quòd cū crisi, aut sine illa, uel cum magna mutatione sed non subita, aut cū hac, sed absque magnitudine salus parabitur; naturamque ipsam fore huius mutationis authorem, aut etiam artem; quòd facilis, uel difficilis, fida, uel infida, perfecta, uel imperfecta erit mutatio; quòd per coctionem, & alterationem, uel excretionem, uel mixtionem sanitas continget: quòd per sudorem discutietur morbosus humor, uel per urinam, aut aliam corporis partem; quòd tertiana prius, quàm quartana recedet: & inflāmatio quàm febris; & intemperies, uitiatusque color, qui ulcera ambit, emendabuntur priusquā cavitās carne repleatur. Quibus quidem positis, ignorare non debet medicus à quibus signa uni-

uersa sint petenda; & quæ sint in unaquaque re
dignoscenda ex signis enumeranda, quoque or-
dine in illis sit progrediendum. De quibus rebus
in opere nostro abundè egimus; & summam
hic; quantum postulat nostrum institutū, percur-
remus. Sumuntur porrò uniuersa signa (ut in ope
re nostro ostendimus) ex quatuor fontibus, à
rei scilicet essentia, causis, effectibus, & simi-
litudine cum alijs. Comprehēdimus autem essen-
tiæ nomine ipsius naturam, genera, differen-
tias, partes, & proprietates. Causarum uerò no-
mine formam, materiam, subiectum, efficiens,
quod scilicet gignit, auget, conseruat, immut, uel
ledit, instrumentū, finem, & causam cū qua, &
sine qua. Ceterū effectuum appellatio nobis oste-
dit, quicquid ab alio prouenit, quæ pro rerū natu-
ra in singulis euariant. Alij enim effectus sunt
morbis, alij causarū; alij uerò symptomatū;
quæ alia post se pariunt: sed morborum effectus
certo numero sunt comprehensi, nimirum quū
ea, quæ à morbis proueniunt, uel actiones sint
lesæ, uel excrementa, aut opera corporis muta-
ta, uel qualitates præter naturam, quæ tactu,
gustu, odoratu, uisu, & auditu, percipiuntur;
à quibus tamen excipiuntur primæ qualitates,
quæ morbos similarium partium constituunt;

signis vnde
sumuntur?

essentia.

causæ.

effectus.

morbis
effectus.

3 signa ex similitudine
hinc inde.

A quo gnt indicia
in auspiciando.

Et propterea à symptomatis excluduntur. At signa ex similitudine duci statuimus quæ quomodocunque ex proportionē cum alijs rebus capiuntur. Ab his ergo fontibus omnes notastrahet medicus ad præsentia, præterita, & futura omnia dignoscenda. Verum quum infinita propemodum indicia ex ijs fontibus resultent, ab eo genere auspicandum, quod evidentiores præbet notas; et si res per quædam solum signa ostendi possit, immediata solum, & propria ponenda. Nam superfluum fuerit & propemodum ridiculum in re nota efficaciore probatione & omnium enumeratione contendere: quod multos ex imperitis medicis facere uidemus: Vbi uerò obscurior res est, lucem adhibere oportet, omniaque genera percurrenda; eo tamen obseruato, ut uniuersum genus, à quo auspicati fuerimus, excutiamus, deinde ad reliqua transeamus, & quæ in singulo genere sunt, eodem ordine recenscamus; ne aliquot enumeratis; & multis omiſſis cogamur posteaquam alia interposuerimus genera, ad priora illa redire, quæ non satis fuerunt excussa. Ac ne longius abeamus, quum ab effectibus morborum notas fortè capere cœpimus ueluti ab actionibus læsis, excutiendum est uniuersum genus actionum, quod nobis lucem aliquam

quam adferre potest; postea percurrenda sunt qualitates; postremò excrementa, & alia opera, quæ in corpore peraguntur: atque ita ab omnibus effectibus signa petenda, Transseundum deinde uel ad ea, quæ sunt secundum essentiam, aut ad causas, & pariter depromenda ex eo genere in indicia, quæ ad rem propositam facere possunt. Qua quidem in re temere uagari multos uidemus, utpote qui nullo seruato ordine nunc in unum genus, nunc in aliud mutua quadam confusione prosiliant: notandaque interim sunt quæ propria in singulo genere rei indicia existunt, quæ communia, inseparabilia, quæ suapte natura uel materiæ, uel loci, aut alterius rei ratione suas notas præbent. Ex istis enim certa cognitio nascitur, percipimusque qualem uim singula obtineant. Ac quoniam signa omnia (ut diximus) à rei essentia, causis, effectibus, & similitudine ducuntur; contigit ut à temperamento, ætate, consuetudine, uiuendi conditione, anni tempore, regione, cæli statu, sexu, habitu corporis, ab adstantibus, remedijs, medico, & (ut semel dicam) ab externis, internisque rebus omnibus, quæ quomodocunque causæ sunt eorum, de quibus agimus, quæque in nostro corpore obeuntur, indicia sumamus: Contigit & illud

Indicium
multitudo.

quoque, ut de partium robore, imbecillitate, dignitate, de colore, mollitie, duritie, sonis, odoribus, asperitate, lenitate, crassitie, tenuitate, & ceteris corporis qualitatibus agamus. Item de pulsibus, ira, tristitia, metu, gaudio, de vigilijs, somno, insomnijs, motu animi & corporis, mentis constantia, & perturbatione, imaginatione, cogitatione, memoria, & respiratione: Præterea de appetentia, attractione, retentione coctione, expulsionem, assimilatione, nutritione, concupiscentia, uenere, alijsque uniuersis animi, & corporis functionibus pertractandum. Quinetiam de excrementorum substantia, quantitate, qualitatibus; & reliquis omnibus mentionem faciamus. Nec non ab excretionis modo, tempore, loco, ordine, qualitate notas capimus. Sic etiam à morbi natura, generibus, differentijs, temporibus, partium conformatione, magnitudine, numero, coniunctione, signa sumimus; expendimusque quid simile, aut dissimile his, de quibus agimus, cum alijs sit. Hæc enim omnia, quum uel secundum essentiam rebus insint, quas explicamus, uel tanquam effectus illas sequantur, aut præcedant, spectenturque ut causæ, aut similitudinem doceant, sua præbet indicia singulis rebus propria, communia, im-

mediata, remota, inseparabilia, ac (ut breuiter dicam) omnia genera, & differentia signorum ab illis nostris uberrimis fontibus emanant, nec unquam deesse poterit; in illis quod necessarium sit ad id significandum, quod querimus. Nec illud quidem prætereundum est, quum ali-
quid prædicere uolumus caput quoddam, siue scopum esse querendum, ad quem uniuersa indi-
cia, prædicendi; ratio referatur. Nam omnia, quæ salutem aut mortem ostendunt hoc uno no-
mine id significant, quod maximum uel minorem recessum à naturali statu monstrent. Habent
& eundem scopum, quæ breuitatem, & longitudinem morbi pronunciant, Siquidem in certo quodam genere quanto minores extiterint mor-
bi, ut in uulneribus apparet, tanta breuiores eos fore præagiunt; in alio uero magnitudo celerita-
tem morbis adijcit; quod in lethalibus apparet, qui quanto grauiores fuerint, tanto celerius perimunt. Erit & in modo solutionis, qualitate, ordi-
ne, & in alijs, quæ ad prædictionem pertinere diximus, aliquid commune, quod ingeniosi facile inuenient, ac eo quidem proposito facillimè præ-
dictio instituetur, quæ alioqui à nullo certo principio auspiciatur. Quomodo .n. (quæso) ab essen-
tia, causis, effectibus, & similitudine morbo-

prædictionem
scopus definitus.

rum prædicemus salutem, aut mortem uenturā, eo contempto, cuius interuentu prædicti fontes suas notas præbent? At eo posito statim animus quiescit, utpote qui sentiat se à certis principijs ad reliqua duci. Dicet ergo medicus, si forte de morte, aut salute præagire instituerit, proposito eo scopo, quo omnia signa ad id necessaria diriguntur ad hunc modum. Quoniam mors contingit, quum tantus est à naturali statu recessus, ut nullo pacto ad mediocritatem redigi possit, mortem protendunt omnia inditia, quoniam hunc maximum excessum ostendunt. Eodem pacto si breuitatem, aut longitudinem præagire uelit, eo dem proposito scopo, suam profert sententiā. Quoniam (inquam) breues sunt morbi, qui parum distrahunt hominem à naturali sua conditione; sit autem huiusmodi, qui hominem infestat, ut propria illius essentia, causa, effectus, & similitudines ostendunt; prænuntio cito uenturam salutem. Idem obseruetur in alijs, quæ præagire studemus. Est autem prædictio dubia, si par sit vis contrariorū signorū, alioqui certa, ut in hac re imperitos medicos uincamus, qui dubia omnia pollicentur. Ac ut ea, quæ in hac parte certis præceptis sumus cõplexi, rudioribus uno exemplo innotescant, proponatur differendum, an se

bris, quæ hominem infestet, sit tertia exqui-
 sita, uel non. Consulet itaque medicus imprimis
essentiã ipsius febris, nẽpe calorem, qui si acris,
 mordaxque sit, statimq; feriat tactum, tanquã
 ex communi indicio in coniecturam ueniet ex-
 quisitæ tertianæ: Queret postea partes, quòd sci-
 licet continua non habeat tempora, sed per in-
 ternalla distincta. Quòd si tertio quoque die in-
 uadat accessio, & ea uehemens, & breuis, iam
 aliquid habet certius ex partibus morbi. Consu-
 let postea causas, an ea, quæ febrem pepererunt,
 magnam habuerint calefaciendi, siccandi; cor-
 pus uim, & facultatem procreandi synceram
 flauam, & putrefaciendi, quæ omnes ab-
 his, quæ assumuntur, geruntur, excernuntur,
uel retinentur, aut extrinsecus occurrant, capiun-
tur. Si corpus subiectum est biliosum, si à reme-
 dijs inuatur, quæ ad huiusmodi febres faciunt; &
 alia obsunt; Si hepar biliosum huic inest natura;
 & illud pari, esseque iam ueluti focus morbi a-
 gnoscitur; Si adest, quod tales febres conseruat,
 & fouet: Si causæ non desunt cum quibus huius-
 modi febris excitari potuit. Denique ex causis,
quæ possunt huic rei aliquo modo cõferre, signa
duces; à quibus transcendũ est ad effectus; quos
uel in omnibus, aut certè in multis huiusmodi

Exemplum de
 Febre.

tertiana parit; quales sunt dolor capitis, vigilia, sitis, deiecta cibi appetentia, rigor uehemens accessionis initio, respiratio, pulsusque uelocissimi, & creberrimi quo tempore accessio crescit, & uiget; frequens mingendi desiderium, inquietudo; hæc enim actiones sunt uitiatæ, & effectus exquisitarum tertianarum partim proprij, partim etiam alijs morbis communes; quæ tamē cognitionem de re proposita confirmant. Succedunt postea signa ab excrementis desumpta. Nam si initio accessionis bilis flaua, aut pallida per uomitum reijcitur, eaque declinante sequitur sudor copiosus, & biliosus, aut deiectio pallida, uel flaua, acris, & mordax; non uiscida aut crassa, sed liquidior, & pauca potius quàm multa, si præterea sanguis, qui extrahitur secta uena biliosus ualde conspicitur, urinæque flauæ, uel admodum pallidæ, acres, & mordaces minguntur; ex his sanè excrementis, & operibus, quæ in corpore geruntur, notas exquisitæ tertianæ colligimus. Quòd si cutis flauescit, uel pallescit, & asperitatem quandam, aut duritiem contrahit, si amarum quidpiam in ore sentitur, aridaque est, & flaua lingua, uel aliæ apparent qualitates, quas febris huiusmodi in corpore parere solet, non uereberis iam pronunciare exquisitā

*hanc fore tertianam, quæ septē scilicet accessioni-
bus ad summū terminabitur; augebitq; huius rei
cognitionem, si omnes, qui febribus eodem tem-
pore correpti sunt, exquisitis tertianis labora-
runt. Iam uerò si tibi proponas prædicendum, an
huiusmodi febris perimere possit, uel non; ex iis-
dem fontibus ductis notis, id faciliè assequeris.*

*Nam si morbi illi duntaxat homines extingue-
re sunt apti, qui maximè unumquemque distra-
hunt à sua natura, constat huiusmodi febrem ne-
minem perimere posse, utpote quæ ad tantos ex-
cessus nunquam perueniat. Id quod testantur nō
quidem genus morbi febris inquam quæ occide-
r, est nata, sed illius differentia: quoniam enim
febris est ex his, quæ intermittunt, periculum o-
mne abesse significat. Docent idem & diffe-
rentia febris ut tertiana febris est. Nam in-
ter tertianas, quæ exquisita est, minus quàm
aliæ periculosa est. Idem ostendunt & par-
tes morbi, quæ breues sunt, nec adeo mole-
stæ ob longum interuallum, ut magnum agno-
scamus in hoc morbo recessum. Idem testan-
tur causæ, quæ hanc febrem pepererunt alijs
leues, quæ lethales morbos excitant; item
materia, quæ tenuis est, calida, non maligna, nec
usque adeò copiosa, aut alio uitio infecta, ut uin-*

cinequeat naturæ, artisque præsidij. Quinetiam partes affectæ, quæ in habitu corporis potius sunt, quàm in uisceribus internis, salutem pollicentur, quemadmodum & ualidæ uires quæ his febribus subiici solent. Idem pollicentur causæ cum quibus facile reijciuntur morbosæ causæ. Adest enim in his febribus cutis raritas, patent quæ aliæ corporis uiræ, per quas noxij humores facile educi possunt. Præterea medicus optimus, optimique ministri, & alia omnia extrinseca optima tanquam causæ iuuantes promittunt salutem. Id quod etiam faciunt actiones corporis excrementa, & qualitates, quæ quidem ut ostēdunt leues recessus à naturali statu per huiusmodi febres, sic certam salutem promittunt. Postremo additur hoc ex similitudine indicium, quod neminem unquam exquisita tertiana iugulauerit, nisi prius ob aliquem errorem ex ea sit ortum aliquod lethale morbi genus. Hoc facili exemplo assuescent iuniores medici, quibus hæc describuntur, reliqua dignoscere, futuraque cuncta in morbis prædicere.

De ratione agendi. Cap. XI.

ABSOLVTIS his, quæ ad prædictionem pertinent, statim sequitur, ut de agē

di ratione consultemus, quæ duobus potissimum
 constat; nempe scopis quibusdam, & instrumen- scopi actio,
 tis, quibus scopos assequimur. Porro scopos hos nis.
 ostendimus in nostro opere, quod de Officio me-
 dici conscripsimus generatim novem esse; siqu-
 dem spectamus imprimis an agendum sit, dein scopi.
de quid agendum, postea quæ præsidia sint adhi-
benda ad id præstandum, quod facere oportet: 1.
requiritur quarto loco quantitas præsidiorum; 2.
quinto modus, sexto qualitas, septimo tempus: 3.
 & ubi locus variari potest octavus additur, 4.
qui ex multis commodiorem eligit; ac ubi plura fa- 5.
cienda sunt, additur ordo, ut intelligamus, quid 6.
primò, quidue deinceps fieri debeat. 7.
 Quos quidem scopos si semper assequatur medicus, semper 8.
 benè aget, quantum ars nostra polliceri potest. 9.
 Ac his quidem illud observandum est, ut eos so-
 lum proponamus, quos res proposita exigit. Vbi
 enim agendum esse constat, primus locum non
 habet; nec iidem sunt scopi vacuandi, & nutrien-
 di, nec simplicium, ut compositorum affectuum:
 præcedant tamen tum enumeratione, tum inue-
 stigatone qui suapte natura, uel cogente tracta-
 tione primi existunt; à quibusque reliqui nascun-
 tur. Vbi enim non constat esse agendum, pri-
 mum est, quod quaeritur, an agendum sit; deinde

Ruph. m. p. r.
practicoe lib. 1. c. 7.

quæ, & quot agenda. Quòd si plura occurrunt,
queritur statim ordo, si modo illa simul obiri ne-
queunt. Succedit postea quid in unoquoque agere
oporteat, & reliqui deinceps scopi sequuntur,
ut superius enumeravimus. Ac quantum qui-
dem necessaria sit horum scoporum consideratio
tum in opere nostro abunde ostendimus, tum ex
hoc maxime patet, quòd medicorum consultationes,
& libri, qui de medicina practica (ut aiunt)
sunt scripti, contempto, quem à principio posui-
mus, secundo scopo, incerti reddantur, omniq;
arte careant. Nam postea quàm abunde de ge-
neribus, differentiis, causisque morborum in illis
disputatum est, aggrediuntur omnes docere qua
li aëre sit opus, quod genus alimenti conveniat,
& nescio quæ de somno, & vigilia, excretis, re-
tentis, animique perturbationibus præcipiunt;
quæ nec omnibus affectibus, & causis, quæ præ-
sidia sua postulant, nec iisdem malis ab initio
usque ad finem competunt; quæ quidem (ut omni-
bus pateant) operæpretium esse duco exempla
quædam adferre ex illis consultationibus, & li-
bris excerpta. Igitur si quis illorum fortè phre-
nitidis curationem instituat, dicet unus quinque
intentionibus eam absolui, uictus scilicet ratio-
ne tenui, & adstringente, auertentibus, repellē-

Exemplum.

tibus, intemperiem calidam capitis corrigentibus, & materiam digerentibus. Addet alius aliam ex aëre, alius uerò alias ex alijs. Nec unquam inuenire est duos practicos, aut consultantes de eodem affectu, qui in his suis intentionibus consentiant. Verum hoc grauius est malū quòd non doceant, quur his presidijis sit opus, sed de eorum numero statuunt legumlatorum more. Quòd si etiam demus illa esse necessaria, non tamen propterea semper sunt adhibenda. Quare prescribendum esset quandiu, & quatenus illis sit utendum. Si enim fortè fluxio auertentia postulat, ea cohibita desistendum erit ab his auxilijs, quæ contra illam faciunt, & ad alia properandum, quæ succurrant alijs malis, quæ adhuc in corpore cōsistunt. Quòd si aliqua sunt quæ per uniuersum morbum in usum ueniunt nō tamen propterea illa eiusdem naturæ perpetuo esse debent. Nam aërem frigidum in phrenitide ab initio imperamus, ut repellatur humor à capite, refrigereturque, atque ita ad fluxionem inerior reddatur. Verum quum restitit iam fluxio & id, quod impactum est in cerebro, digerere discutereque oportet, ut ab alijs repellentibus recedimus ad digerentia; sic aërem calidum, aut certe non frigidum tunc eligere oportet, mutan-

daque erit somni, uigilia, cibi, potionis, & aliorum
 omnium ratio, adeo ut temere illi unam uiuendi
 rationem, per uniuersum morbi cursum agrotan-
 tibus iniungant. Quæ quidem incommoda nemo
unquam aut scribendo, aut consultando, aut ipse
solus medendo fugere poterit: nisi proponat qui
nam, & quot sint affectus, contra quos sit pu-
gnandum. Nam eo inuento non solum multo
 plura licebit excogitare auxilia, quam illi faciat,
 sed etiam illud intelligemus, quando sit ab uno ge-
 nere iam recedendum, & transeundum ad reli-
 qua; quandoque uarianda, que in continuo sunt
 usu, & demum quiescet animus certo numero
 rerum inuento. Ac ut in exemplo proposito uer-
 semur, colliget medicus ex his, quæ antea de ef-
 sentia, generibus, differentiis, causisque malorum
 infestantium corpus docuimus in eo, qui phreni-
 tide laborat, duo esse imprimis, quæ nostram ope-
 ram postulent, uires inquam, quæ sui conserva-
 tionem indicant, & id, quod est præter naturam,
 quod sui ablationem monstrat, quinque uero po-
 tissimum esse præter naturam fluxionem, cau-
 sas fluxionis, id quod influxit, febrem, illiusque
 causas; incipiendum uero esse ab eo, quod est præ-
 ter naturam, quoniam magis urget, quam id, quod
 secundum naturam est. His autem, quæ sunt præ-

ter naturā uel omnibus statim, uel ei certē, quod maxime infestat, succurrendum esse. Rursus in unoquoq; ex prædictis quæret quæ & quot præstare oporteat. Etenim fluxio nūc remissionem, nunc deriuationem, nunc utrumque exigit, fluxionis uerò causæ requirunt quoque propriam, certamque ablationem. Id autem, quod influxit in hoc casu solam digestionem; febris autem refrigerantia. Illius uerò causæ quædam aperientia & hæc incisionem, extenuationem, aliæ concoctionem, aliæ uerò euacuationem eorū, quæ iam sunt corrupta uel apta ad corruptionem. Ex quibus quæ, & quot præstare generatim, speciatim quæ oporteat, cognoscitur. Idem igitur in alijs affectibus faciendum; nec aliqua ratione committendum, ut secundus hic scopus prætermittatur absque diligenti hac consideratione. Ex illa enim postea certus numerus, certa que ratio præsidiorum, quæ in tertio scopo continentur, resulant: de quo iam agendum, præscrim quòd etiam in hoc probare nequeam quòd à multis medicis obseruari uideo. Solent enim illi in consultationibus præsidia primum petere à sex rebus (ut uocant) non naturalibus; postea uerò à medicamentis. Quæ quidem in re illud imprimis reprehendere licet, quòd in grauissimis affectibus à leuissi-

Per hæc præsidia continentur, & ueniunt.

mis auxilijs exordiantur. Veluti si quis in præsen-
ti morbo statim dicere conaretur, quali aëre sit
opus, & de luce disputaret, quum de uena se-
ctione, purgatione, aut alijs generosis remedijs
ab initio differendum esset. Deinde est quod da-

*Quia in consuetu-
dine de sex non multi-
plicitas agitur.*

mnem hoc institutum alia ratione, quod scilicet
illa sex non naturalia non semel sint percurrente-
da sed toties, quoties aliquid moliri uolumus eo-
rum, quæ in secundo scopo sunt comprehensa.

Veluti quum fluxionum remedia querimus, ab
aëre, reliquisque rebus non naturalibus auxilia
petenda, docendumque quali aëre, qualique cibo,
& quanto, & alijs eiusdem generis sit opus. Idē
tamen faciendum quum causas fluxionū rescin-
dere studemus. Item quando discutere uolumus
id, quod in parte insedit, aut quum febrem cura-
re, illiusque causas abigere cupimus. Illi uerò (ut
satis apparet) non sine magno errore de aëre, ci-
bo, potu, & alijs suis rebus non naturalibus se-
mel duntaxat deliberant, quasi eadem uniuersis
affectibus, qui in ægrotante reperiuntur, di-
uersi generis, & naturæ; aut eisdem per uniuersum
morbi cursum conueniret. Præterea enume-
ratis sex illis rebus ignoramus postea à quibus
fontibus, generibusque rerum tum medicamen-
ta, tum uniuersa alia præsidia sumuntur, quum

tamen ars certum numerum polliceatur; nimirum
 quum eo contempto nequeat animus quiescere.
Quamobrem ponenda statim ab initio uniuersa
rerum genera, à quibus auxilia omnia emanant,
sue res non naturales, sue medicamenta, uel ali-
menta postea uocare uelis. Porro ea genera ostē
 dimus iam antea ex Galeno quatuor esse, unum
 inquam, quod ea cōtinet, quæ in corpus quomodo
 cuque assumuntur; aliud, quod ea comprehendit,
 quæ extrinsecus adhibentur: tertium ea habet,
 quæ à nobis geruntur, uel partim à nobis, partim
 ab alijs: In postremo uerò fonte ea sunt posita,
 quæ aliquid educunt à corpore; aut in eo retinēt,
 & horum omnium species. Ab his igitur fonti-
 bus exhauries omnia præsidia, nec unquam de-
 erit, quod opitulari possit, quantum admittit no-
 stra hæc facultas. Si quis ergo exempli causa
 fluxionis remedia quærat; sciatque uehementes
 fluxiones reuulsione solum; alias uerò etiam de-
 riuatione sisti, consulet primum genus eorum,
 quæ extrinsecus agunt, & inspiciet, an reperiri
 aliquid possit inter ea, quæ impulsu agunt, uel nos
 ambiunt, uel admoventur, uel appenduntur, aut
 circumligantur partibus, (hæc enim sub illo ge-
 nere continentur) quod reuellendi, deriuandique
 uim habeat; atque illud in medium proferet; hinc

hinc gerit.

Exemplum de
 Fluxione.

postea perget ad alium fontem; spectabitque an aliqua corporis actio, ut ambulatio fluente humore ad caput, & cogitatio eodem irruente ad pedes, fluxionem reuocare sit apta. Quo loco quietem, exercitationes omnis generis, ut & conditionem, denique animi, corporisque omnes actiones expendet, trahetque ad suum usum singula, quæ fluxionibus reuellendo, aut deriuando succurrere ualent. Tertius postea succedet fons,

3.

qui continet alimenta, & medicamenta, quæ in corpus sumuntur per quamcunque illius partem, & quocumque modo. Nam quedam immittuntur, alia deuorantur, alia manduntur, alia bibuntur, alia inspirantur, quedam lambuntur, alia paulatim destillant, aliqua suguntur, alia aliter forte in corpus sumuntur; quorum uim perspectam habere oportet, & ea capere, quæ ad idem faciunt. Quartus demum sequitur fons,

4.

in quo continentur, quæ aliquid è corpore euacuant sensibilibiter, uel insensibilibiter, æqualiter, uel inæqualiter; idque uel ab universo, uel à quibusdam duntaxat partibus; quod quum educitur, uel retinetur, fluxionibus medetur. Quibus quidē fontibus exhaustis protinus acquiescit animus, tanquàm nullum remediorum genus omiserit, quod nostra exhibeat medicina, & in
his

prodi. asinum
2j in corpus.

his victus, medicamentorum, aëris, cibi, potus, somni, vigiliæ, inanitionis, repletionis, animi, corporisque motus (ut aliorum omnium) mentio fit, sed multo sanè felicius, quàm si usitatam illā consultandi, scribendiq; rationem; uel (ut uerius dicam) corruptionem sequamur; uelimque id diligenter studiosos spectare, in usumque reuocare, quod nos in hac re tradidimus; etsi uideā præstantissimos etiam medicos aliter facere; ac triam eam, & uulgarem sex rerum non naturalium enumerationem, discussionemque sequi, quæ profectò alio consilio à Galeno in Arte medicinali fit, quàm ut à nobis ad consultationes, uel adscribendum trahi debeat, aut possit. Ille enim eo loco quærit, quid necessariò omnes immutet, quidque præcipi possit in sanitate conseruanda: at in consultationibus, singulisque affectibus quærimus non solum hæc, sed quæ sunt propria, singulosque à suo statu dimouere sunt apta. Quæ omnia quatuor illis fontibus, quos ille ponit quinto de Sanitate tuenda, emanant; adeò ut hoc nomine etiam illi dammandi sint, quòd ab eo authore nescientes recedant. In reliquis uerò scopis nihil est notandum præter id, quod statim ex ipso nomine omnibus patet à nobisque est comprehensum libro primo de Officijs medici, ubi

h

quid in unoquoq; scopo sit animaduertendum, intelligendumq; diligentius ostendimus. Quapropter nunc ad secundum, quod proposuimus, accedendum est, docendumque quibus instrumentis scopos singulos assequi liceat: De quare eodem in opere abundè egimus: ac diligentius (ni fallor) quàm maiores nostri; docuimusque tria illa esse instrumenta, quibus rationales medici utuntur. *Instrumenta scopos assequimur*

1. Nam indicationem adhibent in his, quorum natura cognosci potest, observationem uerò, si sola experientia præsidia constent; analogismo autem utuntur, si nec ratione, nec experientia

2. quidpiam, quod conferat, comprobatum habuerimus; tunc enim transitu ad similia colligimus, quid expediat. Quòd si indicatione (ut iam fere in omnibus) uti liceat; statuenda imprimis sunt,

3. quæ & quot sint indicantia, eaque proponenda. Deinde inuestiganda cōtraindicantia, quæque singulis repugnent, ponenda. Nam coindicantia, & correpuantia iam sunt comprehensa; si quidem signa sunt hæc indicantium, & contra indicantium. Nec prætermittenda sunt, quæ ad mittunt sine repugnantia aliqua fieri, quod ab indicantibus suggeritur. Atque hæc omnia diligenter notanda, distinguenda, in usumque perducenda: ne quod uulgus medicorum facit ista

indicatio

inter se magno errore confundamus, uel temere colligamus necessaria singulis affectibus præsidia. Audies enim quosdam, qui si fortè disputaturi sint, an uenæ sectio alicui competat, dicent eam indicari à morbo, humore, ætate, uiribus, regione, cœli statu, corporis habitu, anni tempore, uitæ conditione, & ab alijs huiusmodi infinitis; quum tamen ex Galeni doctrina unicum duntaxat sit, quod unum indicat; reliqua uerò omnia, uel coindicare, quod est ostendere id quod indicat, uel impedire primo, quod est contraindicare uel secudario, quod est correpugnare, dicantur, alia uerò sunt, quæ quoniam nullam huiusmodi habent uim permittunt exhiberi, quod quærimus. Quin & ille communis multis error est, quòd uictum, uel remedia describant, aut decernant ægoris nullo proposito indicante. Dicet enim forte quispiam esse opus adstringentibus, calefacientibus, auertentibus, aut uino, uel aqua, aut alio denique præsidio. Item morbos singulos certo numero auxiliorum abigi, nec tamen interim aliquid proponet ille, aut colliget ex his, quæ prius in collegio dixerat, quod suadeat id esse faciendum, quod quidem fit eo quòd indicationum uis, & usus ignoretur sine quibus nulla agendi ratio in medicina constare, nec aliquod medici

*Quæ medico vult
consuluerit, præ
miseranda.*
 officium, Galeno etiam authore, exerceri potest.
 Igitur medicus antequam ad consultationes ue
 niat, prænouisse debet, quæ & quot sint, quæ in
 dicent, quid præterea unumquodque indicet,
 quid singulis repugnet, quid unumquodque ad
 mittat; ut quid indicet conseruationem, quid ab
 lationem, præseruationem, restorationem, quid
 uictum, quid remedium, quid alimētum, quid ci
 bum, potum, alterantia, uacuantia, & quid in
 singulis generibus singula ostēdat. Vt in uacua
 tione quid sensibilem, quid insensibilem; quid san
 guinis detractationem, uel purgationē, aut aliud
 denique quod uacuet, insinuet. Postea uerò quid
 his repugnare ualeat, tenendum est; ut alia, quæ
 coindicant, & admittunt. Ex horum enim con
 sideratione inueniemus an agendum; quid, quæ
 materia, quali, quantaque sit opus, quo item mo
 do, quoue ordine, & tempore, & in quo corporis
 loco ea uti possimus. Hæc quidem generali qua
 dam tractatione in illo nostro opere sumus com
 plexi; & alia, quæ singulis sunt propria fortè ali
 quando prosequemur, ea inquam quæ ad uacua
 tionem, nutritionem, aliaque uitæ præsidia spe
 ctant. Verum ne interim desit nostra industria
 rudioribus, uno exemplo quæ diximus de indica
 tionibus, patefacere instituiamus. Statuamus er-

go hominem esse satis infirmis viribus, *declinan-* *Exemplum*
tis ætatis, hirsuto, nigroque colore, gracili habi-
tu, in quo amplæ uenæ, & tumidæ appareant,
qui media ætate quartana febre cum duritie,
& tumore lienis una etiam cum ulceribus pro-
fundis, depascentibus, nigricantibus in cruribus
sit correptus; quorum quidem affectuum natu-
ra, genera, differentiæ, causæ, euentusque per si-
gna in consultatione iam sint inuenta adeò, ut
nihil supersit, nisi ut queramus agendi rationē.
Dicet profectò in hac re medicus ad hunc ferè
modum. Quum medendi omnis ratio perficiatur
certis quibusdam scopis, & his, quorum benefi-
cio scopos illos assequimur, constat quo ad scopos
attinet eos uniuersos proponēdos esse tanquam
necessarios; uidendū enim imprimis, an agendū
sit. Deinde quæ, & quot præstanda, tertio quid
ex multis primo loco faciendum, & sic deinceps
referet (si uelit) nouem illos scopos, redibitq, ad
primum, quem per indicationes hoc modo asse-
quetur. Nam quoniam natura affectuum, de
quibus agimus, huiusmodi est, ut nec hi despera-
ti sint, nec tamen adeò leues, ut solius naturæ be-
neficio abigi ualeant, indicant plane aliquid à
medico agendum esse. Quid uerò, & quot præ-
standa ex differentiâ, & numero malorum in-

dicatur. Nam quoniam illa sunt præter naturam indicabunt sui ablationem. Sunt autem quatuor potissimum affectus, qui peculiarem actionem, propriaq; remedia indicant, tumor inquam, & durities lienis, febris quartana, ulcera, & horum causæ. Quapropter ex numero affectuum generalim indicantur necessaria esse quatuor auxilia, quæ quatuor malis succurrant. Ex quo patet numerum indicantium numerum remediorum ostendere; & quid præterea unicuique conveniat. Nam tumor indicat, quæ illum auferant; qui quoniam durus est, mollientia ostendit necessaria, febris quæ refrigerent. Ulcera, quæ carne repleant, uniantque diuisas partes. Causæ uerò cuiusque malis sua quoque indicabunt peculiaris auxilia, multitudo inquam, quod nacet, cruditas quod concoquat, humoris acrimonia quod cam retundat. Partium intemperies, quæ noxiam materiâ procreat quod illam auferat, & denique causæ, quæ inuentæ sunt, & posite sua indicabunt remedia. Cui uerò prius succurrendum sit, cuique deinceps ordo malorum ostendet, siquidem illud præcedere debet, sine quo reliqua fieri nequeunt. At nec febris, nec ulcera, nec obstructions, nec tumor, nec intemperies tolli possunt, nisi prius uenæ, quæ plene sunt, exina-

376.

niantur. A uacuatione ergo incipienda curatio,
ita indicante causa, quæ sibi primum locum in-
dicat. Ac quum uacuantium plura sint genera,
 & differentia; constat æquali, ac sensibili uten-
 dum esse uacuatione, & propterea adhibenda
 esse, quæ id præstare possint. Nam quum san-
 guis abundet in corpore, qui paratus est affe-
 ctus augere, sanguinem demendum esse intelli-
 gimus, atque eum quidem copiosum, quia multum
 abundat, indicante scilicet copia humoris quan-
 titatem sui præsidij. Verum quoniam crassus est
 sanguis, latam sectionem postulat. Sic enim indi-
 cabit qualitatem remedij qualitas humoris. A
 uena autem extrahendus, quoniam in uenis abun-
 dat, secandaque uena interna sinistri cubiti, ut à
 toto corpore, maxime tamen à liene fomite ma-
 lorum, humor educatur. Hoc enim modo locus
 indicantium, locum indicabit remediorum. Eo
 uerò tempore sui uacuationem postulat sanguis,
 quo facile, & commode exire potest. Quòd
 si uereamur ne confertim irruat in partes affe-
 ctas, confertim facta euacuatione demendus
 erit. Adeò ut hoc præcipuum sit præceptum, id
 quod aliquid indicat, idem per suas differentias
 sumptas in genere, in qualitate, quantitate, tem-
 pore, loco, ordine, modo, scopos indicare, quire-

75.

76. ubi „
 ms.

h iiii

spondent prædictis differentijs, ex quibus patent indicantia, & quomodo illis sit utendum.

Postea uerò querenda sunt contraindiantia, quæ scilicet singulis scopis sese opponunt. Statuimus autem uires esse, quæ uenæ sectionem impedire dicantur. Itaque quum illæ posite sint infirmæ, sed non prostratæ, nequaquam prohibebunt sanguinem profus detrahi, sed admittent. Verum pro imbecillitatis quantitate, & alijs conditionibus repugnabunt quantitati uacuationis, modo,

tempori, loco, qualitati. Magnas enim uacuationes nec cōsertim factas, nec magnas incisiones uenarum per quas spiritus substantia exhalat, dissoluiturque robur, non ferunt infirmæ uires; nec quo tempore admodum laborant, coadmittunt detractiōem fieri, sed prius sui restorationem postulant. Sic igitur contraindiantia ad rem ducenda sunt; ac in omni auxilio singulisque illius scopis spectandum, quid per se repugnet, quid per accidens, quid uerò admittat unum quodque. Habitus uerò corporis, color, uenarum tumor, ætas, anni tempus ostendunt, quomodo sint uires affectæ, docentque sanguinem abundare, & illius qualitatem, quoque in loco reducet, & reliqua, quæ postea scopos indicant, & propterea illa tanquam coindicantia, & correpu-

Exemplum de
uacuatione uenæ.

Quis uacuationis
infirme uires in
feriam.

gnantia commemoratur. Sed hæc sigillatim prosequi non esset methodum consultandi, sed mendendi potius uelle conscribere. Sunt enim illa omnia prænoscentia, antequam ad consultationes ueniamus, quando hic non de singulis rebus præcepta tradere debemus. Sed illud duntaxat docere, quæ ratione illa, quæ ars docet commodè ad consultationes trahi possint. Quamobrem postea quæ meæ expediuius, quæ præter naturam sunt, superesse uideo, ut pauca quedam subiiciamus de uictu, eaque parte, quæ in tutela eius, quod secundum naturam est, uersatur. Nam antea duo potissimum præstanda esse à medico (dum ægroti medetur) commemorauimus; quorum alterum, & primum est, ut studeat abigere, quæ præter naturam sunt; alterum uerò ut ea tueatur, quæ sui custodiam indicant. Quid autem postulet, quod est præter naturam; quidque de eo sit dicendum, (ut diximus) iam omnibus patere puto; nec est quod in alio multum laboremus, quando illud solum satis est obseruasse, ut interim dum abigimus, quæ naturæ sunt aduersa, commodo uictu uires, foueamus, ne scilicet uel eas in leuissimis affectibus exquisitiore uictu demoliamur, uel uulgari quadam, & negligentiore nutriendi ratione eas oneremus, adeo ut nequeant morbosas causas

in alio negotio plus iusto occupat & conficere, di-
 scutereque. Illud quoque cauendum est, ne vali-
disſimis præſidijs in leuioribus malis utentes ui-
ribus iniuriam inferamus, aut in grauiſſimis tem-
temus leuiſſima quæque, præter modum de ui-
rium robore ſolliciti. Tantum enim per morbos
 uiribus tribuendum eſt; tantumque recedendū
 à ſolita uiuendi ratione, quantum permittit cu-
 ra eius, quod præter naturam eſt. Quod qui aſſe-
 qui poterit (aſſequetur autem qui indicantium,
 & contraindicantium uim, dignitatem, & na-
 turam expendet) iſ proſectò rectè ſemper uires
 conſeruabit, alitque ægrotos, nec interim omit-
 tet quicquam, quod faciat ad ea abigenda, quæ
 moleſtant. Quapropter ei, qui intellexerit, quid
 ſit, quod uictum indiat, quibuiſque, & quot ſco-
 pis uiuendi, nutriendique ratio conſtet. nihil am-
 plius deſſe poteſt. Eum uerò, qui hæc non præno-
 uerit, hortari oportet, ut prius illa diſcat,
 quàm ad hanc noſtram tractatio-
 nem, quæ his duntaxat, qui
 artis præcepta te-
 nent, poteſt
 prodeſſe, accedat.

certè deterius quàm alij omnes artifices sunt affecti, quando ignorant, quanam sint obscura: quæ lucida, & suapte natura perspicua. Proben-
 tur ergò, quæ fidem aliunde requirunt, ex proprijs principijs; authoritate quæ scriptorum utamur, ubi ratio, & nostra experientia nullam ad probandum vim habent; atque id quidem moderate. Nam & illud ridiculum est ex infinitis locis authorum testimonia petere; aut in medicina philosophos aduocare testes; quod sciolos quosdam, & ineptos homines facere uidemus, qui nequeunt perspicere quid deceat, quidque rebus conueniat. Corruptam uerò eam probandi rationem Sophistis relinquamus, qui sub aliorum nomine, & authoritate recti suam produnt inscitiam. Cæterum pronuntiandi sunt omnia nò ad apparatus, nec ad ostentationem, uel ad metoriam, quæ à nobis dicuntur in consultationibus, quemadmodum multos ambitiosos, uel etiã peruersos medicos facere uidemus, qui hæc diligenter obseruant, ut ab adstantibus gratiam capient: sed ad decorum, utilitatemque ægri cum summa modestia, & humanitate, non tremula uoce, non stridenti, aut elata, qua uel ignorantiam; & docendi imperitiam, aut superbiam, ostendamus, sed firma, & moderata cum quadã

Modus & ratio
 Critica rati.

gravitate: ex quibus rehus medicæ artis antiqua fama & authoritas apud omnes retinetur. Hæc habui studiosi iuvenes, quæ de consultandi ratione in tantis alijs rebus, & gravioribus studijs occupatus breviter vobis traderem, & conscriberem. Quæ utinam vobis prodesse, uestrisque studijs, (ut opto) ornamento esse possint. Quod ut commodius fiat, pateatque uniuersa consultandi ratio, exemplum subiiciam, in quo omnes illius partes certo quodam dicendi filo coniunctæ apparebunt, facileque ad alia trahi poterunt ab his qui nō oscitanter ea, quæ hætenus tradidimus, & hæc quæ sequuntur, simul legerit.

Exemplum sumptum ex pleuride.

DUBITAVI aliquandiu quo exemplo uti deberem in hoc instituto. Nam si aliquis poneretur aliquo morbo, vel symptomate ex certis causis correptus; non uideretur res posse doceri in eo, quod forte nulli alteri unquam accideret; nec poterant methodo tractari, quæ ad propositum exemplum pertinerent, ut quæ ex suo genere, & communi sua tractatione nequaquam duceretur. Velut si quis fingeret hominē

adoleſcentem, gracilem, bilioſum media hyeme
tertiana notha correptum; haberet certe quod di
ceret in hoc caſu. Verum deeſſet quod ad omnes
tertianas, omneſque ætates habitusque corporis
& anni tempora trahi poſſet. Nec in hoc exem
plo cauſæ, ſigna, ſymptomata, remedia. uictus-
que ratio poſſet intelligi, propterea quod hæc ex
generali ratione, & natura tertianæ naſcuntur
quibus non explicatis, hæc quoque ignorari ne-
ceſſe eſt. Quòd ſi affectus aliquis communis
proponeretur, ut febris putrida, non uidebatur
id ad noſtrum inſtitutum pertinere, in quo lecto
rem exercere uolumus particulatim, quæ gene-
ratim ars ipſa hætenus docuit. Non enim quid
febris putrida poſtulet, aut quas habeat cauſas,
uel ſigna, aut differentias, aut qualis illius ſit na-
tura, quæri in conſultationibus dicet quiſpiam;
ſed quid habeat huius, aut alterius febris, quid-
que ſingulis conueniat à medicis peti, adeò ut de
ſingulis exempla poni debeant; quod quum fieri
nequeat, nec etiam probari poſſit aliorum inſti-
tutum, qui in explicatione eius, quod commune
eſt, duntaxat uerſari uolunt, ſatius eſſe duximus
utrique ſatisfacere, atque imprimis affectum
unum proponere, de quo generatim dicamus, ex
eoq; poſtea particularia exēpla nōnulla elicere.

Nam & aliquando de eo, quod est commune, cōsultationes instituntur; ad eò ut perfecta nequeat esse tractatio, si eo prætermisso rem ad singularia contrahamus; siquidem grassante aliquo morbo ab incolis petitur ratio, qua imminens malum præcaueri, aut iam præsens abigi ualeat. Ex qua quidem ratione quid singulis expediat, qui medicinam illis in locis faciunt, colligunt. Petuntur ergo medicorum consilia frequentissimè de eo, quod singulare est; nonnūquam tamen de eo, quod est commune, ab illis deliberandum.

Itaque quærenti mihi quonam exemplo in hac re uti possem, nullum est uisum aptius, accommodatiusque ipsa pleuritide; tum quòd frequentissimus sit, & insignis hic affectus, tum quòd multas differentias, causas, & symptomata obtinet; prædicendique rationem difficilem ostendit; & denique plurima postulat præsidia. Ex quarum rerum explicatione attingere poterimus omnia capita superius posita. Sic enim Hippocrates in libro de Ratione uictus eum sibi potissimum proponit affectum, in quo omnium acutorum morborum uictum, curationemque doceat. Sic Galenus in libro de Constitutione artis inter omnes morbos pleuritidem pro exemplo sumit, in quo monstret, quonam pacto morbi, & pars affecta

cognosci, & curari possint. Hunc ergo affectū nobis proponamus; atque ita exordietur oratio. Quoniam huc convenimus, ut pleuritidem curemus, nec id facere licet, nisi prius intelligatur illius natura, differentia, causa, & symptomata. Ideo de his à nobis agendum erit. Et quia ea dignoscere non datur, nisi per sua signa, propterea de his quoque dicemus. Nam in consultationibus huiusmodi signa propriam tractationē ob continent. Præterea quum medicus desperatos affectus abigere haudquaquam aggredietur, varieturque in salutaribus medendi ratio ob ea, quæ futura sunt in singulis malis; ideo prædicemus quid sit futurum. Quod si sperabimus hominem iuvare posse nostris præsijs, tandem investigabimus quæ, & quot sint à nobis præstanda, quaque ratione singula auxilia exerceri poterunt. Ac ut à primo exordiamur, quod ad essentiam pertinet. Quum pleuritis sit aliquid præter naturam, sint autem omnia huiusmodi vel morbi, vel symptomata, vel causæ morborum, dico pleuritidem causam morbi esse; siquidem inflammatio est, quæ quum tumor sit præter naturam, vitiat structuram partis. Vitium autem ipsius structuræ, non autem id quod illud committit morbus est. Non tamen impedio si quis morbum vocare velit

Galeni

pleuritis
& morbus.

Galenī auctoritate, aut à communi consuetudine persuasus. Qui tamen id, quod est exactum, querunt; nostram probabunt sententiam. Est autem pleuritis lateris affectus, ut nomen ipsum ostendit, uerum quoniam multæ sunt in thorace partes, affectus primarius est membranae succingentis costas, secundo uerò intercostalium musculorum, ut symptomata docent. Sunt porro duæ membranae circa costas, una quæ peculiariter singulas ambit, quæ exterior à Galeno dicitur: alia, quæ internam superficiem thoracis cõstituit, quæ potissimum in pleuritide laborat. Eo enim quòd illa primo, & maximè afficiatur, exquisita, uerq; pleuritis censetur esse. Nam inter aliam membranam, & ossa non uidetur colligi posse sanguis, & fieri inflammatio primario affectu. Quòd si musculi ipsi primò inflammati ipsam membranam afficiant, pleuritis fit, quæ non exquisita, nec legitima dicitur, sed spuria. Parit autem inflammatio (ut de genere morbi dicamus) morbum in intemperie, & solutione continui, non autem semper morbum in magnitudine, ut multi putant, qui triplex genus morbi in ea necessario inueniri contendunt. Neque enim semper magnitudo loci affecti perinde augetur, ut pars instrumentaria ob illam cogatur deferere

membranae circa
costas.

suas functiones. Accedit autem semper intemperies ob calorem humoris, quæ naturales actiones labefactat; & solutio continui ex tensione, unde respiratio læditur. Caterum differentias quasdam habet pleuritis ut morbus est, alias uerò ut pleuritis est: est enim morbus magnus, acutus, cõtinuus, periculosus, compositus, ordinatus, & inter eos, qui paulatim soluantur: & nunc legitimus, nunc spurius: sic inter hyemales, aliquando inter uernales collocatur. Propriæ uero illius differentiæ ab essentia illius, causis, & effectibus ducuntur. Ad essentiam enim illæ pertinent, quum dicimus quandam esse ueram, inflammationem scilicet ueram intelligentes, aliam non ueram, quales sunt tumores ex flatu, aut pituita eos locos infestantes. Item quum dicimus quandam esse in principio, uel incremento, statu, uel declinatione, hæc enim quum à partibus ducatur, in essentia poni debet, sicut illa quæ à proprietate ducitur, quòd scilicet quædam benigna, alia uerò maligna existat. A causis uerò efficientibus ducimus eas differentias, quum dicimus quædam à calore, aliam à frigore, uel dolore, uel ab alijs huiusmodi occasionibus excitatam. Et quoniam efficientes requirunt modum in agendo, uariæque est natura efficientium, siquidem nonnul

læ gignentes, aliæ iuuantes, & ledentes, aliæ
 augentes, uel conseruantes dicuntur; ob id non-
 nullæ ab istis fontibus resultant differentiæ. Ve-
 luti illa est, quod quædā per compressionem, aliā
 uerò per fusionem, uel expulsionem sit nata, do-
 cet enim hæc generationis modum, gignit autē
 calor, frigus, & alia huiusmodi, de quibus in
 causis agemus, quæ & augent, fouentque affe-
 ctum; à quibus differentiæ quoque peti possunt.
 Quædam enim augentur, fouentur, ledunturq.
 à frigore; hæ scilicet quæ à frigidis sunt excita-
 tæ; aliæ uerò à calidis, nimirum illæ, quas calor
 peperit. Sunt & inter iuuantes, quæ morbum
 soluant, differentiæque capiunt à diuersitate eo-
 rum quæ opitulantur, solutionisque modo. Nam
inter illa, quæ soluant, quædam alterantia sunt,
aliā uacuantia, aliā alterius generis, quæ quidem
conferunt, uel quòd digerant materiam, aut con-
coquant, aut per alii fluxum, aut sudorem, aut
alio modo eam uacuent; uel quòd ad abscessum
perducant, uel aliter conferant. Proueniunt &
 à causa materiali differentiæ, qualis ea est, quum
 dicimus pleuritidem quandam esse, quæ fit à san-
 guine puro, aliā uerò ex mixto cum aliquo hu-
 more. Præbet & suas differentiæ causa quæ sub-
 iectum uocatur, sic enim dicimus quandam esse

pleuritidem, quæ membranam ipsam primario; aliam quæ secundario; aliam quæ superiores, aut medias, uel infimas, uel dextram, aut sinistram, aut omnes partes pariter occupat. Finem spectamus, quum dicimus quandam esse lethalem pleuritidem, aliam salutarem: cuius generis illa quoque putari potest, quando dicimus quandam breuem esse, aliam longiorem; quæ scilicet breui temporis spacio, aut longiore ad finem properat. Quum uero dicimus quandam esse, quæ uehementes dolores, uel mitiores, uel delirium, aut sitim, aut syncopen; aliam quæ nervorum conuulsionem, uel aliud malum adfert, ab effectibus differentias sumimus. Atque hæc quidem de differentiis sufficiant; ex quibus reliqua eiusdem generis facile intelligi poterunt. Nunc accedo ad causas pleuritidis, & differentiarum illius. Itaque si pleuritis inflammatio est, hæc autem tumor est, qui ex materia in parte collecta nascitur, causam unam immediatam habebit; materiam scilicet in parte laborante redundantem. Est autem materia inflammationum sanguis uel solus, si ea exquisita est, uel cum alio humore mixtus, uel uti pituita, bile utraque, & seroso humore. Vt plurimum tamen à sanguine bilioso fieri solet: hic enim facilius membranam afficere, & coniun-

Etiam cum costis separare ob suam tenuitatem, & caliditatem potest. Ex sincero autem alio humore fieri nequit, si modo inflammatio omnis materiam habet sanguinem. Est porro sanguis materia, ex qua pleuritis fit, & efficiens constituensque causa. Nam ex illo inflammationem fieri, & sanguinem inflammationes facere, & constituere dicimus. Ceterum collectionis humorum in aliqua parte causa uel congestio est, quæ paulatim fit; ex qua frigidi, & duri tumores procreantur, uel fluxio, ex qua calidi, & laxi tumores frigidi nascuntur. Erit ergo fluxio causa ipsius inflammationis acervans scilicet humor, ex quo illa constat. At quum fluxio motus quidam sit, aut sine motu non fiat; necesse erit esse, quod moveatur, unde incipiat motus, in quem finiatur & per quem fiat: aliud præterea, quod mobile moveat, aliud uerò, quod mouerem ad agendum impellat. Est autem id, quod mouetur humor, qui quum tenuis est, calidus, multus, & nequaquam viscidus, facillimè mouetur, contrarius uerò difficile. Atque huius quidem causæ ratione fit, ut pleuritis gignatur, aut peripneumonia. Ex calido. n. & tenui illa ferè fit: ex crasso, viscido, frigido, multo pulmo laxus facile repletur, inflammaturque. Pars uerò unde mouetur materia non

solum fluxionis est causa, sed etiam facit, ut una pars potius, quàm alia inflammatione tenetur. Nam quæ valida est, rara, quæque cavitates habet per quas effluere materia potest, facile in alias reijcit, quod molestat: sic quæ in superiore loco est posita, causa est, ut inferiores laborèt, & dextra, ut dextræ; & coniuncta, & vicina ut vicinæ afficiantur. Sic igitur caput dicimus esse pleuritidis causam; quod ab illo moveatur materia, descendatque ad costas. Sic & uniuersum corpus causa putatur esse, quando sese exonerat in caput primum, deinde in latus. At pars quæ recipit, terminus est, in quem finitur motus, qui etiam causa est inflammationis. Nā quòd illa sit rara, mobilis, debilis, in inferiore loco posita aut è directo ei, à quo incipit motus, aut coniuncta, aut quòd effluxus nō habeat, per quos possit reijcere quod infestat; uel quòd doleat aut caleat, aut uacua sit, & caua, prompte fluentem humorem recipit. In pleuritide uerò recipitur humor non ob istas omnes causas, sed potissimum, quòd inferior sit pars, quæ laborat, & coniuncta cum capite per uenas: nec habeat uasa, per quæ reijcere possit quæ aliunde accepit. Adde quòd & debilior sit ob frigiditatem, & caloris inopiam. Cæterum uenæ, arteriæ inaniaque spa-

cia, & alia corporis viæ causæ sunt fluxionum; quòd per illas humor feratur. Nam quæ ab uno loco in alium terminantur cavitates, viam præbent promptam currenti materiæ. Porro mouent uæ attrahūt, uel impellunt, at ob attractionem nulla sit fluxio. Impellit autem uel propria rei forma, unde uapor sursum fertur sua leuitate, & humor deorsum ob grauitatem labitur, uel id, quòd expellit; quòd quidem duplex est, uel ipsa (inquam) facultas expultrix, aut quòd constrin- gendi, exprimendique humores à partibus uim habet. Atque illo quidem modo dolor, copia, uel armonia humoris fluxiones commouent, quòd scilicet irritent expultricē uim, quæ postea quòd in parte est contentum, ac uicinum, extrudit; hæc uerò externum frigus, & adstringentia medicamēta extrinsecus adhibita fluxiones pariunt. Quæ autem liquunt funduntque humores fluxionum causæ esse uidentur, quòd concre- tam, adhærētēque partibus materiam liberent, quæ postea sponte pro sua natura sursum, uel deor- sum fertur. Quæ quidem in re apparet, quid sit tanquam efficiens, quidque illud impellat, quid augeat, foueat, constituatque malum, quid mate- ria, snis, subiectum & causa cum qua. Nam sanguis materia est inflammationis, & fluxio-

nis, constituitque idem tumorem: subiectum inflammationis pars est affecta, terminus uero motus, & uia, per quam decurrit humor, causa sine qua fluxio, & inflammatio fieri nequeunt, rationem habent, forma uero, quæ mouet, & expultrix facultas, quæ materiam expellit sunt tamquam efficientes proxima causæ fluxionis, paulo uero remotiores ipsius inflammationis. Ipsa uero materia, & dolor impellunt mouentem, expultricem, inquam, facultatem. Desiderium uero expellendi, quod molestat, finis est, cuius causa uis ipsa propultrix excitatur. Hæc uerum aut omnia, aut plurima quum augentur, materiam sunt auctrices causæ: quum uero manent in eodem statu, conseruatrices; quæ uero eas tollunt immutantes; quæ illis fauent, lædentes nuncupantur. Ac ex his quidem causis plurimæ ad quatuor rerum genera, quæ mutandi corpus uim habent, nempe ad ea, quæ foris agunt, uel in corpus sumuntur, & retinentur, aut geruntur à corpore, & animo, reducuntur. Nam ciborum, potionumque multitudo, acrimonia, otium, cohibita excretiones, temperies apta ad sanguinis generationem, dysenteria, hæmorrhoides, & varices intempestiue retenta pleuritidem inferre dicuntur, quod materiam suppeditent, qua illæ constituentur,

& fluxiones commouentur. Aër uerò ambiens
 frigidus, balnea, unctiões, potiones calidæ ean-
 dem pariunt, quòd materiam moueant. At fri-
 gida potio astuante corpore eiusdem est causa,
 propterea quòd densat meatus, & liberum tran-
 situm humorum impedit. Quæ uerò excernuntur,
 & nimio effluxu debilitant partes corporis; fa-
 ciunt, ut facile recipiatur materia, quæ fluit, atq.
 ita erigantur tumores, & inflammationes. Pa-
 tet & progressus in singulis causis, uelut in ma-
 teria tumor ex sanguinis multitudine, hæc ex re-
 pletione, hæc rursus ex cibis, qui sanguinem plu-
 rimum procreare sunt apti, nascitur. Eodem pa-
 tecto in efficientibus, si ita fortè contingat fluxus
 ex cõpressione, hæc ex adstringētibus, adstrictio
 ex refrigerantib. hæc ab aère aquilonio cõmouen-
 tur. Excitatur ergo ab his causis inflammatio, in
 mēbrana, quæ costis subtēditur, atq. illa est, quæ
 primario laborat, secundario uerò muscoli uici-
 ni, & costæ afficiuntur; cor uerò tertio loco: Vlti-
 mo uniuersum corpus ob cordis affectum, nempe
 febrem egrotat. Est autem pars, quæ primario
 afficitur, non quidem princeps, aut nobilis, sed
tamen publico munere donata; utpote quæ respi-
 rationis sit instrumentum; estque proprium in la-
 tere malum, quod nullum alium habet fomitem.

signum.

1.

2.

3.

4.

Atque hæc quidem sufficiunt de causis pleuritidis. Nam causas differentiarum quilibet ex his, quæ prædiximus inuenire poterit, quid scilicet magnæ, acutæ, benignæ, malignæ, ueræ, non ueræ, simplicis, compositæ, salutaris, lethalis, aut alterius differentię causa quomodoquę esse possit. Quare ad signa transeo, inter quæ illa primū tradēda sunt, quæ ipsam pleuritidem monstrant; deinde quæ illius causas, tertio quæ differentias ostendant, postremo quæ prænuncient, quid sit futurum. Ac quum signa uniuersa sumantur à quatuor fontibus, à rei (inquam) essentia, causis, effectis, & similitudine, excutiendi sunt singuli fontes, & quid possit ab illis derivari, uidēdum. Est autē pleuritidis essentia, inflāmatio, tumorq; præter naturā mēbranæ ambientis costas, quæ si cernere possemus, ostenderent profectò quod quærimus. Verum quum internus sit affectus, internaq; pars, ex tumore non licet signa aliqua colligere, iam uerò affectus ipsi plurimas exhibent notas. Sunt autem inter effectus quidam, qui sequuntur affectum ipsum solum; alij, qui causas; alij, qui partem affectam; alij, qui differentias pleuritidis; alij uerò, qui à duobus, uel pluribus ex illis nascuntur; quæ quidē inter se distinguere plurimum refert; quando non licet

aliter perspicere, quæ communia, & inseparabilia sint omnibus pleuriticis indicia, quæ uerò quibusdam duntaxat propria; quæ item immediata, uel longè ab affectu remota statui debeant. Sequuntur etenim pleuriticus dolor punctorius late fusus, qui nunc ad claviculam, nunc ad septum transversum, uel ad utramque partem, aut neutram, nunc etiam ad manus extenditur. Tussis aliquando cum sputo cruento, aliquando uerò sine sputo aliquo; febris uehemens, & acuta, pulsus celer, frequens, durus, & inæqualis ea inæqualitate, in qua ferrosus apparet. Spirandi præterea difficultas, delirium, rigor, calor in parte, decubitus nunc in latus affectum, nunc in oppositum facilius. Ad hæc sitis, uigilia, deiecta appetentia, & similia ab authoribus nostris traduntur, de quibus sigillatim agendum est, ut quid cuique conueniat, agnoscamus. Nam dolor imprimis signum non est inseparabile; ubi enim uel delirat, qui laborat, uel maligna est materia, quæ partis sensum necat, aut iam declinat, inflammatio, dolor non fit; & qui adest semper punctorius non est, sed is duntaxat, qui a sanguine puro aut bilioso committitur. Nec perpetuò late funditur dolor, sed quum magna est inflammatio; adeo ut pleuritidem non sequatur late fusus dolor,

sed magnitudinem, differentiamque ipsius. Quum uero dolor urget in omni pleuritide tenuius est, & fixus; ac ubi magna est inflammatio, sentitur & pulsus quidam. Quod uero communicetur manibus dolor, non pleuritidem, sed membranam circa primum, & secundum interuallum costarum laborare id testatur. Dolor uero maior in uno latere quam in alio aut æqualis, dum decumbunt laborantes, non sequitur necessario pleuritidem sed illius differentias, & locum affectum. Id enim cõtingit, dum una membrana aut alia magis afficitur, aut cum inflammatio ingens utramque pariter lædit. Extenditur autem ad claviculam, uel septum transversum, uel mediam duntaxat membrana partem occupat; id quod testatur magnitudinem inflammationis aut locum affectum sequitur. At tussis necessario pleuritidem comitatur, uel quod aliquid in huiusmodi affectu per membranam continuò effluit, quod in pulmonem, asperasque arterias receptum ad expulsionem irritat uel ob dolorem lateris partis scilicet respirationi destinatæ, quo modo à sola refrigeratione thoracis eam accidere docet experientia, non tamen proprium est pleuritidis hoc indicium, quãdo alijs multis affectibus commune existit. Quod uerò

aliquid expuatur, aut non id potius morbi tempora & materiae qualitates, quàm morbum ipsum significat. Quum autem excernitur sanguis purus, aut cum pituita, uel alio humore mixtus, & hoc, aut alio colore, crassitie, uisiditate infectus monstrat diuersum humorem non autem pleuritidem ipsam necessario ostendit, Quinetiam crudum, aut coctum sputum index est temporum ipsius morbi: Sic sanè illius quantitas materiae quantitatem, & qualitatem, uel loci differentiam, uel morbi tempora docet. Nam multū reijci solet, ubi multa, nec rebellis est materia, locusque rarus, declinatque iam inflammatio. Cæterum febris necessario pleuriticus arguit, quia locus affectus parum distat à corde, affectusque ipse calidus est, non tamen ea perpetuò uehement & acuta adest sed dūtaxat quum sanguis purus aut cum bile mixtus pleuritidem facit. Nec semper simplicior est hæc, quàm aliæ febres, nec tertianæ modo in omnibus exacuitur. Si enim ex sanguine melancholico fiat, malignitate non caret, & ea sola tertianæ accessionem seruat, quæ ex bilioso sanguine, putrescente iam bile, nascitur. At pulsus necessario in pleuritide mutantur ad magnitudinem, celeritatem, & frequentiam ob affectus caliditatem: durus uerò & ser

pulsus.

rosus non fit, nisi ubi multum tenditur membrana ex magnitudine inflammationis, in minoribus uerò, aut pituitosis uel durities nulla adest, aut certè nō tanta ut serresus pulsus euadat. Iam uero respiratio inseparabile id est cōmune, & perpetuum est omnibus pleuriticis symptoma; idque non solum quod pars laesa respirationi seruiat, quando refrigeratio illarum partium difficilem haudquaquam respirationē reddit, sed quòd affectus in ea parte sit, qui motū liberū fieri impedit. Quare hoc indicium est, & partis affectæ, & ipsius affectus; proprium uerò nequaquā pleuriticis; siquidem multis alijs conuenit. Delirium, & coma pleuritidem necessariò non indicant, sed uehementiam, malignitatem, & uigorem inflammationis, sicut & conuulsio; at rigor uix aliquid potest in pleuritide ostendere, sed potius quæ cōtingunt pleuriticis ex febre indicat. Idem quoque sentiendum de siti, deiecta appetentia cibi, quæ bilosam febrem, & iam consistentem monstrant. Calor etsi uidetur sequi affectum ipsum, tamen uix uideas aliquem laborantem eo morbo conqueri de calore in parte affecta. Capitis uerò dolor paruus, & crudas, frigidasque inflammationes non sequitur, sed duntaxat magnas, calidas, & uigentes. Ex quibus facile patet, quæ

nam sint symptomata, quæ nunquam possunt à pleuritide seungi: quæ uerò ob loci diuersitatem uel materiam, aut tempora diuersa, uel complicatos affectus aut suas differentias illi cõtینگant: quæ item communia sint illi cum alijs; & demũ quæ propria, & illi peculiaria sint statuenda. Nam pleuriticos omnes hæc sequuntur, spirandi difficultas, tussis, febris, idque per uniuersum morbi cursum: ut plurimum uerò etiam accedit dolor, & is punctorius, & fixus, sputum cruentum, febris uehemens, duri, & tensi pulsus, & aliæ illius differentie, quas febris parit: nullum tamen si quis spectet, proprium est pleuriticorum indicium, quando singula symptomata prædicta multos alios morbos comitantur; sunt tamen nõnulla ex illis propria, si ad affectus reliquos thoracis comparentur. Nam punctorium dolorem nulla alia pars, aut affectus, quàm pleuritis in thorace committit. Igitur ab effectibus hoc modo pleuritidis notæ sumuntur, augent coniecturam signa, quæ sumuntur à causis, & similitudine. Nam si præcesserũt illa quæ solent pleuritides parere, aut iuuant uel lædunt laborantes, quæ solent prodesse, aut obesse huiusmodi malo; si præterea nouimus alios, qui eo tempore morbis fuerunt correpti pleuritide laborasse, idem erit de eo sentien-



dum, cuius affectus notas quærimus. Porro exquisitam pleuritidem, in qua scilicet membrana interior primario laborat, ostendunt notæ, quæ partem illam affectam potissimum sequuntur; maior in quâ dolor magis extensus ad utramque partem, lateque fusus, punctorius magis maior tensio, interior illius sensus, febris uehementior, duriores pulsus crebriores, & minores; sic respiratio crebrior, difficilior, minorque euadit; tussis quoque magis irritat, & aliquid plus expuitur, faciliorque est decubitus in latus affectum, difficilior uerò in aliud. Quod si suprema membrana pars laborat, situs doloris maxime id ostendit, & iuuantes causæ. Magis enim (inquit Hippocrates) hi quàm alij iuuantur uenæ sectione. Quod si musculi inflammationem patiuntur uel cum illis etiam exterior membrana, tactu, & nonnunquam uisu deprehenditur inflammatio sine tussi, aut cum exigua afficitur æger, urgetque dolor, & tensius, & pulsatorius, qui si spirando magis sentitur, internos musculos, si uerò expirando, externos grauius laborare ostendit. Respiratio minus læditur, pulsus haudquam durus, minor febris, in latus affectum decubitus difficilis, ac manus tota moueri sæpè impeditur. Malignam uerò pleuritidem ostendunt doloris

doloris carentia, aut maior uehementia, quàm
 testetur febris, minor scilicet aut in internis par
 tibus latens; sitis maior, aut minor quàm pro fe
 bris natura. Aliquando deliriũ, syncope, lingue
 ariditas absque siti, pulsus inordinati, intercepti:
 multum sputum, quod hominem non alleuiat, uel
 paucum; illudq. uel æruginosum, uel liuidum, uel
 nigrum, aut impermixtum, aut cum difficultate
 excretum. Quinetiam urinae suppressæ, aut quæ
 emittuntur nigræ, liuidæ, aquosæ. Item color in
 corpore, uel parte affecta ad liuiditatem, uel ni
 gritiem uergens; ac reliquæ qualitates, an mali
 gnæ dispositionem sequuntur, hæc inquam ut
 pessimam febrem, & malignam, sic inflamma
 tionem, à qua illa nascitur, ostendunt. Præterea
 nullis remedijs iuuantur, aut certè paucissimis
 qui maligna pleuritide laborant. Adhæc corpo
 ris habitus qui malignos humores gignit; necnō
 causæ, quæ morbum intulerunt malignæ, idem
 testantur, quemadmodum & illud indicium,
 quod à similitudine sumitur. Nam si malignæ
 pleuritides grassentur, non immeritò putabimus
 & illam, de qua agimus eiusdem generis esse.
 Contraria uerò indicia benignam ostendent. At
 magnam pleuritidē monstrant signa, quæ ipsam
 pleuritidem ostendunt, aucta. Magnus enim do

lor, quique se ad omnes membranae partes, aut saltem à medio ad iugulum, uel septum transversum extenditur. Pulsus uehementer durus, frequens: creberrima, difficilisque admodum respiratio, uehemens febris, & quæ eam sequuntur accidentia, sputum præterea rubrum, & multum, necnon causæ, quæ illam pepererunt magnæ, multusque humor in corpore redundans, idem testantur. Est quoque illa magna, quæ non nisi à magnis remedijs iuuatur, à contrarijs autem facile læditur. Parua autem est, quæ contrarias habet notas. Iam uerò materiam pleuritidis ostendunt propria singulis humoribus indicia. Igitur à sanguine eam fieri ostendent dolor uehemens, febris simplicior, uehemens tamen, & quæ nullas accessiones habeat. Item sputum rubrum, rubraque urina, cita maturatio, & expurgatio; ruber in corpore color, uenæ tumida. Præterea habitus corporis, uictusque præcedens, qui sanguinem plurimum procreandi uim habuit. Quæ ratione & ætas, & anni tempus idem monstrant. Nec non iuuant, lædentesque causæ, & similitudines idem docebunt. Biliosam uerò pleuritidem declarant dolor admodum pungens, sed non perinde distendens, pulsus duri, crebri, febris uehemens admodum, tertianæ modo infe-

stans, creberrima respiratio, sputum & urinae flavae, nonnunquam etiam delirium. Adhuc habitus corporis, etas, uictus praecedens biliosus, iuuantcs, ledentesque causa, & similitudines idem ostendent. At pituitosam sequitur remissior, & humidior febris, quae quotidie exacuitur, dolor non admodum pungens, sed potius cum quadam gravitate hominem ingens, pulsus molliores, tardioresque. Sputum spumosum, viscidum, candidum, & quod non admodum tarde procedit, & nonnunquam sopor, & reliqua huiusmodi symptomata, quae indicia sunt pituitae redundantis. Ad haec causa, quae pituitam gignunt, iuuant, aut ledunt, & similitudines praebunt sua indicia. Iam melancholicum testantur febris remissa, sed maligna, accidentiaque maligna, & magna in pulsu, somno, uigilia, & reliquis corporis, animique actionibus. Expuunt & hi parum, & difficile, illudque uel nigrum, uel liuescens. Dabunt & in hac pleuritide suas notas causa, & similitudines, ut in alijs. A qua uero causa humores sint commoti, partim ex his, quae praecesserunt, partim etiam ex impressionibus in corpore factis intelligemus. Si quis enim in aere frigido hac morbo fuerit correptus, colligemus ex compressione fluxionem, & inflammaticum exci-

tatam fuisse. Adstricta præterea, & densata quodammodo cutis sepultaque magis ab initio febris in his apparet, qui ob frigus externum laborant. Eodem pacto cognosces an à calore partis affecta, uel alterius; an ex fusione, uel expulsionē, uel dolore, uel ex alia tandem occasione sit ortum malum. Qui enim nouerit, quid singulæ occasiones præstare possint; is facile quod in hac re querit, inueniet. In qua uerò parte, siue tempore pleuritis sit, nunc tradendum est. Docebunt autem id eadem genera signorum. Tūc enim Principium adest, quando pars fluxione repletur; dolorque fieri incipit, & febris, tussis, nihilque adhuc expuitur, & reliqua symptomata, quæ superius recensuimus adsunt quidem, sed nequaquā euidenter augentur. Tunc enim incrementum incipit, quod tamdiu durat, donec paria omnia uideantur, quo tempore iam uiget morbus, quem postea declinare ostendunt ea symptomata, quæ iam remittuntur. Præbent nonnulla indicia in hac re causæ iuuantes, & ledentes. Quæ enim iuant præsidia, aut ledunt morbum potissimum dum in principio est, aut in augmento, uel in alio tempore docent præsens esse, quod querimus. Atque hæc quidem consentiunt suis principijs; à quibus plurimum recedunt, qui pleuritidem tunc

nigere tradunt, quando multa, & concocta expuuntur. Tunc enim minui materiam, symptoma-
taque omnia necesse est, quod declinationē osten-
dit, sed hæc diligentius alibi prosequuti sumus.
Quapropter ad ea properandum est, quæ quod fu-
turum est in pleuriticis, præagunt. Quæ quidem
in re primum trademus, quem finem sit habitu-
ra pleuritis, deinceps notas trademus, quæ præsa-
gient tempus solutionis, modum, authorem, quali-
tatem, media, locum, ordinem; hæc enim ad prædi-
dicendi rationem pertinent. Itaque quum peri-
mant morbi, qui adeò à naturali statu hominem
distrahunt, ut nullis remedijs coerceri possint; hu-
iusmodi recessum, aut minorem ostendent signa
à superioribus fontibus ducta. Nam magna in-
flammatio, febris admodum uehemens, pulsus fre-
quentissimi, durissimi, difficilis admodum respi-
ratio, delirium continuum, animi defectus; ad-
hæc cohibitum sputum, aut paucum, quod cum
difficultate reicitur, & illud viride, uel nigrū,
rotundum, viscosum, admodum tenue, uel cras-
sum, impermixtum; sic & urinae, uel suppressæ,
aut quæ emittuntur nigrae, oleaceæ, liuidæ, confu-
sæ, tenues, uel crassæ admodum, sudor præterea,
aluique fluxus ab initio, præsertim si deiciantur
liquida, aquosa, grauiter olentia, mortem præsa-

giunt. Eodē pacto color corporis, & aliæ qualita
tes plurimū à naturali statu mutatæ, mortis sunt
indices; necnō causæ quæ morbu intulerūt, si ma
gnæ aut malignæ fuerint, quæ autē resistere, iuu
reque debent infirmæ, corporisq; habitus durior,
ad transpirationemque ineptus. Si præterea mul
tus humor, aut malignus, aut uariis pleuritidem
facit; si pars affecta densa, crassa, infirma, si itē
nulla profunt auxilia, nec etiam maxima de uita
admodum uerendum est, augcbitque timorem, si
forte lethales grassentur pleuritides. Contraria
autem his indicia salutem pollicentur. Quod si
paria fuerint, aut certe non admodum inæqualia
bona malis signa, dubium portendunt euentum.
Cæterum tempus solutionis eadem signa doce
bunt; quæ enim parua est¹, benignaque pleuri
tis, quamque pepererunt leues causæ; iuuant uerò
uel leuissima remedia, pauca uerò obsunt, quæ
nocere sunt nata: si præterea sul sunt uires uali
dæ, nec defunt commoda præsidia, salus propin
qua est. Sed certiora præbent in hac re indicia
effectus, quim essentia ipsa, & causæ. Nam si
facile & ab initio incipit expuere, qui laborat,
& ea, quæ expuuntur qualitatibus, & quantita
te respondeant, maxime si perpetuo coctæ excer
nantur, quarta, uel septima die salutem, aut de

elinationem morbi euidentem expectare oportet. In lethali uerò contraria ratio contrarium euentum ostendet. Vt cum quoniam ratione febriis aliquando moritur æger, aliquando uerò ipsius pleuritidis, nonnunquam autem ob utriusque causam; id deprehendes ex eisdem fontibus signorum. Nam si pleuritidis accidentia minuuntur, augentur autem quæ febrem sequuntur, quod contingit, quum benigna erat materia, & pauca, quæ pleuritidem excitauit, multa autem, & maligna, quæ febrem ipsam peperit, huius profecto nequaquã uerò pleuritidis ratione homo extinguetur. At si febris non admodum molestat, crescant autem pleuritidis symptomata, ex hac homo suffocabitur. Par autem habebunt illa momentum ad mortem inferendam, si æqualiter hominẽ infestent. Licebit & à causis, & ab essentia cuiusque, & à similitudine hic quoque notas petere. Cæterum modum ipsius mutationis docebit natura ipsius affectus; finitur enim paulatim pleuritis, quoniam necesse est humorem concoqui, deinde paulatim per sputum educi. Quod si per digerentia, uel ea, quæ sensibiliter uacuant, solutio contingat, confertim etiam fieri poterit mutatio. Quod si in peripneumoniam transit, nõ nunquam subito id fit, quum scilicet humor faci

lis est ad motū, & pulmo ad susceptionem aptissimus; nonnunquam uerò paulatim id contingit; quando scilicet contraria ad sunt. At si suppuretur, non nisi paulatim pus repurgari, & affectus solui potest. Idem monstrabunt causæ, effectus, & similitudines. An uerò artis, uel naturæ beneficio, uel utriusque opera, finiatur, quod est auctorem mutationis præfigere, nunc doceamus. Itaque quum leuissimos affectus sola natura uincere soleat, alios uerò non nisi adiuta à nostris præsidijs, non immerito id ostendent, quod querimus indicia, quæ magnitudinem, moremque affectus testantur. Nam benignas, paruasque inflammationes sola uincet natura, alias uerò, quæ lethales non sunt, communi opera naturæ, & artis abigi posse sperabimus. Ceterum an facilis, uel difficilis, fida, uel infida, perfecta, an imperfecta sit futura mutatio (quod est solutionis qualitatem explicare) hoc modo cognoscemus. Quæ enim benigna, paruaque est inflammatio in corpore bene affecto, & ualido, quamque pepererunt benignæ, leuesque causæ, & sequuntur leuia symptomata, iuuant uerò leuissima quæque præsidia; eoque tempore infestat, quo aliæ omnes sine difficultate, & molestia sunt solutæ, facilem mutationem promittit. Fidam uerò solutionem expectandam

esse admonent differentia nonnulla ipsius affectus; quæ enim malignæ sunt, intermittunt sæpe dolores, remittuntque alia accidentia. Sed postea ualentiores insurgunt, nihilque fidum pollicentur, quemadmodum & illæ, quæ per cōmoda, propriaque remedia nequaquam sunt alleviatæ; solent enim hæredire; quod & portendunt infirmæ uires, infirmusque corporis habitus multis, malignisque humoribus refertus. Ac multo quidem magis illud uerebimur, si alijs per eadē tempora in eisdem locis pleuritide affectis idem acciderit. Eadem uerò prænunciant perfectam solutionem, aut imperfectam. Nam parvæ, benignæque inflammationes, quas huiusmodi causæ excitarunt, quibusque non defuerunt, contuleruntque optima auxilia, ac optime affectū, ualidumque corpus subicitur, perfectæ omnia expectanda esse admonent. Porro inflammationes fini solent quum educitur humor, uel suppuratur, aut induratur, aut in alias partes transfertur: id quod est media docere, per quæ illa ad finē suum properant. At pleuritidis natura ostendit duritiem nequaquam contingere posse. Educitur autem humor à parte affecta resoluentibus, repellentibus, sputo, alui fluxu, sudore. Pollicentur autem imprimis uacuationem differentia ipsius pleuri-

tidis. Nam benigna, paruaque inflammatio, quæ
que à tenui, calido, pauco, & benigno humore
orta est in corpore raro, ualido, non aliud quàm
uacuationem expectandam esse testatur. Augē
bitur coniectura, si illa uacuantibus remedijs fa-
cile cedat, & reliquæ per uacuationem abierint.
At per resolutionem finiatur, quæ ex tenui, exi-
guoque humore potissimum uergente ad exte-
riora consistit, cuique prosunt discutientia re-
media parti laboranti adhibita. Idem ferè sen-
tiendum est de illa, in qua expectatur sudor. Vix
autem pleuritis unquam solis repellentibus fini-
tur, & raro per alui fluxum, sæpius autem per
sputum abigitur; quoniam uia ad aluum difficilis
est, prompta autem patet ad pulmonem, & os.
Quapropter superfluum est eius, quod nunquam
uel rarissime fit, uel omnibus ferè contingit, no-
tas tradere. An uerò suppurationem expectare
oporteat ex his signis intelligemus. Quum enim
suppuratio contingat, dum conclusa est materia,
quæ suppurari est apta, & uis alteratrix ualida
est, necesse est solum magnas pleuritides suppu-
rari posse. Ille enim à sanguine sunt propria sup-
purationis materia, siquidem pus ex sanguine fit;
ob magnitudinem uerò nō facile expirat calor,
Vnde quæ magnam pleuritidem monstrant, nisi

præueniat uacuatio, eadem suppurationem ferè
 prænuntiant; quanquam id quoque illis commu-
 ne est, quæ in peripneumoniam mutantur. Quæ
 enim nequeat contineri humor præ copia in me-
 brana, ad pulmonem confertim effunditur. Itaq.
 alia signa id clarius ostendent. Si enim dolor fi-
 xus in loco manet, uel etiam intenditur una cū
 febre, non paruum indicium est futuræ suppura-
 tionis, sputum præterea non procedit in pleuriti-
 de, quæ suppurari debet, aut paucum omnino est,
 quod excernitur, illudque maxime sanguineum,
 nequaquam uerò malignū. Manet quoq. diffici-
 lis & cruda inflammatio plus iusto, nec iuuatur
 à uacuantibus, & alijs remedijs, quæ suppuratio-
 nem impediunt. Quum uerò iam fit suppuratio,
 certa adsunt indicia ex rigore, qui necessario om-
 nes internarum partium suppurationes comita-
 tur. Pulsus præterea suppuratorum in his appare-
 re incipiunt, qui prorsus conspiciuntur, dum fa-
 cta suppuratio est, quam monstrant & dolor, qui
 minuitur, & febris, & respiratio, & uirtus.
 Quòd si non in pus, sed in putredinem mutetur;
 augentur lethalia signa, abeunt uerò quæ salutē
 aliquam promittebāt; apparetque latus liuidum,
 aut nigricans, aut uirescens. Solet autem conuer-
ti pleuritis nonnūquam in hepatis inflammatio-

nem, aut ad neruofas partes ferri; frequentius tamen, in peripneumoniam mutatur ob loci uicinitatem, pulmonis mollitiem, & raritatem. Testatur autem id pulsus plus solito crebriores, & molliores, calorque uehementior in cavitare thoracis sentitur. Acceditque sitis, & genarum rubor incipit; desinitque dolor latus infestare, spiratio tamen difficilior, & febris uehementior redditur. Quod si multa, pituitosaque materia est, quæ pleuritidem committit, nec uires ualide subsunt ad expurgationem noxi humoris; si præterea grassantur huiusmodi, pleuritides, quæ in peripneumoniam uertuntur, non obscura habebis ex his rebus mutationis huius indicia. Tabem ex pleuritide, dum incipit, non est facile diuinare: nimirum quum necesse sit prius inflammationē suppurari, deinde pus ad pulmonem ferri, ipsumque pulmonem, & illius uenas erodi: progrediente tamen morbo, etiam suppurata pleuritide, ex sputo certæ notæ sumuntur. Si enim, inquit Hippocrates, post suppurationem, & eruptionem puris quadraginta diebus non repurgentur, qui laborant, in tabem transeunt. At locum per quem discutietur humor eadē ferè ostēdunt, quæ media prænunciant, per quæ ad finem peruenitur. Quæ enim parua est, & à tenui, calidoque humore

inflammatio, ut à digerentibus, sic per exteriores partes discutitur, quæ superiores partes infestat, extractione sanguinis in cubito, potissimum abigitur. Quòd si infimas thoracis partes occupet, per inferiores meatus exitum querere solet. Sic materia pleuritidis diuersos locos affectat, & diuersa accidentia testantur quo uergat morbi, naturæque motus. Illud uerò, quòd ad ordinem solutionis pertinet; an scilicet febris citius, quàm pleuritis; an hæc, quàm illa; uel utraque simul eodem cursu abibunt, nunc tradere superest. Nam etsi sequitur febris pleuritidem, contingit tamen ob diuersitatem materiæ, quæ in corpore reperitur solui pleuritidem manente febre; id quod ostendit propria essentia febris, propriaque illius symptomata, quæ perseuerant grauius affligere declinante iam inflammatione. Quòd si idem fuerit humor, qui utrumque malum committit, nec aliæ superuenerint causæ, quæ febrem peculiariter intendunt, minuanturque, & augcantur pariter. utriusque affectus symptomata, nec peculiare quidpiam uni potius, quàm alteri malo ex corporis cōditione, & remedijs accedant, eodem tempore integram salutem expectabimus, quod & similitudines, & ex omnibus fontibus ducta indicia ostendent; ut & alia uniuersa,

quæ in hoc casu ad prædictionem unquam pertinere posse putabuntur ; ne cogamur in uno exemplo integrum uolumen conscribere. Itaque explicatis his , quæ ad essentiam , genera , differentias , symptomata , causas , tempora , & signa pleuritidis pertinent , iam ad illud accedendum est , cuius causa hæc sunt à nobis elaborata. Id autem est , quod ad actionem pertinet , quæ quum rectè institui nequeat , nisi certis scopis propositis , in quos omnia referantur , certa que adhibeamus instrumenta , quorum beneficio singulos scopos assequi liceat. Sint autem illa indicatio , observatio , & analogismus , in hoc potissimum casu indicationibus utemur. Sunt porro scopi in hac re considerandi octo ; placet tamen & primum addere ut omnes ad usum ducantur. Igitur quum gravis sit casus , de quo egimus , nec solius naturæ opera tolli possit , nec tamen perpetuò desperatus , aliquid profectò à nobis agendum esse indicat. At quoniam aliquid est in corpore laborante pleuritide secundum naturam , quod sui conservationem postulat ; aliud uerò præter naturam , quod sui ablationem indicat necessariam , duo profectò imprimis à nobis agenda , mutandum inquam , & conservandum relinquitur. Verum quum magis urgeat , quod præter naturam

est (ita enim statuatur) ab hoc auspicabimur, quidque & quot ipsum postulet expendemus: Id quod indicabit numerus & natura eorum, contra quæ pugnandum est. Sunt autè hæc non semper numero equalia. Nam incipiente & crescente adhuc inflammatione plura adsunt quàm quæ uiget illa, aut remittitur. Sunt & plura præstāda, ubi corpus multis, aut malis humoribus redundat, quàm si hæc absuerint. Quapropter separatim hæc tradenda sunt. Ergo si inflammatio uiget, aut declinat, tria potissimum erunt obeunda, ut liberetur, qui laborat, contra ipsam inflammationem, febrem causasque illorum, quæ actus sunt pugnandum. Quod si incipiat aut augeatur adhuc affectus, adduntur duo necessaria unum scilicet; quod pugnet aduersus fluxionem, alterum aduersus causas. At si amplius augeri nequeat inflammatio; adsit tamen aliquod in humore uitium; erit pariter cum pleuritide, & febre, & causis illarum certandum cum humore. Sed demus, quod ferè contingit; & omnia mala in se complectitur, incipere, augerique adhuc inflammationem, erunt (ut diximus) in hoc casu exercenda officia contra fluxionem, inflammationem, febrem, & causas istorum omnium. Nam symptomata, quæ causæ rationem non sub

eunt, nullam operam, nullamque medicinam postulant, utpote quæ alijs ablatis, à quibus nascuntur, sponte evanescant: Ex quo constat curandum, præservandum, & mitigandum. Nam qui fluxionibus, & causis fluxionum medetur præservare dicitur, quod scilicet prohibeat morbum augeri; qui uerò humorem contentum in parte affecta educit, abigitque reliquas causas, quæ actu ad inflammationem & febrem constituendam faciunt, is curare putatur; nisi contra illas pugnet, quæ in genere symptomatum continentur; is enim mitigare dicitur, qui eas abigit. Hæc igitur à medico præstanda. At quum natura affectus uehemens sit quæ inducias non præbet, indicat properandum esse, uehementerque omnibus malis resistendum. Quod si pariter omnia urgeant pari opera illis succurrendum erit alioqui peius illi, quod magis infestat. Est autem id in principio & incremento inflammationum ipsa fluxio, fluxionisque causæ: Quum uerò uiget malum id quod iam influxit, inflammatione que constituit. Demus autem urgere fluxionem illiusque causas, & quæramus quid agere oporteat. Id autem indicabit natura cuiusque. Quum enim fluxio motus quidam sit humoris tendentis ab uno loco in alium, qui eam sistere uelit, is pro illius

illius natura, & differentijs diuersos motus instituit. Sunt autem huiusmodi motus, qui sunt ad contraria, aut uicina loca; atque illum uocant reuulsionem, hunc uerò deriuationem. Porro reuulsione uimur, quando confertim irruunt humores, & recens est fluxio, uel dolorem facit, aut quiescunt adhuc humores, sed tamen iamdudum aliquam partem infestare consueuerunt. Reuellitur (ut diximus) humor, quum ad remotas partes reuocatur, quamquam tamen reuellere quoque dicitur, qui ad partem, à qua commotus est humor, fluxionem retrahit, quod potissimum faciendum est, quum originem fluxionis perspectam habemus, & ignobiles sunt partes, quæ mittunt, nobiles uerò quæ recipiunt. Sic enim in morbo comitiali orto ex parte parti affectæ calefacientia, & alia adhibemus, quæ uim habeant reuocandi ascendentem humorem ad caput. Quòd si nobilis est, uel magni alicuius momenti, quæ mittit; ignobilis uerò quæ recipit, nequaquā fluxione in ad originē mali reuocabimus. quo fit, ut in peste iam prodentibus maculis, & pustulis ad cutem temerarium iudicetur, si quis uel sanguinis detractio-
ne, uel purgatione noxiam materiam ad interna-
uiscera reuellat. Alia autem reuulsione, quæ ad

R. Si huius

distatissima loca fit, utimur quum ortum ignora-
mus, uel etiam si origo fluxionis sit cognita, ubi
uehementer irruunt humores, dolorque ingens
ex fluxione nascitur, quum enim tunc ob dolo-
rem uehementemque impetum uniuersum cor-
pus concitetur, necesse profectò est omnibus
partibus succurrere, illarumque impetum fran-
gere; quod tunc potissimum fit, quum ad remo-
tissimas partes humores ducimus. Cæterum deri-
uationis usus est maximè in leuioribus, & in uete-
ratis fluxionibus, quæque sine dolore, aut certè
cum paruo infestant; quanquam tamen etiam in
his satius est prius reuulsiones tentare. Quod si
hæc uera sunt, ut certè sunt; errant illi profe-
ctò, qui nunquam in eo, qui pleuritide laborat,
uenæ sectionem admittunt fieri in parte distan-
tissima. Nam ubi uehementer fluxio urget, quo
pactò eam sistere poteris, nisi ad distantissima
reuellas? quod est proprium huiusmodi fluxionis
remedium. Sic enim Galenus undecimo Metho-
discribit incipientibus inflammationibus reuul-
sione esse utendum ad quam maxime remotissi-
mas partes. Itaque si inchoante pleuritide in par-
te distantissima à costis uenam secare oportet, nō
ergo in cubito rectè secabis. Quod si scribit Gale-
nus pleuriticos cubiti uena secta in eodem latere.

De primis
 m.

De secundis
 v. m.

M.

iuuari; rectè quidem id præcipit; quoniam spectat, quid postulet inflammatio ipsa, & humor, qui in uenis partis affecta continetur: nec aptius educi potest, quàm per propinquas uenas. At hoc non est fluxionum remedium; quibus uia per distantissima loca paranda est: alioqui frustra tradita sunt ea præcepta de reuulsione ad distantes partes iam inchoantibus inflammationibus, si illis nunquam utimur. Dicant & illi, qui hanc tumentur opinionem, quur Galenus ad Glauconē fluxiones irruentes ad genna, excitantesque inflammationes coërceri iubeat sanguinis missione à cubito: quandoquidem receptum est, eodem auctore, laborante uno crure, in alio tundendam esse uenam. Sunt ergo distincta remedia fluxionum, & ipsarum inflammationum: nec semper uel soli inflammationi, aut utrique pari auxilio succurrendum: sed aliquando soli fluxioni, quum illa scilicet uehementer urget, reluctandum, aliquando uerò ipsi soli inflammationi, quum iam restitit impetus fluxionis: nonnunquam uerò utrique malo pariter medendum: nimirum quum utrumque aqualiter infestat. Quo casu nec propinquissima, nec distantissima uena querenda est; sed que ob mediocrem distantiam, & propinquitatem mediocriter reuellere, & affecta

Remedium distinet
fluxionem et inflammationem

parti succurrere possit. Quæ præcepta qui non intelligunt, monstra in hac re pariunt, mirificeque se torquent, ut suam de uenæ sectione in pleuritide opinionem sophisticis cavillamentis, & authorum testimonijs nequaquam intellectis tueantur. Illud uerò iam expendamus quid postulent fluxionis causæ. Postulant sanè quælibet aliquid, quod repugnet. Etenim materia quæ fluxionis causa est ob copiam, requirit quod uacuet; quæ uerò calida est, quod refrigeret; quæ tenuis quod increasset: acris, & mordax, quod acrimoniam, & mordacitatem retundat; quæ cacochymiam parit, quod purget. Sic pars unde humor commouetur, uel ubi gignitur, suam medelam postulat. propriam singulis affectibus, quorum causa illa fluxionum est author. Si enim ob intemperie plurimum humorem, uel calidum, aut tenuem procreat, medendum erit intemperaturæ, hoc enim modo sanguinis profluvia inhibemus, & capitis dolores mulcemus, refrigerato hepate, testibus, & corde, à quibus calor, calidaque materia ascendit. Sic igitur caput refrigerabimus, si ex æstu, & idem calefaciemus, si ex externo frigore excitata fuerit illius uitio fluxio, & inflammatio naturalis. Quod si pars affecta ob raritatem, uel calorem, uel dolorem, aut inanitionem, uel debili-

tatem, aut ob aliam causam fluxiones admittat, erit ab illa remouendum, quod mali causa est. Postulant quoque sua remedia uix, per quas fertur humor. Nam quum illæ adstringuntur, contrahunturque, aditum fluxioni, uel præcludunt, aut certe minus liberum concedunt. Ex quibus quidem patet, contra quas causas pugnandum sit. Sunt enim illæ materia, & id, quod illam gignit, & cōmouet uel agentem irritat uel quod recipit, & uiam præbet. Nam aliæ, quæ prædictæ sunt his re motis, causæ esse desinunt; nec amplius uim aliquam obtinere possunt ad fluxiones ciendas, quā quam in causarum inuestigatione illæ non minus suum locum, quā hæ obtineant: quibus medendo relictariis satis est. Iam uerò querēda est materia medica, cuius beneficio liceat præstare quod ostendimus indicari à fluxione, illiusque causis. Nam reuellentibus, deriuantibus, uacuantibus, incraasantibus, refrigerantibus, repellentibus, calefacientibus, dolorem sedantibus, adstringentibus ei opus esse diximus, qui fluxiones cohibere, & illarum causas rescindere uelit. Quare tertius scopus sequitur, qui materiam aptam, & idonea remedia doceat. Sumuntur porro uniuersa auxilia à quatuor rerū generibus (quod etiam antea commemorauimus) ab his inquam, quæ assumun

tur, geruntur, admouentur, excernuntur, retinē
 turque. A quibus omnibus, ubi licet, & res exi
 git opem petere necesse est. Itaque si reuellere ue
 lis, singulos fontes excuties, & ex unoquoque
 trahes, quod eam uim habeat, quam quæris. Ac
 inter illa, quæ extrinsecus adhibentur, non dee
 runt auxilia reuellentia. Nam quum humores
ad eam partem confluant, in qua dolor, uel calor
excitatur, uel quæ uacuatur, aut in suo munere
obcundo exercetur aut ad quam materia trahi-
tur ex his, quæ ambiunt aër calidus, lotionesque
calidæ; ex his uerò quæ applicantur, unctiones,
emplastra, fomenta, linimenta, cataplasmata ca
lefaciendo, uacuandoque fluxionibus reuellendo
inciduntur. Ex his autem quæ impulsu agunt, uul
nerantia, contundentia, pungentia oppositas par
tes illi, quæ afficitur, optimas reuulsiones faciunt,
sicut inter illa, quæ circumligantur, uincula ar
etiora, eo quòd dolorem commoueant, fluxiones
reuellunt. His enim præsidijis utimur in cruribus
quum fluxiones superiores partes infestant; &
in brachijs, quum illæ ad crura decumbunt. At
inter illa, quæ assumuntur, non deerit quod reuel
lere possit; hoc enim modo purgantia remedia ir
ruentes fluxiones ad pectus reuellunt, eo quòd hu
morem ad intestina insita sua facultate trahant.

Dabit & sua auxilia reuellētia fons eorum, quæ geruntur, actiones, inquam, animi, & corporis. Quum enim ad partem, quæ exercetur, confluat calidum innatum, sanguis (inquam) & spiritus; fit utique, ut minus infestentur à fluxionibus affectæ partes, quando illis contrariæ sua munera obeunt. Qua ratione ambulatio ascendētes humores cohibet; & cogitatio, superiorumque aliarū partium exercitatio descendētes sistunt. Ea uerò, quæ excernuntur; mederi fluxionibus certissimum est, quando nō aliter clisteres acriores, sanguinisque detractio illis opitulantur. Idē faciunt, quæ humores retinent, quocunque modo retentio fiat. Et si hoc genus auxilij non solū reuellit, fluxionemque spectat, sed etiam materiam ipsius. Sic igitur, quum deriuādum erit, ex omni fonte, querendum erit, quid illud possit facere. Idem quoque obseruandum in omni alia actione, ne cogamur in singulis omnia excutere longiore, quàm in hac re expediat, tractatione; Illud tamen obseruandum, ut ex omni genere sumamus, quæ rei propositæ sunt accommodata, quæque contraindiciantia adhiberi haudquaquā impediunt. Non enim si ambulatio, aut cogitatio reuellendi facultatem habent, propterea illa adhibenda sunt, quum fluxio pleuriticum urget,

quando repugnant vires, corporisque status, ne illa fiant. Ac quum quedam maiorem vim alijs habeant, in unoquoque quod conuenit, querendū ita tamen ne alia contemnantur. quæ minore u sunt prædita, si priora illa sufficere nequeant. Veluti in præsentī casu quedam sunt, quæ reuellunt duntaxat, ut illa, quæ dolore excitant: alia uerò, quæ simul uacuant, atque uno negotio & fluxioni ipsi, & causæ nēpe materiæ succurrunt. Quæ certè præferenda ueniūt ac primū ad opus perducēda, quū præceps sit affectus, qui uehementia, & subita quæq. auxilia postulat. Quāobrem, quū uacuandū esse dixerimus, ut fluxiones sistātur (ut iam remedia causarū attingamus) sint autē inter uacuātia quedā, quæ sensibiliter, alia, quæ insensibiliter, alia quæ æqualiter, alia, quæ inæqualiter uacuant, usus singulorum querendus est, & uidendum, quo genere uacuationum hic sit utendum. Docebit autem id genus affectus. Si enim plurimum urget fluxio, ab eo genere primum, & præcipuum auxilium petendum est, quod sensibiliter uacuat; siquidem quæ insensibiliter id faciunt, tardius quàm expediat, succurrunt. Quòd si sola multitudo obest, æqualis, & sensibilis uacuatio præstabit, quòd querimus. At si cum multitudine est in humore ex qualitate uitium, pur-

gationem pariter adhibere oportebit. Si uerò multitudo nulla adest, sed duntaxat cacochymia, distinctione utendum est. Nam si uehementissimè fluxio infestat, nec hic quidem sanguinis detractionem pratermittere oportet, ut quæ sola promptissime humorum uitio occurrere sit apta, alioquin sola purgatio sufficiet. Si uerò nec in copia, nec in qualitate euidentis aliquod est uitium, leuissimusque est in latere dolor absque uena sectione & purgatione, usu duntaxat illorum, quæ insensibiliter corpus exhauriunt, pleuriticorū fluxionibus licebit mederi quæ tamen adhibenda quoque sunt cum à uehementia fluxionis urgemur. Sic enim ratio suadet esse faciendum. Sed demus humores tum copia, tum qualitate obesse, nonne ex hoc indicabitur tum sanguinis detractio, tum purgatio ab initio necessaria? Ac imprimis quidem de sanguinis detractione agamus, expendamusque quid in ea obseruare oporteat: sanguinem mittunt non omnia rerum genera sed ea duntaxat, quæ impulsu agunt; ut uulnerantia, pungentia, & mordentia. Sic sanè nouacula incisa cute, & cultello diuisa uena, uel ad motus hirudinibus uenarum orificijs, aut ipsi etiam cuti sanguinem elicimus. Porro de mendus illis sanguis est per uenam, quos uehemens fluxio, uehemensq.

dolor urgent, ualidaque interim subsunt uires. Per hirudines uerò uasorum orificijs inherentes si crassus, melancholicusque est sanguis, nec admodum uires cōstant. At uulnerata cute admotis cucurbitulis, aut etiā hirudinibus educitur, si sanguis tenuis, leniorque est affectus, & corpus prorsus infirmū. Nec uerò aliqua est ætas, uel corporis habitus, aut cruditas, uel aeris ambientis cōstitutio ulla, quæ ubi aliqua spes est de salute, sanguinis detractiōnem impedire possint. Nam hæc moderari quidem possunt copiam detractiōnis; at omnino prohibere, ne aliquid detrahatur, nequaquam. Siquidem plus potest uehementissimus affectus indicando persuadere, quàm illa contraindicando remedium arcere. Quis enim (quæso) puerosanguinem non mittat, quem uideat sanguine abundare, & uehementi pleuritide teneri? Digeritur (inquies) facile puerorum substantia; quapropter alia euacuatione, quæ sanguinis detractiōne fit, ante decimum quartum annum opus non habet. At quæ digerendo, insensibiliter quæ uacuant, paulatim id faciunt nec celeritate cum causis huius morbi contendere possunt. Sæpeque fiet, ut interim dum expectamus, ut percussim expiret corporis moles, fluxionis, doloris que impetu puer perimatur. Requirit & ea ua-

cuatio, quæ per insensibilem transpirationem per-
 fitur, inedia, quam quum puerilis ætas ferre
 nequeat, præstat statim multitudinem sanguinis
 illius detractio, molli, atque ita sublato, uel
 mitigato morbo, puerum liberius nutrire, quàm
 longiori inedia emaciare, nihilque interim uel
 minimum certè prodesse. Quòd si decimus quar-
 tus annus omnibus una meta esse debet, planè
 etiam in hoc aberramus, quum diuersitas corpo-
 rum ostendat quosdã id decimo ferre posse, quòd
 alij fortè decimoquinto nequeunt sustinere. Par-
 cius ergò pueris, grauidis, & alijs omnibus quos
 maiores nostri excipiunt (si modo uires dissolu-
 tæ non sunt) sanguinem demes; sed tamen ubi
 casus urget, neminem ex illis excipies, cui uena
 inueniri possit; alioqui scarificatis partibus car-
 nosis, aut admotione hirudinũ, uacuationem mo-
 lieris. Est autem mittendus sanguis (ut antea
 diximus) quum fluxioni maxime succurrere
 uolumus, ex parte distantissima, quæ secundum
rectitudinem, siue longitudinem corporis est cū
ea, quæ laborat. Sic enim manu una laborante
 in crure, secunda uena est, & crure affecto in
 manu; propterea quòd per rectum feruntur hu-
 mores, utpote qui dominantis elementi motum
 sequantur. Vbi uerò iam succurrere laboranti la-

teri studemus, aperienda in cubito eiusdem lateris uena est, non semper in dextro cubito ut censent, qui uenas spectant, per quas costæ ferè omnes nutriuntur. Nā longissima ca uia est, breuissima autem, quæ in latere affecto, in quo quū secatur uena in cubito, educitur humor, qui in musculis circumstantibus pleuritidem continetur ob uenarum communitatem, siquidem ab eodem latere illi suas uenas capiunt, atque ita exhaustis uenis illis remittitur tensio, & dolor lateris affecti. Atque hæc est ratio, quur Galenus iusserit uenam secari, quæ è directo laboranti parti respondet. Tantum uerò detrahendum est sanguinis, quantum postulat uehementia affectus, & copia humoris redundantis. Nam detractio usque ad animi defectum, quum febris putrida sit, requiraturque postea robur motricis facultatis, ut per sputum uiolento thoracis motu conceptus in affecta parte humor regeratur nequaquam tentanda est. Nec uerò expectare oportet in omnibus sanguinis mutationem: Siquidem ubi leuior est affectus, superfluum est, & periculosum uehementissimam tentare præsidia. Tempus uerò detractio- nis nec cibus, nec cruditas aliqua, ubi admodū urget malum, differre possunt. Estque confer-

tim tunc demendus; alioqui nihil prohibet in mi-
 tiore malo uacuationem partiri, atque hoc mo-
 do uiribus tutius consulere. Quòd si solus san-
 guis nocet, nisi forte prius sit clysteri lenienda
 aluus, statim mittendus sanguis est. At si ali-
 us humor cum sanguine plurimum exuperat,
 præsertim si in primis uenis uitium est, primo le-
 uiter purgandum, postea sanguis detrahendus.
 Verum si abundat sanguis, & cum eo noxius
 aliquis humor, operæpretium est à uenæ sectio-
 ne uacuationem auspiciari: Deinde sequenti die,
 aut eadem in uehementiore malo purgationem
 aggredi; quæ adhibenda est, siue dolor descendat
 siue ascendat, propterea quòd non tam lateri af-
 fecto, quàm fluxioni purgatione succurrere stu-
 demus. Nec uero metuenda est purgatio ab ini-
 tio in huiusmodi malis, eo quòd concoctio in hu-
 moribus nondum adsit. Nam in hoc, ut in cali-
 do omni humore, & uehementi febre semper
 natura turget, mobilesq; sunt humores, ut fa-
 cile sequi possint; nec uitiatur concoctio, aut tur-
 batur corpus à leuissimis, temperatisque nostris
 medicamentis purgantibus, quæ recentiorum
 industria sunt inuenta post antiquiorum Græco-
 rum secula. Quòd si Hippocrates peplion, helle-
 borum, & colocyntidem non ueritus est exhi-

bere, nemo profectò qui planè supersticiosus non sit, & parum in medicina factitanda uersatus formidabit cassiam, mannam, syrupum rosaceum, & alia huius generis medicamenta nostra, quibus in hoc casu utendum esse censemus. Iam uerò explicatis his, quæ ad uacuationem materie, quæ causa est fluxionis, pertinent, sequitur, ut ad alias causas accedamus. Excitat (ut diximus) fluxionem dolor quem lenire oportet ablatis illius causis. Sunt autem (ut diximus) tres in uniuersum doloris causæ, una sensus partis, secunda facultas, quæ sensationes apprehendit, & diiudicat, tertia id quod sensum, sensibileque corpus uiolentius molestat continuum soluendo Quibus si quis succurrat, dolores mulcebit. Id autem faciunt, quæ stupefaciunt, minusque sensibilem partem reddunt, immoderatè refrigerando, quæque mentem distrahunt ad alia negotia & ea auferunt, quæ unionem partium dirimunt uacuando, si plenitudo solutionis causa est: aut refrigerando, uel calefaciendo, si solæ qualitates nocent, aut extrahendo quod pungit, aut uulnerat, aut alio modo dolorem in latere parit. Vocari autem debent reuera anodina, quæ stupefaciendo doloribus medentur, non autem, quæ rarefaciunt cum partium tenuitate. Nam si ea

*consenda sunt anodina, quæ causis efficientibus
 dolorem nequaquam repugnant, nemo profectò
 ea, quæ eo modo calida, & tenuia sunt, credet
 unquam uerè anodina uocanda esse; utpote quæ
 non aliter dolores mulceant, quàm humorem,
 uaporemque digerendo, qui dolorem cõmittebāt.
 Adde quòd communis nequit esse ea anodino-
 rum ratio, & uis omnibus doloribus. Neque
 enim huiusmodi medicamenta dolorem, quem
 pariunt uulnerantia, pungentia, mitigare sunt
 apta: Stupefacientium uerò natura huiusmodi est
 ut relictis causis efficientibus, uniuersis dolori-
 bus opitulentur. Quapropter hæc, & non illa
 uerè anodina sunt, & uocari debent. Est porrò
in pleuritide certādum omnibus generibus reme-
 diorum contrā uniuersas dolorum causas. Nam
 & mentem aliò reuocare expedit, & sensum
 partis nōnunquam stupefacere, ubi scilicet dolo-
 ris uehementia uires demolitur, nec profuerunt
 alia præsidia præsertim quæ facere creduntur ad
 euaporationem, dissolutionemque humoris ten-
 dentis locum affectum, in quibus præcipua spes
 ponenda est, qualis sunt fomenta, unctiones,
 cataplasmata, & reliqua huiusmodi, quæ parti-
 bus dolentibus adhiberi solent, quorum mate-
 riam non est nostri instituti nunc docere, ut qui*

capita rerum duntaxat sectamur. Erat & causa fluxionis calor, frigus, raritasque partis, quibus occurrendum quoque est, sumendo ex omni genere remediorum, quod calefaciat, & refrigeret; quæ uerò densandi uim habent, non nisi ab his, quæ extrinsecus occurrunt, sumi possunt. Admittit autem latus inflammationem ad arcendas fluxiones adstringentia, sed mitiora, ne uolentia humorem in pulmonem exprimant; sunt quæ illa admouenda supra locum affectum, ut constrictis uenis partis, & uacuis spacijs cursus humoris intercipiatur. Conferunt & illa ceruici imposita, in qua uasi sunt, per quæ à capite materia noxia ad affectum latus descendit. Ac ut breuiter dicam, spectandum est, quicquid est in materia, uel in loco, in quem decumbunt humores, uel à quo commouentur, uel per quem feruntur, illudque remouendum, quod fluxionis susceptionisque labentis humoris est causa, si modo id fieri possit. Siquidem partis situs, conexioque remedia non admittunt, utpote quæ secundum naturam ita nobis sint insita, ut mutari nequeant. Iam uerò uidendum, quid postulent febris, & illius causæ. Indicat profectò illa refrigerantia, & humectantia; non quòd morbus sit calidus, & siccus; nimirum quum siccitatis

satis ratione actiones perpetuò non vitiet ; sed
 quod excedens ille calor siccitatem quandam in-
 uehat , cui nisi succurratur , morbosa tandè eua-
 dit. Ceterum quum febris , quæ pleuriticis sequi-
tur putrida sit , duo indicantur necessaria præsi-
dia , & duæ sunt causæ quæ ad putredinem faci-
unt procreandam , materia (inquam) & id quod
eam putrefacit. Porro materia duplex. Quædã
 enim iam corrupta est , siquidem putrefactio cor-
 ruptio est quedam , cui debetur uacuatio ; alia
 uerò , quæ in uia est ad putredinem , cuius uitium
 non nisi coctione emendare licet. Hæc enim hu-
 mores , qui caloris excessu dissimiles sunt reddi-
 ti , alterat , & quantum licet per materiam , cõ-
 coquentibus partibus assimilât . Est autem id
 quod materiam putrefacit , & corrumpit , ca-
 lor ipse febrilis , qui refrigerationem indicat ,
 nec tolli potest solis refrigerantibus , nisi ablatiis
 eodem negotio causis , a quibus est auctus. Cau-
 sa uerò in huiusmodi febre non est obstructio sed
 inflammatio lateris , quã remouere oportet per
 commoda auxilia , & contemnenda ea , quæ ad
 obstructions faciunt , quorum nullus in huius-
 modi febribus potest esse usus. Atqui uacuatur
 materia putrefacta purgatione potissimũ quæ ui-
 cto iam morbo , & cõcocta materia , est instituen-

da per idonea pharmaca quo tempore & sudore, & balneo, & insensibili transpiratione educitur. Concoquunt autem pro diversitate materie nunc temperata, nunc frigida, nunc calida, sicca, humida, extenuantia, incrassantia, & incidentia; tum illa, quæ uacuant, si fortè humor præ copia concoquentis naturæ vires excedit. Quibus uerò remedijs inflammatio ipsa curari possit, nunc tradendum est, hoc enim ex prima diuisione eorum, quæ præter naturam in hoc casu esse diximus, quibus medendum sit, superesse uideo. Id quod ostendet natura ipsius affectus, qui quum ex repletione humoris consistat, indicat adferenda esse auxilia, quæ eum celeriter euacuare possint. Quòd si id assequi nequiverimus, suppuratio procuranda; quæ etsi fugienda est, quantum licet, tamen ubi alia non prosunt, præstat eam admittere, quàm corruptionem, & certam mortem expectare. Nam post suppurationem adhuc spes aliqua de salute remanet; post corruptionem uerò, & putrefactionem nulla. At induratio, & translatio humoris in pulmonem quibus modis inflammationes lateris nonnunquam solui diximus, nequaquam tentandæ. Quid autem sumi possit ad uacuationem, natura humoris, & loci affecti conditio osten-

dent. Nam mitioribus remedijs sanguis purus, & biliosus, quàm pituitosus, uel melancholicus discuitur. Patitur quidem mēbrana succingens costas, interim tamen, ut in omni alia inflammatione, uenæ circumstantes humore distenduntur, estque membrana rara ut exsudare per illam possit humor, constituitque superficiem internam thoracis, in cuius cavitāte est pulmo, in quē faciliē ob mollitiem recipitur humor, qui exsudat, & per tussim expuitur. Nec distat eadem à cute, adeò ut portio humoris adhibitis remedijs lateri uacuari queat. Est & hæc pars in loco calido, ubi caloris insiti ui aliquid dissoluitur. Propterea tria erunt à nobis præstanda; uacuandus inquam humor per digerentia extrinsecus admota (nā quæ sensibilibiter uacuant, inflammatio antè suppurationem non admittit) & per ea, quæ sputum pronocant: & propterea iuuandus calor; ac digerentia, internusque calor non solum consumunt materiam, quæ sub membrana continetur, sed eam etiam, quæ in uenis est. At per sputum ea educitur duntaxat, quæ à uenis intra membranam excidit, alia enim nō expuitur; cui etiam præter digerentia uenæ sectio, & purgatio ab initio contulit. Sunt autem (ut diximus) digerentia ex uno genere rerum

sumenda, nempe ex illo, quod extrinseca omnia præsidia exhibet. Atque illa quidem (ut diximus) pro differentia humorum calida, humida, sicca, uel ex his composita sunt eligenda; adhibe daque in unguenti, uel emplastri, uel fomenti, aut alterius compositionis formam, prout magis expedire uidebitur. Nam ubi materia admodum calida est, fomenta, & unctiões tutius admoventur: emplastra uerò; & cataplasmata suum maximè habent usum in frigidiore humore, qui ampliorem calorem ex crassitie medicamenti requirit. Possunt & ad hunc usum admoueri cucurbitula in rebelli admodum affectu: hæ enim ualidissimè humorem euocant, præsertim si scarificatio addatur. Cæterum calor internus discutit quidem, absumentque noxium humorem, sed non tutum est, præsentē febre, eum augere, nec commodum iniungere animi, corporisque motus, aut quæ ingeruntur remedia calida, quæ id faciant. Quare maior spes in ea uacuatione, quæ per sputum perficitur, collocanda est, quæ sua quoque postulat auxilia. Nam quum ad expuitionem humorum necesse sit thoracem ipsum dilatari, comprimi, uariè denique agitari, requiratur præterea huiusmodi materia quæ ne uel nimia tenuitate diffluat, dum ab aere expirato sur-

sum attollitur, aut ob nimiam crassitiem dimoueri nequeat, neue etiam ob visciditatem tenacissimè inhæreat, duo hæc nos spectare oportebit, quum spiritum elicere studemus, ut scilicet thoracem ad motum aptum, & materiam ipsam mediocriter crassam reddamus. Porro thorax habilis ad motum redditur, si ualida subsit uirtus, à qua mouetur; etsi interim ipse emollitus, & nequaquam tensus sequax ad constrictionem, & dilationem euadat. Sunt autem quæ thoracem aptum ad motum efficere possunt, quæ pinguia, oleosaque sunt, & chalastica à medicis uocantur. Virtutem roborant, quæ temperiem corpori conciliant; tum illa, quæ innatum calidum augent, quod potissimum nutrimentum præstat. At humor promptus ad expuitionem paratur quum ad mediocrem crassitiem, & visciditatem perducitur. Quare si plus iusto crassus ille fuerit, attenuantibus, si tenuis incrassantibus, si glutinosus incidentibus; si nequaquã tenax viscidis utendū erit; id quod dūtaxat præstare possunt, quæ assumentur alimenta, medicamenta solidiora, uel liquidiora, ea forma confecta, ut paulatim descendendo, & ueluti distillando per asperam arteriam in pulmonem recipiantur. Illud uerò superest ut doceamus, quod spectat ad cōseruationē eius,

m iii

quod in egrotante corpore sui tutelam requirit. Sunt autem vires, quas tueri oportet, & uictus dicitur, quod id facit; in quo facile est errare, si antiquos scriptores sequamur. Nā Galenus libro primo Acutorum morborum satis nutriri putat pleuriticos, si vires constant usque ad septimum, usu melicrati, aquæ, & oximelitis; quod genus uictus tenuissimum est. At eodem libro postea pitisanam illis concedit, & pro ea pisces saxatiles. Quinetiam. XI. Meth. statuit nequaquam esse opus tenuissimo uictu in thoracis inflammatione, ut in phlegmone uentriculi, aut iocinoris. Periculum enim esse ait, in his partibus ne alimentum male coquatur, & ex eo phlegmone augeatur, ad pectus uerò tantum nutrimenti iam concocti peruenire, quanto ipsa pars opus habet. Quod etsi uerum est, tamen fluxio, uehemensque dolor sisti nequeunt, nec humor concoqui, qui febrem, & inflammationem comittit, nisi tenuius alantur agri pro affectuum uehementia: siquidem tantum est uiribus concedendum, quantum salua uita status præter naturam permittit. Si quidem ab extremo uictu (ut inquit Hippocrates) tantum recedendum, quantum morbus ab extremis morbis recedit. Quapropter quum uehemens incipit, augetur, uigetque inflāmatio, constante

uirtute, parcissimè hominē nutriemus. Vberius autem in mitiore affectuales, & tunc potissimū quando iam procedit sputū, declinatque morbus. Tunc enim, ut ille permittit, sic postulat uirtus, quæ ad expurgationem humoris per tussim robore eget maiore. Atque hæc satis de generali hoc exemplo esse puto, in quo studiosus lector plurima præcepta, quæ superius tradidimus obseruata esse, inueniet. Neque enim in uno affectu possunt omnia contineri, quæ ad multos naturaque differentes spectant. Verum enimuero ne alijs desit nostra diligentia, qui exempla quærunť in singularibus casibus, pauca de hac re subiiciam, ex quibus reliqua faciliè adhibita imitatione trahi poterunt.

Exemplum particulare ex superiore tractum.

HOMO triginta annos natus, boni habitus, uenis amplis, & plenis, colore nigricante, thorace lato, hirsuto, cui hæmorrhoides fluere consuetæ à paucis mensibus suppressæ fuerunt; quique consuevit nutriri cibis, potionibusque crassis, & in labore uiuere; ineunte uere ad solē, in quo boreas uehementer spirabat, corripitur

m iiii

dolore lateris sinistri, pungente, tendente, pulsante, minimoque temporis spatio iugulum, & præcordia simul inuadente; adest illi tussis, sed si ne spūto, urgetque febris non parua, capitisque dolor, pulsus habet ualidos, magnos, frequentes, duos admodum, & ferrosos; respirat præterea frequenter, & difficulter ac decumbit in latus utrumque difficile, urinas uerò rubras, & crassas emittit, nec aliquid à duobus diebus alius deiecit. Sentit & in ore amaritudinem cum salsedine quadā; grassantur eodē tempore graues pleuritides, sed ut plurimum salutare. Aduocat is eadem die, eadēque hora, qua sentit se morbo correptum, medicos, quibus narrat, quid sentiat, exponitque mali occasionem, & omnia prædicta refert, quibus addit se nequaquam antea ualidum fuisse, utpote qui semel tantum graui febre laborauerit in adolescentia, interim uerò præsentibus medicis conqueritur, quòd lateris dolor, & uniuersa alia symptomata reddantur intensiora, petitque ut sibi quāprimum succurratur. Dicit in hoc casu is, qui nostra præcepta obseruare uelit hominem pleuritide affici, id est inflammatione lateris, quæ morbos duos parit unū ex intemperie in similaribus, alium ex solutione continui in partibus instrumentarijs: esse autem

eam inflammationem magnā, uehementem, nec prorsus exquisitam, nec sine malignitate; idque ostendere propria cuiusque indicia. Nam dolor lateris punctorius cum febre, tussis, pulsu duro, & frequenti pleuritidem testatur. Magnam uerò & uehementem ostendunt causæ, quæ illam pepererunt, uehementes, uehemensque dolor ad utranque thoracis partem protensus, difficilis ad modum respiratio, durissimusque pulsus, & aliæ actiones læse plurimum à naturali statu recedentes: non esse autem exquisitam solum declarant dolor pulsatorius, & decubitus in utrūque latus difficilis. Hæc enim musculos intercostales, externamque membranam simul affici indicant. Malignitatis indicia sunt, et si illa nondum apparent hæmorrhoides suppressæ, quæ melancholicum humorem abundare in corpore significant. Ex quo malignæ inflammationes ut alij morbi nascuntur. Est præterea morbus in incremento, quod ostendunt symptomata omnia, quæ plurimū augentur. Porro inflammatio ex multo humore constat, in quo sanguis non purus, sed pituita, & utraque bile infectus exuperat. Nam uehemens dolor & pulsatorius, qui ad utrūque extremum thoracis extenditur, magnam humoris calidi collectionem testatur. Id quod etiam signifi-

cant uena ample, & tumida thoraxq. latus, & hispidus & causa ualida, quæ magna fluxioni occasionem dedere, sanguinem inter reliquos humores plurimum exuperare tum ingens inflammatio, tum dolor pulsatorius, durissimusque pulsus monstrant; adhæc corporis habitus, temperiesque calida, anni tempus, & uena tensa, quæ non nisi sanguine abundante tales esse possunt. Sic pituitæ exuperantis testimonia sunt uictus, annique tempus præcedens, & falsædo, quæ in ore percipitur. At bilem plus iusto in corpore redundare, oris amaritudo, iuuenilisque ætas significant. Habet ergo hæc inflammatio sanguinem copiosum cum excessu aliquo reliquorum humorum causam coniunctam, ex qua materiam sumit, fit, & constituitur. Subiectum uerò illius, siue locus affectus est utraque membrana una cum musculis intercostalibus; præcipuè tamen interna patitur, quod dolor punctorius, & tensio ad superiores, inferioresque thoracis partes monstrant. Cæterum huiusmodi humor ex fluxione in affecta parte est collectus, quod subitæ generatio ostendit. Fluxionis autem materialis causa sanguis est multus cum reliquis humoribus permixtus: terminus uerò à quo commotus est humor, est caput, ut naturalis societas cum parte la-

borante, & occasio mali docent; quāquam tamē nunc uniuersum corpus grauaturn à multitudine in dolentem locum sese exonerat. Est autem terminus in quem decūbit humor, thorax, & in eo sinistra pars, & (ut diximus) utraque membrana, potissimum tamen interior. Via, per quā humor descendit, sunt uenæ, & arteriæ, quæ in sinistra corporis sunt partes; quibus cōiungitur thorax cum capite. At humorem commouerunt sol & Aquilo, ille fundendo, hic exprimendo, & nūc etiam dolor lateris, qui expultricem irritat. Quæ omnia ancipitem euentum testantur. Nam magnitudo, malignitasque inflammationis, magnaque omnia accidentia, magnæ causæ, ut magna fluxio, uariis, & copiosus humor, multi, magnique morbi, qui corpus prima die uehementer urgent, periculum portendunt. At ualidæ uires, bonus corporis habitus. uernū tempus, foelixque uictoria cum præterito malo, spem salutis non adimunt. Cui rei illud quoque fauet, quòd pauci ex simili morbo eo tempore perierint. Licebit tamen certius prædicere progrediente aliquantum morbo, qui adhuc crescit ex spūo, urina, alijsque excrementis, & naturæ operibus sumptis indicijs. Quinetiam ex adhibitis opportunis auxilijs indicia capientur. Nam si illis ce-

dat malum, certam salutem pollicetur, sin minus mortem expectandam esse præmonet. Erit autem brevis morbus, quoniam summa omnia habet, quæ naturam ad celerrimam pugnam inuitant. Reliqua uerò, quæ ad prædictionem futurorum pertinent; ueluti est solutionis modus, ordo, locus, & reliqua prædicta non datur, donec accedant ex alijs fontibus reliqua indicia, prædicere. Quare ad ea properandum est, quæ succurrere laboranti sint apta. Itaque quum in eo reperiuntur hæc mala, quibus opitulari nos oportet; fluxio (inquam) fluxionis causæ inflammatio, febris, illiusque causæ fluxioni imprimis repugnandum esse indicat illius uehementia, quæ adhuc non sistitur. Verum quoniam plurimum etiam urget inflammatio, ut quæ ad insignem magnitudinem iam peruenierit, causæque fluxionis sanguis inquam, humorumque copia cogimur tentare præsidia, quæ utrique malo pari ferè auxilio succurrant. Id quod imprimis præstant, quæ sensibilibiter, & æqualiter à locis non admodum propinquis, uel distantibus à loco laborante euacuant. Mittetur ergo (iniecto prius chysteri, quæ indicant præmittendū excrementa alui iam per tres dies retenta) sanguis ex cubiti uena interna sinistri brachij: detrahaturque & multum, &

confertim; quia uehementia & magnitudo fluxionis, & inflammationis ita postulant. Sequenti uerò die purgationem moliemur per ea, quæ leuiter tres humores cum sanguine redundantes educant, id enim indicant noxij illi succi, qui fluxionē fouent, & dolorem intendunt. Interim dolor mitigandus, qui fluxionis est alia causa, & capiti adhibenda, quæ partim calefaciunt partim refrigerant, quoniam duplex occasio fluxionis ex aere docuit duplicem relictam in eo membro impressionem, & dispositionem. Nec oberrunt si quæ adhibeantur collo ad uenarum constrictionem, per quas humor decurrit. Nam & hæc causa quedam fluxionis est. Deinceps sedata fluxione instituenda, quæ ad resolutionem inflammationis, & sputum faciunt pro natura, & copia materiæ. Tum etiam coctioni incumbendum humoris, qui febrem committit. Viçtus autem eodem tempore instituendus tenuissimus, postulante ita affectus uehementia, & permittentibus uiribus quas ualidas esse statumus. Postremo purgandum erit corpus cocto iam humore, & declinante febre, si ad salutem inclinauerit morbus per eam partem, ad quam uergit natura, nisi illa sese ab omnibus malis perfectè vindicauerit. Atque hæc sunt, quæ breuiter in

hoc casu dicenda esse putavi, ut studiosi discant
 re contrahere, ubi opus est, & ex uno uniuersali
 casu singulares elicere. Nam licebit ex illo uni
 uersali acceptis certis differentijs, certisque cau
 sis nunc eiusdem naturæ, nunc diuersis infinitos
 casus fingere, uel consultationes instituire, qua
 les res, locusque postulant. Neque enim, ubi præ
 ceptum est malum, omnia prolixè explicanda sunt,
 sed statim curandum est, ut laboranti nostro cō
 silio succurramus. Verum ne quis miretur nos hi
 storiam quandā narrasse, & casum proposuisse,
 de quo nullam in præceptis de consultandi ratione
 mentionem fecimus paucis illi satisfaciendū esse
 duximus, ut omnia intelligantur certa arte con
 stare, & à suis principijs duci. Nam ideo histo
 riam huiusmodi inter cōsultationis partes haud
 quaquam posui; quòd illa uel ab ægrotante narre
 tur; uel ab adstantibus; aut ab eo duntaxat me
 dico, qui primo loco dicit, quique nondum accer
 sitis alijs medicis laborantis salutem procurabat.
 Quare meritò prætermittuntur in præceptis no
 stris, quæ uel medicis propria non sunt, aut cer
 tè non omnibus accommodata; & tanquam no
 ta ponuntur.

FINIS.

Errata sic corrigito

<i>Pag.</i>	<i>Versu</i>	
5	10	<i>munera</i>
7	25	<i>qui namque Galenicos.</i>
28	6	<i>alia</i>
54	21	<i>quidem</i>
61	19	<i>indicatorijs</i>
64	19	<i>auget</i>
65	17	<i>superfluam</i>
66	26	<i>deficientis</i>
76	9	<i>benevalentem</i>
78	13	<i>humorem</i>
90	26	<i>hactenus</i>
91	18	<i>erit</i>
99	2	<i>differentie</i>
99	16	<i>tanto</i>
105	15	<i>hic</i>

2



